7 Ligy. 1

Jus polonum

I

Jus Notio

Sub jure polono antiquo intelligimus complexum earum legum, jura obligationesque Poloniae incolarum determinantium, quae tempore vindicationis Galiciae vigebant. Patentalibus 2 Dec 1775 sanciebatur, leges patrias tamdiu donec Codex novus prodierit in vigore permanere. Porterius litt pat. 30 Nov 1786 et Gub circ 10 Martii 1787 prima quidem pars Cod. Josephini jus personarum continens a 1 Maji 1787 est introducta, tum patentalibus dtto 30 Nov. 1796 Codex Galicianus occidentalis et 30 Nov. 1797 etiam pro Galicia orientali est praescriptus, qui [illegible] Codicibus, uti etiam Codice Universali a 1a Jan 1812 introducto anteriores leges abrogatae sunt.

Necessitas ejus studii

[illegible] etiam hi Codices principia inhaerent anterioris legis, ad actus praecedentes et jura, secundum leges patrias jam acquisita, non extenduntur. Quare antiquae polonae leges apud nos nunc non [illegible] tamen earum studium jam ideo est necess[arium], [illegible] generi ad omnes causas anteriores ante Codicem exortas applicari debent.

Superea praesentes leges antiquis fundamentis nituntur, ita ut absque harum legum cognitione praevie in tabularibus abjectis jura realia respicientibus praesentes ne intelligi multo minus applicari possent.

Ideo sua majestas jus antiquum polonum e cathedra publica delegendum mandavit, atque scientia hujus juris ad ambitum studii juridici in universitate Leopoliensi spectat.

Pro diversitate terrarum in antiqua Polonia diversae erant leges, ideo respicere debemus;

(A) De legum origine et potestate legislativa
B) De divisione territorii regni Poloniae
C) de diversitate legum.
D) De earum administratione.

A) I Titulus. De potestate legislativa

A) Terminus legum origine.

Quoad modum, quo leges in antiqua Polonia [illegible]bantur, tres distinguimus epochas.

I Epocha incipit a tempore antiquissimorum ducum et principum Poloniae et continuatur ad Casimirum Magnum 1347 a quo secundi Periodus incipit.

II Epocha ab hinc oritur et perget ad Joannem [Casi]mirum 1652 ubi Liberum Veto invaluit

III Epocha [illegible]

Epocha I

Certum est ab antiquissimo tempore Mieczislai I usque ad Casimirum Magnum potestatem legis lativam regem habuisse, ut et principes pro proprio arbitrio rempublicam sint moderati, eorumque potestas absoluta fuerit. Ipsi habebant jus pacis et belli, convocabant insurrectionem procerum, exercitui duces pro libitu praefigebant, ex eorum libera voluntate leges scribebantur, ad illos omnes reipublicae redditus pertinebant, ab iis officiales ad tributa exigenda, ad bona regalia administranda, ad causas decidendas, ad delicta punienda nominabantur, uno teste Naruszewicz (Historia Narodu polskiego) de regno pro libitu disponebant, sic Mieczislaus regnum inter filios dividendum reliquit, Casimirus inter duos, Boleslaus inter quatuor exclusi minori natu regnum divisit teste Dlugosz et Kromero. Nobiles nunquam convocabantur, nondum fiebat ut consensum dent, sed ut voluntas principis ipsis communicetur. Principes quidem utebantur consilio Magistrorum et scribendi gnarorum virorum, ast tantum ideo ut de omnibus circumstantiis et causis eo magis informarentur. Voluntas ergo principum per eos non fuit limitata, executio mandatorum teste Kromero per eorum dissensum impediebatur.

—:—

Epocha II

Casimirus magnus a. 1347 Visliciae cum Eppis, Praelatis, Castellanis, Palatinis, Officialibus atque dignitariis Conventum ad leges antiquas emendandas celebravit. Disputantur scriptores, utrum jam eo tempore potestas legislativa regis limitata fuerit, scilicet, num consensus horum necessarius erat necne; Celeberrimus Lengnich ait: Hoc non ita esse intelligendum ac si rex Casimirus non solus potestatem legislativam, sed una cum proceribus regni habuisset, nam hoc tum solum a rege exercebatur, imo nec communicari quidem cum proceribus potuit, quia ordines de lege non existebant. Diversum est, pergit Lengnich, consulere alios, priusquam decernat, et decernere cum aliis ita, ut decerni nequeat nisi consentiant. Ex verbis istis patet Casimirum Magnum in potestate sua legislativa nondum fuisse limitatum. Sic 1343 pacem cum ordine Teutonico iniit nobilibus dissentientibus.

Casimirus Magnus plura comitia cum proceribus celebravit, leges antiquas in ordinem redactas partim promulgavit, partim reformavit, imo novas leges protulit et sic dicta statuta edidit. In proemio hujus statuti ita dicit: Nos una cum praelatis Baronibus caeterisque Nobilibus curam advertentes, quod causae secundum animorum sensum et regentium malitiam et deformitatem diversimode decidantur

Jus polonicum II

ex quadi... ssitate actiones post multiplices vexationes, altercationes et contentiones indecisae maneant, atque ideo immortales, quare nos ad evitandam diversitatem statuimus: haec statuta esse habenda, observanda et servienda per omnes et singulos nostros judices, dignitarios, eorumque ministros, et ne quisquam audeat, haec statuta nostra evertere, aut contra ea agere.

Secundum hunc legis tenorem consulebat quidem Casimirus proceres regni sed manifeste tantum ideo ut justitiae remedia consilio plurium tanto ~~majus legi vigor~~ magis clara redderentur, et ut consensu plurium ~~tantum~~ major legi vigor tribueretur, quia nulla adhuc per leges aderat consulendi necessitas, ideo proceribus nulla competebat decidendi potestas.

Plura adsunt testimonia, quod apud Casimirum Magnum adhuc omnis fuerit potestas. Etenim anno 1339 Silesiam renunciavit, quin proceres consuluisset. Ao 1343 pacem cum ordine Teutonico icit consultis quidem sed dissentientibus proceribus. Sic etiam serius Ladislaus Jagiello praelatis et proceribus contra dissentientibus Podoliam Cracoviensi Palatino Melsztyno dignitarem lege beneficiaria contulit. Idem ao 1410 foedus cum imperatore Sigismundo dissentientibus ordinibus icit. Postea factum est ut potestas regia sensim diminueretur, cujus origo recte a Ludovico Magno nepote Casimiri M. ex ejus sorore ~~Elisabetha~~ et rege Hungariae Carolo progenito repetitur.

Casimirus M. 1333–1370

Ludovicus 1370–1382.

Jadwiga –1386

Hic tantum cognatus erat Casimiri Magni. Exstiterunt autem his temporibus duces ex antiqua stirpe regum Piasti in Silesia et Masovia. His licet remotioribus agnatis praefatus Ludovicus, ut sibi favorem populi, praesertim autem adversantium partium conciliet, plura de sua autoritate remisit. Imo si accuratius historiam persolvimus quaedam licet minima vestigia hujus diminutionis jam sub regimine Casimiri Magni reprehendimus, nam hic rex ut duces praefatos ex stirpe Piasti ab imperio removeat proceres consulebat, suam progeniem ab ipsis eligi fecit, seu regia potestas ante haereditaria electiva fieri coepit.

Ladislaus Jagiello 1386-1434

Sub domo Jagellonica auctis nobilitatis juribus adhuc magis diminuebatur regia potestas. Ita Ladislaus Jagiello a. 1404 nobiles polonos in oppido Korczyn congregavit, ut in tributum ad redimendam terram Dobrynensem consentiant (consentirent), nam rex Ludovicus nobilitati immunitatem a tributis remiserat, itaque ipse tributis exigendis non erat par, nisi nobiles consentirent. Erat ergo tunc necessitas comitia consulendi, et tunc comitia invaluere. Nobiles cujuslibet Palatinatus conveniebant in loco ejusdem principali, et in his minoribus congregationibus discutiebant publicas quaestiones. Terminata hac consultatione nuntios eligebant, qui per votorum pluralitatem decreta communicarent comitiis generalibus.

Władysław Warna 1444

Sic in oppido Korczyn cum consensu Praelatorum, Procerum et nuntiorum terrestrium tributum 40000 fl. est deca-tatum, hac tamen conditione, ne haec collectio libera juribus nobilitatis officeret, et ne futuris temporibus qua census exigatur. — A.o 1413 jam certus locus comitiorum generalium est determinatus, scilicet aut Lublini aut Piotrkoviae. Casimirus IV Ab eo tempore saepius comitia celebrabantur, major adhuc 1444–1492 eorum frequentia erat, cum Casimirus IV in suo statuto 1444 polliciturus erat, quod nullas novas constitutiones neque bellum promulgaturus sit absque conventione communi in singulis terris habenda.

Dum Casimirus IV, ut narrat Lengnich, a.o 1468 convocata majoris minorisque Poloniae nobilitate statuit: Non pone tributum status, nisi in majoribus comitiis praesente nobilitate utriusque Poloniae. Constat hac tempore binos a singulis terris electos fuisse nuntios, qui non solum tributis sed omnibus negotiis in comitiis generalibus interessent, ita ut non posset quidquam sine eorum consensu decerni.

Joannes Albertus filius Casimiri IV ejusque successores narrat Joannes Albertus in historia, post communem atque diuturnam consultationem 1492–1501 cum Praelatis, Baronibus, terrestribus nuntiis, qui non universitatibus (a.o 1496 in conventione Piotrkoviensi existente) ac corpus totum Poloniae cum plena facultate etiam absentes repraesentandi, congregatis edicta Casimiri IV nec non omnia privilegia nobilitati ab antecessoribus concessa confirmavit.

(2)

Alexander
1501-1506
Confirmation

Paulo post etiam Alexander in concilio Radomensi 1505 privilegia nobilitatis a prioribus regibus donata, confirmavit; in hac sequentibus verbis utitur, quae simul explicant tenorem privilegiorum et statutorum Casimiri IV. Quoniam
" jura communia et constitutiones Casimiri IV non unum
" sed communem afficiunt populum, quapropter in hac Rado-
" miensi conventione cum universi nostri regni poloniae Ba-
" ronibus, Praelatis ac nunciis aequum ac rationabile
" esse censemus, ut deinceps futuris temporibus nil novi
" constitui possit per nos et successores nostros, quod fieret
" in detrimentum reipublicae in damnum et in incommodum privati et
" novationem juris communis. —

Sigismundus I
1506-1548
Zygmunt II
1548-1572
Henryk Walezy
1574.
Stefan Batory
1575-1586
Zygmunt III
1587-1632

Sigismundus I in suo statuto de A^o 1507 omnia nobilitatis privilegia ratihabuit. Ab eo tempore comitia regulariter non occurrente quodam negotio graviori quolibet 2° anno celebrantur. Si sub ejus imperio in spatio annorum 19 comitia celebrata sunt.

At potestas regia praecipue legislativa adhuc magis per sic dicta pacta conventionalia sunt laesa et restricta. Ista pacta sunt conventiones inter regem electum et regni ordines conclusa (respectu modestum et...) quibus utraque pars obligabatur. Pacta conventa antiquissimis temporibus ignota [F] quum legati Henrici e gente Valesi certas conditiones spoponderes, sub quibus ille rex eligeretur. Ab hoc tempore pacta conventa quoties rex eligeretur reiterata, scripto concepta et in regni archivo sunt asservata.

F post mortem Sigismundi II in valuere, quam

Ordines regni erant 1. Senatus consistens e Praelatis, Episcopis Palatinis, Castellanis et Ministris regni.
2. Equites repraesentati nunciis e singulis terris ad comi...

Epocha III

Jus polonicum III.

Quamquam tunc temporis magna esset nobilitatis potestas, tamen non eo se evexerat, ut unus nuntiorum nobilitatis ~~suo~~ contradictione conclusionem sisteret, et consilia irrita redderet. Nuntii quidem potuerunt tunc temporis conclusionem evertere, sed per pluralitatem votorum. Contrarium autem obtinuit sub Joanne II et Casimiro V. Rex hic ~~cum~~ ~~ad~~ tumultibus in Lithuania et Russia sedandis comitia generalia anno 1652 convocavit, quae vero per nuntium Siciński, nuntium terrae Upitensis in Lithuania sua contradictione, licet omnes reliqui consentirent, rupta fuere.

Joannes II 1648–1668

Hoc non solum novum sed etiam insolitum fuisse narrat Lengnich his verbis: Haec oppositio etiam congregatorum animos atque indignationem movit, ut pro mortis periculo expositus sit, tamen ab hoc primo vox haec activa et libera scilicet, Liberum Veto invaluit ic potestas ut unicus nuntius sola contradictione tota ~~consilia~~ comitia dis absolvere possit, non tantum per[...] actionum cursum abrumpendo, sed etiam omnia, quaecumque in comitiis huiusque licet unanimiter conclusa sint irritanda. Quid ex tali "veto" plurimae calamitates oriri debeant, nemo non videt. Lengnich ita conqueritur: Haec est causa, ob quam tot infructuosa comitia celebrabantur, cum in tam magno conventu impossibile sit, omnes ad eundem sensum flectere, ita ut ne unus quidem vel ob ignorantiam vel ob suum commodum, vel ob alias rationes in diversas ferratur partes. ~~Tempore~~ Sic temporis opportunitate neglecta publicis malis aut vanum, aut nullum remedium latum est et [...] haec est una principiorum causarum interitus reipub[...]

Liberum Veto

[illegible] ergo legislativae pot. In ne [illegible] abutebatur [illegible]
Sordino, sed circa annum nuntium. Regnante Joanne
II et Casimiro V comitia 652, 654, 665, 666 et 668 rupta
fuerunt. Historia testatur, quod judex Kijoviensis Olizar
a° 1669 summa 600 fl. corruptus, comitia dirempta reddiderat.
Sub Michaele Korybut (1669–1672) 4, sub Joanne Sobieski
(1674–1696) 6 comitia annullabantur. Comitiorum sub
Joanne III 1685 tantum idcirco dirimebatur, quia nuntius
e gallicis legatis corruptus vino oneratus, et post ter-
minata comitia e somno experfactus fuerat. Comitia convo-
cata 1696 per nuntium Horodyski 600 talleris corruptum, et
et sub Stanislao Aug. sto 30 Comitia annihilata sunt.

Comitia — Comitia erant 1° ordinaria et 2° extraordinaria, prout
regulariter quolibet 2° anno aut peculiari ratione
erant convocata. Convocabantur et generaria celebra-
ab omnibus 1) particularia in maiori palatinatu
tio a nobilitate eorumque habebantur, in quibus ea, quae
in comitiis generaribus erat [illegible] [illegible]
tur, terminos semper 6 hebdomades ante comitia gene-
raria quaestiones nobilitati proponere [illegible] et Deputati
tamquam nuntii eligebantur. 2) ~~Comitia Comitia~~
Comitia relationis in quolibet Palatinatu post termi-
nata Comitia generaria celebrabantur, tum nun-
nuntii de conclusis Comitiorum generalium referebant.
Unicum remedium contra magnam calamitatem, quam
illustriores viri e libero veto oriri videbant, quaereba-
tur: I In limitatione Comitiorum II° In confoe-
derationibus.

Ad I. Limitatio haec consistebat in eo, quod imminente [illegible] ruptione, pertractationes ulteriores limitarentur, et in futura comitia transferrentur. Hoc factum est, ut saltem conclusa comitiorum ante inventa pro validis servarentur. Hoc e. g. in comitiis Varsoviensibus 1712 factum est. Sed in conv. 1726 huic remissioni [illegible] latum est. — Limitatio comitiorum

(3)

Ad II. confoederatio totum locum habuit, si inter regem et eius ministros et rempublicam magnum intercedebat discrimen, quod ordinariis in comitiis amoveri non poterat propterea, quia comitia rumpebantur, et a factionis [illegible] non respectabantur, tum [illegible] ius ipso foedere pro regis et reipublicae salute animos et vires [illegible]gebant. [illegible] uniones fuere licitae, quia finis erat reipublicae defensio. Tales confoederationes plures erant e. g. Diskunienses 1655 die 29 [illegible], quum [illegible] II [illegible] a Suecine rege Carolo [illegible] esset expulsus ex regno. Circa Gołębovienses, cum in bello Turcicae reipublicae magis [illegible] et [illegible]. Ab hisce confoederationibus illae [illegible] sunt [illegible] quae nomine Rokosz a nobilitate adversus leges modo dictas contrahebantur, ut illa sub rege Sigismundo I 1536 [illegible] autem in hisce confoederationibus non solum consiliis sed et armis agebatur, mirum non est exinde in[illegible]dia aliaque belli [illegible] accidisse. Sed in comitiis de anno 1716 hae confoederationes pro semper sunt prohibitae, quod autem non observatum, sed explicabatur quod non liceat confoederationes in [illegible] reipublicae ordinariae in [illegible] modo [illegible] potuit. [illegible] e. g. Varsoviae 1733. — Confoederatio

[illegible] etiam per [illegible] tuta esset [illegible],
non in comitiis 1715 liberum veto pro [illegible] futuris tem-
1715 poribus confirmatum et hanc confirmatio pro omnibus
1768 futuris temporibus in comitiis 1768 sub Stanislao
Augusto celebratis repetita est. Quam [illegible]
[illegible] Reipublicae! [illegible] plura comitia
[illegible], [illegible] potestas penitus inefficax
mansit. [illegible] quae extra comitia
[illegible] requirens [illegible] expensis, aut ad
[illegible]
[illegible] omnia [illegible] Republica [illegible] quid novi
obligatatur, vel obligatio prior immutatatur.
[illegible] 1716 et 1764 [illegible] legislativae potes-
[illegible] comitia [illegible]
[illegible] confirmatum.
[illegible] Polonia [illegible] locupletatus, [illegible]
[illegible] non raro ultra plura millia militum habebant,
[illegible] inter se non [illegible] leges [illegible] potius [illegible]
[illegible] dominabant. [illegible] non solum cives sed [illegible]
[illegible] sed et nobiles pauperes opprimebant et tales [illegible]
nuptias [illegible] amicitiae rupturas atque altiores
~~[illegible]~~ [illegible] erubant, quos [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] et [illegible] electionis Regis nobilibus et [illegible]
obsirebant [illegible] selectionem pro [illegible]
[illegible] erat viribus et potestate [illegible], et hunc nobili
tali arroganti vix [illegible] posset. [illegible]
[illegible] legislativa potest-
Stanislaus Augustus 1764–1795. [illegible] sub [illegible] aliquantum [illegible]
[illegible]

[illegible] Rex fuerat [illegible] quo praeses, 3 Eppi, 11 Senatores et
4 [illegible] temporum [illegible], nec non 18 Consiliarii ex or-
dine equestri; porro [illegible] legatores, tum etiam Dignitarii Poloniae
et Lithuaniae, plures Secretarii; nec non Consiliarius [illegible]
[illegible] consilio quidem potestas legislativa non competebat, Consilium
sed manebat apud comitia ubi liberum veto gravabatur, ast competiam
hoc consilium obtinuit facultatem intermedio inter comitia
expositiones in fundamento legum latarum [illegible]
[illegible], imo leges authentice interpretandi.
[illegible] hoc consilium tamen potestatem quandam, quam
[illegible] habuit, [illegible] potestas legis [illegible]
qua nova lex [illegible] potest.

Ao. 1788 [illegible] 6o Octobris propter [illegible] reipublicae
periculum comitia generalia [illegible] Ex tunc
[illegible] haec comitia [illegible] jam die 7o Octobris confoe-
[illegible] in qua [illegible] Malachowski et
Sapieha marschali Poloniae et Lithuaniae no-
minabantur. Die 14o Decembris haec confoederatio [illegible]
[illegible] prolongabatur, et [illegible] moderamine [illegible] Reip.
[illegible] obtinendam, Consilium perpetuum [illegible]
sublatum. [illegible] sub 7. Sept. 1789 a subsistente confoe-
deratione [illegible] specialis [illegible] elaboran-
dam novam Constitutionem, in [illegible] Eppo [illegible]
[illegible] Krasicki. 8 puncta [illegible] novae leges
constitutionalis [illegible] quae [illegible]
[illegible] celebrata approbata sunt. Denique paucas
[illegible] Constit. [illegible] 1791
[illegible]
[illegible]

ligae [illegible] Constitutionem [illegible] potestas legislativa penes [illegible] manebat [illegible] vita pro omnibus futuris temporibus [illegible] lata est, [illegible] votorum [illegible] desideret.

Machinationes Russiae — [illegible] constitutionem Poloniae [illegible] temporum [illegible] est Russia [illegible] invida, et [illegible] [illegible] nos [illegible] concertatio [illegible], [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] particularibus [illegible] ~~[illegible]~~ Grodnensibus sub [illegible] [illegible] celebratis [illegible] [illegible], quod belli cum Russia et [illegible] [illegible] [illegible] fuit.

Unde [illegible] generalem [illegible] habent [illegible] lex [illegible] [illegible] Dispositio [illegible] consensu [illegible] [illegible] habuit [illegible] provisionem.

Titulus II De divisione [illegible].

Regnum Poloniae in 3 partes dividebatur:
1. In Poloniam majorem
II. In Poloniam minorem
III. In Lithuaniam.

Polonia major et minor [illegible] vel regni districtus.

Polonia major — § I. Polonia [illegible] complectebatur [illegible] 1. Gnesnensem 2. [illegible] 3. [illegible] 4. [illegible] nanensem 3. Siradiensem [illegible] terra [illegible]

[illegible] spectabat, terra Lichow [illegible] [illegible] palatinatibus [illegible] Masoviensem divi- Wrzechowiensis
sum in 10 terras 2. Plockensem 3. Rawensem. Masovia (4)
[illegible] ipso [illegible] parti Poloniae [illegible] erat, sed postquam
Boleslaus [illegible] 1138 inter 4 filios divisit, secundo filio
Boleslao Masoviam assignaverat, proprios duces accepit,
qui [illegible] summo imperio Poloniae [illegible] [illegible]. Propter
[illegible] [illegible] stricta Masovia a Sigismundo I 1529
Poloniae est adjuncta, salvis tamen specialibus suis juri-
bus et consuetudinibus. Postea a Stephano 1576 [illegible]
[illegible] confirmata.

[illegible] quasi duos palatinatus Brzesciensem et [illegible]
Ladislaviensem cum terra dobrzyn, divisa.

4. Prussia, quae ab equitibus ordinis Teutonici [illegible] ad
[illegible] [illegible] Jagello [illegible] defecit, ita ut praeter [illegible]
[illegible] Polonia nil proprium haberet.
[illegible] conjunctionem grave bellum inter [illegible]
[illegible] et Poloniam exortum est, quod [illegible]
[illegible] ab anno 1466 [illegible] terminabatur, [illegible]
[illegible] [illegible] Prussiae reliquum Polono-
rum praeter Eppatum Varmiensem complectebatur 3 Palatinatus
1. Culmensem 2. Marienburgensem et 3. Pomeranianum.
Quaelibet terra vel Palatinatus in plures districtus
"powiaty" subdividebatur.

No II. Haec pars originetenus solum [illegible] palatinatus com-
plectebatur nempe 1. Krakoviensem 2. Sandomiriensem
et 3. Lublinensem, cui postea ei sunt juncti:
1. Ducatus Oswięcim, Siloniae [illegible] quae pars quae
sub curatela Bohemiae erat, tota provincia a [illegible] Joanne
Casimiro 1457 vendebatur, qui ducatus uti ille Zatoriensis a Joanne Alberto

1494 Poloniae est adquisitus, qui duo ducatus Silesiae confinia cum [illegible] Poloniae arctius salvis eorum juribus et consuetudinibus [illegible]

2. Russia nempe minor seu rubra quae 1340 a Casimiro [illegible] vincta, ab ejus [illegible] Ludovico ad Hungariam [illegible] tolta, sed ab Hedwiga revindicata est. Sub Wladislao Jagello et Sigismundo I sancitum est, ut Russia eadem cum [illegible] leges. In Russia reperiuntur frequentes terrae [illegible] quae: a) Leopoliensis b) Przemysliensis c) [illegible] cujus pars meridionalis et orientalis Pokutia vocabatur. Haec terra in tres districtus dividebatur: Halicensem, [illegible] Trebowlensem et Kolomycensem.

3) Chelmensis cum 2 districtibus: Chelm [illegible] et [illegible] ensi.

3. Volhynia, quae sub Sigismundo II in comitiis Lublinensibus 1579 Poloniae est adjecta.

4. Casimirus M. etiam Podoliam acquisivit [illegible] Wladislao Jagello Palatino Cracoviensi [illegible] postea ejus fratri Boleslao contulit [illegible] ad ordinem Teutonicum transiit haec regio [illegible] [illegible] sub [illegible] Podolia a Turcis [illegible] [illegible] Augusto II [illegible] [illegible] et ad Poloniam [illegible] spectabat.

5. Podlachia.

6. Terra Belzensis cum districtibus Belz, [illegible] Grabowiec, Hrubieszow et [illegible]

7. Palatinatus Mazoviensis cum 3 districtibus: Wraclaw, [illegible] et Wisnia.

Lithuania: III. Lithuania [illegible] prope [illegible] velut ducatus [illegible] et [illegible] cum [illegible] [illegible] et Hedwiga [illegible] matrimonium iniit et haec regna in posterum temporis unita fuerint

Jus polonum
V

Sexius Ladislaus fratrem suum Casimirum Mieczyslaw nomine titulo magni Ducis praefecit Lithuaniae, ita ut Rex Poloniae semper ... Lithuaniae, ... proprios duces habebat, existeratque separata a Polonia, donec Sigismundus I solus utroque Regno est electus. Ab ... separatio ... habuit, nam in comitiis Lublinensibus 1569 sancitum est, ut ... Rex Poloniae ... Rex Lithuaniae qui simul eligerentur. Lithuania antiqua in 3 partes divide batur:

1. In Lithuaniam propriam
2. In Russiam album
3. In Samogitiam ... temporibus in 9 districtus erat divisa.

Zmudz

Tractu temporis ... multae aliae provinciae ad Lithuaniam spectabant, et in vicinis potentias ... sunt:

1. Silesia, quae ad Bohemiam transiit.
2. Livonia, quae proprios ... duces.
3. Smolensk
4. Severia
5. Czernichow
6. Kijow
7. Pars Ukrainae, quae ... Moscoviae ...
8 et 9 Moldavia et Walachia a Turcia ...

Jed lo ... Samgwam

... In quibus ... politica ... antiqua ingrossata ... quos palatinatus ... pertinebant. Et quidam jacent:

a) Circuli Sandomiriensis, Bochniensis, Sandecensis et ... in palatinatu Cracoviensi.

b) Circulus Tarnoviensis et pars occidentalis Krzemien[illegible] in palatinatu Varsoviensi Sandomiriensi
c) Circuli Lublinensis pars septentrionalis in palatinatu Betzensi.
d) Circuli [illegible] pars septentrionalis in [illegible] nia
e) Circulus Czortkoviensis in [illegible]
f) Omnes reliqui circuli et partes circulorum in palatinatu Russiae.

III Titulus Prolegomenon

De diversitate legum [illegible]

Legum divisio 1. Scriptae et non scriptae.

Leges generatim dividi possunt in scriptas et non scriptas. Scriptae sunt eae, quae in [illegible] ex[illegible] aut typis impressae [illegible] proponuntur; [illegible] non scriptae sunt consuetudines, quae legis [illegible] promulgatae, sed usu [illegible] legibus scriptis [illegible] obtinuere auctoritatem. Quod consuetudines [illegible] vim legis habuerint, patet e statuto 1444 quo praecipit, ut quaevis sententia in judicio lata in libros actorum inscribatur, ut si eadem vel similis causa [illegible] sententia feratur. Sic Gotaszewski dicit: notorium est, quod in Polonia praejudicata instantiarum judicialium auctoritatem habeant ad similes casus decidendos.—

St. Cas. III 1444

2. Patriae et exterae [illegible] receptae

In patrias et externas. Patriae leges sunt illae, quas a Polono legislatore, jam originarie pro Polonia latae, externae, quae etiam receptae dicuntur, sunt illae, quae pro alia quadam civitate latae sunt in Polonia [illegible] rum consensu legislatoris introductae sunt. [illegible] materiam exhauriendam [illegible]

[illegible] legis in pat[illegible]

I. Jura nobilitatis non tantum
a) in propriis talium a [illegible] et quidem
ambo earum speciebus
b) de earum collectionibus.
c) De legibus patriis jura nobilitatis in alio provinciis tangentibus
II. Jura civitatensia.
III. Jura rusticorum determinantibus.

B. De legibus extraneis.

§ I a. De legibus patriis jura nobilitatis in propriis [illegible] — Generatim

Habemus nullum Codicem [illegible]; sed solum dispersas leges [illegible] diversis temporibus [illegible] latae sunt. De [illegible] quidem [illegible] systematicum [illegible] obligationi [illegible].
[illegible] 1613 [illegible] Janu[illegible]szowski ~~[illegible]~~ Camerarii [illegible] propositum [illegible] Prefectus est [illegible] a° 1776 in Comitiis generalibus [illegible] Zamojski [illegible] ut [illegible] ratione, et non [illegible] antiquae legislationi inhaereat [illegible] extante. Constitutionibus amplificatur [illegible] quod naturali justitiae [illegible] correspondeat. Zamojski [illegible] Codicem revera 1778 composuit, hic autem in Comitiis a° 1780 celebratis rejectus et [illegible] adjuncto, ut [illegible] gratias [illegible] tur, hic [illegible] quae [illegible] omni [illegible] autoritate, [illegible] in Comitiis [illegible] sermo est. — 1776 Zamojski

[illegible] hujus Codicis versio germanica [illegible] Wilkisch [illegible] [illegible]
[illegible]

Szymanowski

[illegible] 1798 [illegible] aptam unus
[illegible], alter pro Lithuania [illegible], [illegible]
Josepho Szymanowski [illegible], qui [illegible]
egregium confecit [illegible]
est frustratus.

§ 2.
De [illegible]

cc) De [illegible]

Hae leges [illegible] statuta [illegible]
[illegible]:
α) Statuta in lingua latina, [illegible]
[illegible]
β) [illegible] statuta [illegible]
a° 1447 1350 [illegible]
[illegible] 20 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ab his statutis et constitutionibus
Universalia, quae a potestate [illegible]
in fundamento [illegible]
[illegible] ab [illegible] majoribus [illegible]
et [illegible] effectum [illegible]
modo Officiales [illegible] obligabantur, [illegible]
non erant leges.
[illegible] Resolutiones perpetui consilii [illegible]
[illegible] consilii perpetui potestatem [illegible]
[illegible], [illegible], quam [illegible]
[illegible]
[illegible] constituunt
[illegible] leges [illegible]
[illegible]
[illegible] legislationis.

Impulsus vero hoc probari potest aut historicis testimoniis, aut monumentis legislationis

ad 1. Certo [illegible] jam Lechum [illegible] quem [illegible] dux fundato circa annum 550 principatu, partim sub suis permanendo, partim regnum obtinendo, jura populo dabat, non ex lege sed ex aequitate et benevolentia.

Hypothesis VI
Legislationis ante Lechum [illegible] Historica testimonia tacent.

2. [illegible] qui circa 700 vixit. De eo testatur [illegible] [illegible] [illegible] leges quas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] judicia.

3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] disciplinam militarem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

4. [illegible] uti [illegible] in legislatione [illegible] [illegible] religionem christianam [illegible] [illegible] [illegible] episcopali [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tam excepit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] agris.

5. [illegible] [illegible] [illegible] I [illegible] plures [illegible] et criminales edidit, [illegible] [illegible] [illegible] 992 [illegible] [illegible] nobilibus [illegible] militarem praescripsit tam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] appositorum

6. [illegible] [illegible] legem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam injunxit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

honoraria uti pallio, ~~auro~~, ovo, pitium aliq
~~multa honorifice~~ recti tempore in arce regia in=
ferret.

Henricus Probus 1289–1290. 7. [illegible] in communitatem a [illegible] confirmavit, atque plures leges salutares civiles condidit.

Boleslaus Pudicus 1242–1279. 9. Uti Cromerus in libro 8 memoriae Boleslaus [illegible] jus magdeburgense Cracoviae introduxit, et [illegible] Cracoviensi ad principis dignitatem [illegible] maa Ecclesiae concessit, porro ut Lasicki dicit novas leges edidit antiquas emendavit, judiciis etiam [illegible] validationis ambitum assignavit, iisque [illegible], [illegible] legum [illegible].

Wladyslaus Lokietek 1290–1333. 10.) [illegible] mentionem fuit de Ladislao Lokietek patre Casimiri Magni, qui [illegible] in comitiis ad leges emendandas [illegible] ad [illegible] Monumenta legum. Legem Ladislai [illegible] qua injunxit militibus, ut priusquam ad proelium procederent decantant hymnum: Deigenetrica [illegible] Adalberto Epo Gnesnensi compositum. Illis lex [illegible] privilegium a Boleslao pudico Judaeis ao 1264 collatum, a Casimiro M. ao 1344 et ab Alexandro [illegible] confirmatum.

β) De collectionibus

§6. De legum patriarum collectionibus.

[illegible] Casimiro M. [illegible] [illegible] [illegible] nulla extat legum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] collectiones

[illegible] collectiones [illegible] nequeunt, [illegible]
[illegible] statuta, alias tantum constitutiones,
alias utramque legislationis partem continent.
II. [illegible] III. Aliae enim leges per extensum ordine
chronologico, aliae [illegible] in forma systematica
juxta consuetam divisionem [illegible] rerum
et actionum tractant, aliae tandem [illegible] sunt com-
positae.
[illegible] ipsi videntur collectiones in ordine
chronologico [illegible], quia ibi leges per extensum
inveniuntur [illegible] et earum tenor [illegible],
ut appositum est.
Post hunc ponemus sunt collectiones systematicae
in quibus leges de toto tenore non inveniuntur,
sed [illegible] earum extractus [illegible]
periculum adest. Minoris momenti sunt collectio-
nes alphabeticae, non plus complectens, et plerumque
ad alias collectiones referentes.

a. Collectiones statutorum

1. Antiquissima [illegible] Casimiri Magni et ejus [illegible]
[illegible] vocata [illegible]. Exemplar quod extat [illegible]
in bibliotheca Cracoviensi, [illegible] titulum [illegible]
[illegible] Constitutiones vel statuta vel [illegible]
tes provinciarum inclyti regni Poloniae [illegible]
est quo [illegible] collectio facta, verisimili-
ter ante 1496, quia leges [illegible] collectio non con-
tinet, uno locum impressionis et auctorem ignorantes.

Quemadmodum pulsantem ... hoc ... quod sine omni ... ... eo tempore non ... ... huius picturae ... ... revocavit.

Joannis Laski 2. Clarissimi per Joannem Laski, Regni Poloniae ... et Cancellarium regni, ... Alexandri ... chronologico ... a 1347 – 1505 lata, ... feudali et canonico. ... ... titulum: Statuta regni Poloniae statuta et privilegia mandato ... regis typis impressa ... ... Haller ... in folio.

Sigismund. 3. Regnante Sigismundo I 1532 Statuta ... regni Poloniae ... collecta et ... ...

6. Collectiones Constitutionum

Andreas Volanus. 1. Andreas ... typographus regni ... ... 1550–1609 lingua polonica ... ... Const. ... a. 1637. ... ... numerus Constitutionum ... ...

Stanislaus Konarski. Stanislaus Konarski ... ... lingua ... Const. ab 1550 – 1726 ... ... 1726 ... ... non obtinuit et 1732 ... privilegio munita et typis est impressa.

13

7. Collectiones statutorum et Constitutionum — Jus polonum VII

usque ad
1. Stanislaw Sarnicki ab 1550 1594 continet: Statuta i metryki przywilejów koronnych Krakowie 1594 — Sarnicki

2. Joannes Januszowski archidiaconus Lanciciensis lingua latina Statuta et Const. — Januszowski

3. Omnium praestantissima quae publicis sumptibus ... — Volumina Legum 1755

edita est ... 1780 ... sub titulo Volumina legum ... continet 8 libros in folio, quorum ... primos Konarski, reliquos alii patres scripserunt. Primus tomus titulum habet: Volumina legum seu Statuta et Constitutiones ... Regni Poloniae et Magni Ducatus Lith. et provinciarum a primis comitiis ... usque ... et continet Statuta in idiomate latino, reliqui tomi constitutiones lingua polona.

... Volumen tractatum de legislativa potestate simulque statuta a. 1347–1550, quia 1347–1550 ... celebrabantur.

2. Volumen continet constitutiones 1550–1609, ...

... refert ad editionem ... nam, ... in margine ...

Tertium Volumen Const. 1611 ... usque 1640 ...

Quartum ... Const. 1641 usque 1668

Quintum Const. 1669 usque 1697.

Sextum Const. 1697 usq. 1737

Septimum 1764–1768 Comitia 1733 ...

[illegible] Constitutiones 775 780. Leges postea latae quovis biennio [illegible] publicabantur [illegible] in comitiis latarum in 5 fasciculis quae continent leges annis 782, 784, 786, & Act 788 – 16/12 790 et 791 – 31/5 791

Leges in ultimis Comitiis Varsoviensibus et Grodnensibus latae in singulari [illegible]

In opus hoc indices vel promptuaria [illegible] quibus legum inventio [illegible] facilior redditur [illegible] ordinatae [illegible] per [illegible] 1754 [illegible] datum et [illegible] Varsoviae [illegible] ultimum 2 volumina [illegible] inventarii in foris [illegible] praebent usum. Supplementum [illegible] tituli in his inventarii volumina hac [illegible]

[illegible] 1. [illegible] Statuti et Constitutionis 2. [illegible] 3. [illegible] G. Statuti 1573 Vol I fol 325 [illegible]

Collectio Revolutionum

[illegible] Revolutionum [illegible] 1774 1776 – 782, 782 – 784 et 784 – 786.

F ab anno 1776 – 1786

Opera Summaria [illegible]

[illegible] quae [illegible] extractum legis continent vel materiam legis breviter [illegible] 1. [illegible] 2. [illegible] 3. Kubinski 4 [illegible] Ludovicus 5. [illegible] 6. Strzelbicki 7. [illegible]

Opera systematica.

1. Jacobus Przyłuski [illegible] litteras [illegible] Sarnicki [illegible] [illegible]
[illegible] Mesiensis collectionem [illegible] [illegible]
[illegible] est et opus in 6 libros divisit, [illegible] [illegible] 7)
[illegible] [illegible] in libros [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] municipalibus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] legationibus et actionibus de provinciis regni
in 6to de rebus militaribus et de bello. [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] anno
1553, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] a provincia
2. [illegible] opus [illegible] Przyłuski [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 1553 [illegible]
3. Statuta in lingua latina [illegible] [illegible] [illegible] 4 [illegible]
[illegible], ut adhiberetur in lingua polonica, quia permulti [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] volebant, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 1563 [illegible] statutum [illegible]
[illegible] transferantur. [illegible] Herburt [illegible]
[illegible] committebatur, sed [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] libris agit de personis 2. de [illegible] 3. de privilegiis
4. Eidem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] 1557 [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Tradit [illegible] 1597
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in 4 libros Zamoscii 1623.

[illegible]sowski: 6. Nicolaus Załaszowski: Jus regni Poloniae ex statutis [illegible] et [illegible] ille [illegible] additionibus ex iure Romano [illegible] et [illegible] provincialibus [illegible] et [illegible] [illegible] quae [illegible] ad ius publicum pertinent [illegible] privatum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Poloniae [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Statuta et Constitutiones [illegible] 1788 partim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quae 3 [illegible] [illegible] ad 1791, [illegible] continet [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1784 sub titulo: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et germanicam translatum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et quam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

comiore[illegible]

Novissimum opus est Ioannis Vincentii Bandtkie Jus polonicum — Jus polonum VIII Bandtkie
in lingua latina et polonica editum in 4to
Leges hae constituunt jus commune. Sequuntur:

1° De Jure nobilitatis provinciale

[illegible] provincia erat Lithuania. Hic adhuc Lithuania
[illegible] fere nullae scriptae leges extant,
[illegible] tantummodo pauca privilegia provenerunt.
[illegible] 1414 [illegible] suis Lithuaniensis privilegium
[illegible] leges et consuetudines sunt confirmatae.
[illegible] introductionem in Comitiis
[illegible] 1492 [illegible] ut pro Polonia et Lithuania leges componi[illegible]
[illegible] 1529 conceptum est, sed in Comitiis 1530
[illegible] ab Ordinibus Lithuaniae non vero propriae Poloniae
[illegible] est, ideo non [illegible] totius Lithuaniae [illegible] fuit.
[illegible] regnante Sigismundo I in lingua
[illegible], cuius [illegible] fuit Cancellarius Gastoldus. Hoc Statu-
tum anno 1529 [illegible] et 1564 [illegible] di-
[illegible] est. Haec novaque secunda editio,
[illegible] ex jure Romano instructa, ab Ordinibus
Lithuaniae approbata, privilegio regio provisa
in oppidis Bielsko et Wilno in lingua latina prodi[it].
[illegible] in Comitiis 1568 nova editio correcta desiderabatur
ad quem finem [illegible] Commissio delegabatur
et Statutum [illegible] correctum sub rege Henrico compositum
est, quod rege Stefano in Comitiis 1578 celebratis [illegible]
et 3a editio in Comitiis 1588 sub Sigismundo III [illegible]
te [illegible] 30a Januarii est publicatum. Hanc editionem
in linguam polonicam [illegible] transtulit. [illegible]
[illegible] anno 1743 prodiit. Quarta editio sub

Augusti III 1744 prodiit, sub titulo: Conquestatio [illegible] et juridico-[illegible], quia ibidem leges Lithuaniae [illegible] legibus polonis proprie comparabantur. Quinta et ultima editio Vilnae 1786 prodiit, atque haec non solum originalem statutum continet, sed et priores dispositiones, quibus illud modificatum extitit. Statutum Lithuaniae constat e 14 capitibus, quae in articulos, et horum nonnulli in paragraphos dividuntur. Statutum hoc in citatione indicatur St. Lith. Nr. parte, articuli et §. Multa de hoc statuto praeclara scripsit Czacki de historia et legibus [illegible] t. I Varsoviae 1800. Ad Statutum etiam [illegible] inveniendum prodiit. Hoc statutum non tantum in Lithuania valebat, sed quod praecipuum etiam in palatinatu Kijoviensi, et Braclaviensi et Volhyniensi; imo in [illegible] leges civiles in propria Polonia tanquam jus subsidiarium applicabatur.

Alia Poloniae provincia est Borussia quae certo tempore in ditionem Poloniae transiit, patrias leges i.e. germanas et saxonicas servabat, licet diversissimas. Nam in quibusdam districtibus jus Magdeburgense, in aliis jus Culmense, in reliquis jus [illegible] vigebat. Casimirus III [illegible] Magdeburgensi [illegible] Prussiam informavit [illegible] conformitatem legis [illegible] 1473 [illegible] dirimerentur. Magnae [illegible] imo et seditiones [illegible] statum. Anno 1598 [illegible] Prussiae [illegible] ut jura sua [illegible]

Haec emendatio facta in Comitiis 1598 a Sigismundo III confirm. Correctura [illegible] est, atque inde Correctura Prussiae vocatur, seu rectius: Jus Terrestre nobilitatis Prussiae correctum. Variis temporibus [illegible] opus editiones prodiere. Praecipua est illa [illegible] [illegible] in quarto a pluribus assertis, qui in se fontes subsidiarios [illegible] continens, in ordine systematico conscriptus. Hoc legislationis opus multis aliis, quae tunc temporis in Europa [prodi]erunt praeferendum est. Etiam in propria Polonia [vim] subsidiariam habuit in materia de successione [ab in]testato, quod docet tenor plurimum legum ~~[illegible]~~ [illegible] principaliter autem resolutio tribunalis regni [illegible] [illegible] 6ta Aprilis 1717 de exorta quaestione an in favorem ha[ered]itas ab intestato in propria Polonia dividatur an haberet vim [illegible] [illegible] Correctio obligatoria [illegible] etiam in aliis materiis vim subsidiariam habuisse provocando ad litteras promulgatorias Sigis[mu]ndi III, ubi legimus: Ut secundum has leges i.e. [Corr]ecturam omnes ordinis equestris negotia in quibuscunque judiciorum subselliis, tum intra, quam extra regnum judicentur.

Ed. Anno (8)

Ast hanc opinionem falsam esse ex seq. patet: — Defectus

1. Juxta tenorem introitus litterarum promulgatoriarum totum incolae Prussiae petebant, ut jura [illegible] corrigerentur; itaque resolutio hujus petiti i.e. sanctio Correcturae, non nisi petentes h.e. incolas Prussiae tangere potuit.

2. Ad hanc Correcturam status propriae Poloniae non [illegible] ergo illa quae [illegible] nequit quod [illegible] [illegible] tamen [illegible] in propria Polonia ex[illegible]

[illegible]

3. [illegible] Transsilvaniae in Hungaria [illegible] est [illegible], propter quod leges propriae Valachicae in [illegible] Valachiae acceptae sint.

4. In [illegible] decreto promulgationis legum: Nobilitati [illegible], [illegible] leges etiam in posterum [illegible] in mutandi atque confirmationem earum a [illegible] Rege petendi. [illegible] ibidem expresse [illegible] Transsiliae reservatur, si igitur Constitutio Transsilvaniae [illegible] universalem etiam in propria Valachia [illegible] [illegible] solum ordinibus Transsiliae [illegible], leges pro propria [illegible] in ferre, quod in [illegible] legum.

5. In hac Constitutione non solum de successione ab intestato, sed etiam de tutelis, testamentis, [illegible], judiciis [illegible] civili et poenali atque [illegible] materiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] leges in [illegible] [illegible] absque ulla mentione, leges antiquae [illegible] [illegible] Transsilvania [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in legibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] lex de materia legi antiquae [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] judicii in Transsilvania [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad Tribunalia [illegible] Valachiae, sed et ad Tribunal [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] judicari valuit causae, si appellati [illegible] [illegible] [illegible] Tribunal [illegible], etiam [illegible] [illegible] constitutionem [illegible] [illegible] [illegible].

IX

...mus pro nostra opinione auctoritatem illustrissimorum Juspolonorum virorum. Sic Konarski... ac collectionis... praeter communem... habemus ... municipalia et provincialia; ... statutum Lithuaniae, et jus Prussiae correctum. Adeo Konarski jus correctum ... in serie legum proprie polonarum ... 1598 ... sed ... t. VI tanquam appendicem ... Eandem sententiam sustinet ... Zalaszowski, et ... Andreas Lipski.

8. Pugnat pro nostra opinione etiam praxis judiciaria, quia jus hoc in omnibus Prussiae ... subselliis ... in materia ... ab intestato ... observabatur.

9. Ducatus Masoviae quoque speciali jure ... quod Rex Stephanus Báthory N[5] sub titulo consuetudinis seu excerpta pro ducatu Masoviensi confirmavit. Haec ... prius ... Sigismundi Augusti studio ... Gorzycki collecta et typis impressa sunt Cracoviae 1547.

10. Palatinatus Podlachiae sibi consuetudines et jura specialia servavit, quae sub Sigismundo II. Augusto in Comitiis 1569 sub nomine consuetudinis Podlachiae sunt confirmatae.

11. Aderant quoque consuetudines Cracovienses a rege ... confirmatae.

12. ...consuetudines Gnesnenses atque aliae constitutiones in aliis provinciis earumque ... valebant.

II Jus civitatum

Variae in Polonia urbes variis juribus gaudebant, partim jure proprie polono, partim jure teutonico seu saxonico, cujus species jus Magdeburgense, Culmense et Lubecense erat patebant.

v. E. F. — Jus Lubecense in urbibus Bromberg, Elbing et Fraunsberg valebant.

Jure Culmense regebantur urbes Masoviae, terrae Dobrzynensis, plurimae urbes Lithuaniae uti: Wilno, Kowno, Lida, Minsk, Nowogrodek, Brzesc, Grodno et Wilno, porro Brzesc Kujawski et Nowe, plurimae urbes in Polonia nec non omnes urbes in Prussia exceptis supra dictis; Jure Magdeburgensi utebantur reliquae urbes privilegiatae, praecipue regiae uti e.g. Leopolis.

De jure teutonico notandum erit:

Introductum a 1340 — Jus Magdeburgense etiam [illegible] constitutum, introductum est in Polonia a Casimiro Magno a 1340. Ante hunc Boleslaus Pudicus 1257 tantum Cracoviae hoc jus concessit. Casimirus Magnus unum exemplar hujus juris in thesaurio archivo Cracoviensi deponere jussit et Joannes Łaski hoc jus ex jussu Alexandri [illegible] cum statutis regni disponi et typis imprimi curavit. Hoc jus nomen habet ab urbe principali, in qua tribunal positum erat et vigebat et ad quam primis temporibus appellationes fiebant etiam e provinciis Poloniae? Constat hoc jus e jure saxonico, quod in omnibus electoratu Saxoniae et e jure municipali Magdeburgensi quod in urbibus valebat.

Causa introductionis hujus juris in Polonia erat languescens status manufacturarum et fabricarum. Cum enim Poloni antiquitus rebus agrariis addicti erant, reges sibi extraneos opifices et fabricatores advocabant, et quum hi e confiniis Germaniae venerunt, id introductum est. Et cum hi e confiniis Germaniae quoque jus suum apportarunt, in urbibus ab iis conditis jus suum introduxerunt, et ita privilegia pro novorum immigrantium jus civitatem acciperunt. Variae sunt hujus editiones praecipue Lanovii 1622 Latine [illegible] in [illegible] titulo: Juris provincialis quod vulgo speculum [illegible] libri 3. Dividitur in libros [illegible], articulos et §§fos. Vetus etiam habetur editio Jaszkeri, quae brevibus adnotationibus e jure Romano [illegible] illustrata habetur.

2.) Jus Culmense proprie est jus Teutonicum aut Saxonicum [illegible] et legibus [illegible] civitatis. [illegible] in urbibus Prussiae, ubi Cruciferi per longum tempus regimen tenebant. [illegible] hujus Provinciae Culm nomen habebat. Nulla adest editio hujus juris authentica. Sigismundus I [illegible] quae has leges corrigeret et [illegible] atque effectu. [illegible] privata apparuit Dantisci. [illegible] apparuit Dantisci germanica editio: Das vollständige [illegible] Culmische Recht [illegible] Beilagen.

3.) Jus Lubicense a Casimiro III 1354 est confirmatum.

III De jure [illegible]

[illegible] in [illegible] rusticorum [illegible] thanes tamquam [illegible] res [illegible] competebat

ideo de jure [illegible] tanquam favorum [illegible] legibus [illegible] eorum relationem statuit [illegible] non potuit. [illegible] ditionem [illegible] 1136 cond. [illegible] coepit, sed [illegible] judiciis status [illegible] Magnus in statuto 1347 nobilium [illegible] sicut nonen regis rusticorum acquisivit, [illegible] nobilium [illegible] dominum [illegible] judicio [illegible] possent. Constitutione [illegible] est abolitum, tamen [illegible] statu fruebantur.

B. Leges exteraneae

[illegible] intelliguntur pro alia [illegible] origine [illegible] postea in Poloniam acceptae. [illegible] sub respectu [illegible] Romanum 2. Canonicum 3. Feudale et [illegible] consideranda simulque inquirendum [illegible] in [illegible] Europa magna gaudebant [illegible] in Polonia habuerunt.

Jus Romanum 1. [illegible] Romanum [illegible] in Polonia [illegible] satis constat [illegible] legum Polonarum scriptores commendant et [illegible] et [illegible] Dlugosz verba [illegible] quibus [illegible] [illegible] juris [illegible] in Polonia [illegible] juris Romani habemus [illegible] Simeonem Samovar[illegible] 1633 et 1616. [illegible] scriptores praecipue [illegible] jus Romanum [illegible] esse [illegible] subsidiarium habere [illegible]

Jus [illegible] [illegible] statuti [illegible] 1347 [illegible] juris facit.

2. [illegible] eodem statuto [illegible] 31 [illegible] ad jus Romanum [illegible]

3. In St. Lithuanico disponitur, ut in defectu legum judices respe[illegible] tum habeant ad aequitatem naturalem et ad exemplar [illegible] rum jurium christianorum; Juni [illegible] autem in omni fere mundo Christiano jus Romanum vigebat.

Jus polonum X

4. Anno 1768 ad emendationem legum polonicarum procedere, tur, ordinatum est, ut praeter leges patrias statutum Lithuanicum et Corr. Prussicae, praecipue jus Romanum quasi specimen praeclarae legislationis refutaretur.

Veritatem horum argumentorum concedere quidem debemus, at thesis probanda exinde profluere non videtur: nam

ad 1. Dubium est, an proemium statuti 1347 a Casimiro M. aut potius a posterioribus scriptoribus additum fuerit, quod plures scriptores praecipue Czacki [illegible] [illegible] verba fere videntur. Sed etiamsi genuina fuerit in eo tamen nil de receptione juris Romani dicitur, sed ibi solum cio jus [illegible] collaudatur, et libri ejus per bibliopolas [illegible] [illegible]; aliud vero est commendare, aliud praescribere, [illegible] provocatione unius legis, non licet concludere ad receptionem totius codicis, imo hoc [illegible] potius pro contraria [illegible] statui, quia si [illegible] Romanum generatim in Polonia valuisset, provocatio [illegible] normae prorsus superflua fuisset. Insuper [illegible] subjacet dubio an [illegible] provocatio in hoc statuto [illegible] non authentica sit quia in antiquis editionibus inter [illegible] theses injecta conspicitur, itaque glossa potius [illegible] [illegible].

Refutatio

ad 2) Principale juris Romani [illegible] temporum Romanae reipublicae et priorum [illegible] imperatorum [illegible] est, et qui [illegible] christiani [illegible]

Insuper si ïo ferator, quòd digna tum tempori Christiane diversissimis legibus usi sunt, qui etaque intentio Statuti Lithuanici certo eo directa non potuit esse hinc sequae diametro repugnanti diversitati partem operis illius citato loco Statuti lithuanici sub expressione aliorum jurium Christianorum nil aliud, quam normas con= sentiae per Christianam religionem propagatae, intelli= gi possunt.

ad 4. Hoc quoque argumentum contrarium evincit, quia in illa Constitutione 1768 jus Romanum tamquam exemptum exinimum statuitur, nequaquam tamquam fons subsidiarius juris Polonici praescribitur.

Accedit porro nostrae opinioni motivorum:

Motiva pro D. Timoe opinione

a) Quod exceptio juris Romani formae regiminis poloni adverso fronte repugnat, nam legislatio pristinis temporibus penes regni cives erat, et ad legis cujusdam acceptionem non sufficiebat quaedam clausula cursorie adjecta, sed lex expresse in comitiis rata et a rege confirmata requirebatur.

b) Adversa quia totique indoli polonarum legum talis receptio. Nam hi abhorrebant a jure Romano, jam eo ne eo utentes parere videantur imperatoribus Romanis qui hoc jus suum seque successores imperatorum Romanorum praedicarunt.

c) Constitutio Stefani 1576 statuit, ne provocetur ad leges extraneas, denique

d) Omnes scriptores sententiae nostrae stant partibus Przyluski dicit: Istae leges valent tantum, quae in Polonia

tale autem jus Romanum nequaquam; hinc opinio
quam etiam Czacki tenet jus Romanum nullam
vim subsidiariam in Polonia habuisse praestantius
et non in toto ambitu vera est. Illorum Comitis Ossolinski
... tantum non delegisse videtur asserentis, jus (10)
Romanum nobilitatem quidem non obstrinxisse aut
in municipiis privilegiatis omnino valuisse, nam
cum municipes e Germania venerint, normam noverint
in Romanum, e quo Glossae juris Saxonici formabantur
in municipalibus vim subsidiariam habuisse.
Contrarium huic opinioni Nicolaus Zalaszowski in suo
opere testatur: "In judiciis nobilibus leges ceteras
aliquas non licere, omnino autem in judiciis asses-
sorialibus tam jus Saxonicum quam Romanum
in illa praxim quotidianam provocari." Cum vero
tradit judiciali ex statuto 1496 vim legum habent
in quaestiones autem tamen iis non dubitamus.
7. Jus Canonicum praecipuum fuisse in Polonia nullo [illegible]
subjacet dubio. Sed haec assertio non est accepta
[illegible] est, plures partes constitutiones [illegible]
provocant [illegible] partim ex
auctoritate quam Jus Canonicum per omnes nationes
Christianas habebat, partim ex defectu
[illegible] normarum regni et rerum ecclesiasticarum.

Jus Canonicum atque in Polonia vim subsidiariam habuit
aut in illis regni partibus quae a ditioni russicae erant
subjectae, in ecclesiasticis jure [illegible] valebat, uti Alexan-
der Maciejowski demonstrat, in opere: "[illegible]
Prawo Litewskie"

Jus feudale. 3. Jus feudale in specie consuetudines longobardicae nec expresse, nec usu acceptae sunt. Institutum feudale Polonis quidem non fuit ignotum, imo seculo 14 et 15 invaluit, et ex jure feudali saxonico hauriebatur. Huic juri saxonico magnam fuisse auctoritatem, tum ex opere scriptoris Laski patet, qui jussu Alexandri collectionem suam edidit, et in fine jus feudale saxonicum adjunxit. In Polonia antiquus nexus feudalis non ita uti in aliis regnis erat constitutus. Nobiles enim bene meriti praedia in auctoritatem acquirebant, servitia bellica non ex nexu feudali sub dominiorum titulo sibi concessorum, sed ex nexu [illegible] civili praestabant, et quilibet ipsius juris quilibet ad patriam defendendam obligabatur.

Jus cambiale 4. Jus cambiale a Henrico Theophilo Leimerico a 1771 typis impressum [illegible] in Polonia habuit, nam constitutio a 1775 disponit, ut provinciae et [illegible] in instantiae utantur hoc opere, si nullae leges patriae adsunt.

De instantiis civilibus in Polonia.

Leges polonicae non raro se referunt ad polonica judicia, hinc cognitio judiciorum nec non organisationis eorum ad leges ipsas intelligendas necessaria evadit. In hac relatione non solum judicia sed et praecipuam judiciariam [illegible] exponere debemus.

Jurisdictio antiqua 5. Antiquissimis temporibus rex ipse jus dicebat aut officiales constituti per loca, sibi [illegible] exercebant [illegible] in aliis conventibus quibus praesidebat et a quibus nulla appellatio [illegible], jus dicerent.

Ita Wladislaus Scrutator pluta de jud. iis ordinavit in statuto tasi- Jus polonicum XI
mir. M. 1347 similes dispositiones inveniuntur. At succissu temporis quum regni ordines participes facti sunt potestatis legislativae, rex ex propria auctoritate de judiciis nil disponere potuit, sed regni ordinibus ordinare conveniebat. In illo antiqua regia auctoritate retinere mansit, nisi quod judicia nomine regis exercerentur, ...

...

1. ... judiciumn.
...
...
3. ...
...
4. Ministerialibus vel apparitoribus aliis etiam generalibus dictis, qui citationes superare vel admonere, in strebu judicii annua fiunt ... ordinem proclamare silentio ... debebat ...
... judicio etiam advocati seu patroni qui partes defendebant.
...
... fiebant ...
...
...
natus prius atque actatis ...
reipublicae temporibus instar ...
et superiores seu ...

A. Primae instantiae

I. Pro nobilibus.

Judicia castrensia 1. Judicia castrensia /: grodzkie :/ jurisdictionem exercebant nomine capitanei, cui praepositus palatinus erat. Capitanei duplicis erant generis aut cum aut sine jurisdictione. Primi generis capitanei /: Starostowie sądowi :/ habebant jurisdictionem non autem possessionem [illegible] erant nisi usufructuarii bonorum regiorum. Etenim in prioribus temporibus quilibet capitaneus constitutus ipso facto jurisdictionem obtinuit eamque exercere potuit. Postea vero bona regia etiam jure emphyteutico dabantur, hi [illegible] temporales [illegible] bonorum bona [illegible] [illegible] jurisdictio apud regem manebat. [illegible] jurisdictionem officiali [illegible] indigebat, ad quem constituendum in conventibus nobilitatis cujusvis [illegible] natus 4 candidati constituebantur, quorum unum rex eligebat et ille nominabatur. Ex nominatis capitaneus [illegible] delectum /: nempe ad exercendam nominatim jurisdictionem [illegible] Delectus Starosta statim [illegible] [illegible] ligere; et jurisdictionem exercere potuit. [illegible] Si autem capitanei tempore [illegible] qui celebraverint [illegible] in administratio justitiae protrahebatur officiali. ab ipso ~~electi~~ constituti, usque ad electionem novi capitanei in munere suo manebant. Compositum erat hoc judicium ex capitaneo ejusque Vice capitaneo, judice, scriba et officialibus subalternis, uti Subdelegatis, Burgrabiis, actorum regentibus et aliis. In Masovia tempore [illegible] judicii terrestris etiam judicii castrensis [illegible] erat, sibique officiali subalterno ipse nominabat.

Competentia Jud. Castrensis Competentia judicii castrensis comprehendebatur causis facti [illegible] statutum de anno 1420 [illegible] stupri [illegible] et violenti invasionis. Cum ex facto [illegible] illae quibus lex poenalis est transgressa in [illegible] dictis causis juris.

Porius extendebatur ad omnes [illegible] controversias, ubi de ordine vel de personarum securitate in palatinatu agebatur, sed ea non ad bona immobilia extendebat —

In specie huic negotia judicio castrensi competebant:

a) Executio decretorum ab aliis instantiis prolatorum.
b) Executio testamentorum
c) Intromissio in bona immobilia
d) Confectio inventarii bonorum immobilium
e) Exceptio taliati de hisce bonis.
f) Cura orphanorum et viduarum.

Negotia jus castrensi assignata

(#)

Provocatio ab hoc judicio tantum patebat in causis majoris momenti, non autem in causis propter simplex debitum, quod in libris publicis non erat inscriptum; 2o invasionis 3o extradictionis subditorum 4o propter [illegible] 5o [illegible] quarum objectum valorem mille florenorum non excedebat 6o in causis [illegible] si in recenti homicidio aut furto [illegible] qui est deprehensus.

Stationes hujus Judicii nomine Capitanei fiebant.

3. Judicia terrestria seu ziemskie, quae majoris momenti [illegible] [illegible] judicio [illegible] Ad quodlibet horum numerum nobilitas cujuslibet Palatinatus 4 candidatos proponebat, quorum unum Rex confirmavit. [illegible] eorum munere [illegible] Capitaneus vel Castellanus [illegible] 6 septimanas nobilitatem [illegible] convocationem debuit.

Quod si quis [illegible] tempore non comparuit [illegible] jus competebat alium ejus nomine seu subdelegatum nominandi, ne terminus frustraretur. Omnia [illegible] habebant singula [illegible] quod [illegible] [illegible] tempore [illegible] congregabantur.

Compet. tca Judicii

Ubi hoc judicium pertrahebantur omnes au[illegible] dictae causae juris brevi terminis lite, in quibus inter partes de jure quodam litigabatur [illegible] partim a[illegible] per-scrutabantur, prout actor rem in eo annum vel alterum [illegible]. In quolibet Palatinatu saltem unum tale judicium convocabatur [illegible] permanentiae mutari potuit. — Decreta judicii terrestris [illegible] in executionem deducebantur, solummodo si [illegible] judices terrestris in lite erat, tum executio eorum supremo regni Tribunali petebatur.

Etiam hic in minoribus causis nulla erat appellatio [illegible] ad superiores instantias. Litte [illegible] ad hoc judicium [illegible] regni fiebat, et [illegible] nomine [illegible] Lithuaniae.

Judicium camerarium

3. Judicium camerariorum [illegible] regni [illegible] requirendorum [illegible] erat Subcamerarius [illegible] 1588 [illegible] non officiales [illegible] potuit. [illegible] Camerarius, qui nobiles et in eo districtu, in quo constituebantur, [illegible] et juxta Const. 1564 juramento obstricti esse debebant.

[illegible]

4. [illegible] vel [illegible] qui indagatorem et [illegible] Subcamerarius [illegible] lites, quoad [illegible] tribunali [illegible] regni [illegible] ab [illegible] [illegible] Subcamerarius et Camerarius [illegible] adhibebantur.

[illegible] gravitatem [illegible]

Quod praecipuum gravitatem attinet, notandum est ejusmodi [illegible] eorum [illegible] terminum [illegible] adjudicatum et eo dispositione [illegible] judicium Subcamerariorum [illegible].

In [illegible] termino [illegible] subcamerarius cum geometra ad fundum in lite
[illegible] ibat, eumsam [illegible] bat, non solum novo signo limites [illegible]
[illegible] referi [illegible] pertinstrabat, ex [illegible] nata [illegible] esutrayae
parti [illegible], et [illegible] nata eumsam [illegible] ebat; [illegible]
[illegible] habebat potestatem decidendi. [illegible]
semper ad subcamerarium pertinebat. Sententia gravato patebat
appellatio [illegible] supremum regni tribunal, ad [illegible] Judicium
[illegible]. Si hoc tribunal sententiam injustam putasset,
eandem non reformavit, sed subitum [illegible] vicinis [illegible]
[illegible] ad novam indagationem delegavit, hi [illegible]
indagationem fecerunt et [illegible] [illegible], a quo non valuit
amplius appellatio.

4. [illegible] Palatinus habebat suum Vicepalatinum nobilem Jud. Vicepa-
[illegible] in eodem palatinatu possessionatum et juramento obstrictum [illegible]
[illegible] [illegible] temporibus hi Vicepalatini jurisdictionem
[illegible] quod nobiles [illegible] bant, [illegible] Judaeos sunt
restricti. Const. 1633 et 1661 et 1671.

Attamen in palatinatibus [illegible] Kijovie et Vol-
[illegible] pertinebant ad judicium [illegible] et Varsovia
[illegible] tribus Judiciis [illegible] bantur.
Caeterum appellatio ab his judiciis ad superiorem instantiam
locum habuit.

§ 11. [illegible] [illegible] [illegible] Judicium [illegible]
[illegible] [illegible] quodcumque [illegible]
[illegible] petiit, [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] erat, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] judicii [illegible] batur, quum [illegible]
[illegible] [illegible] controversiis [illegible]
[illegible] [illegible]. De [illegible]
generis nisi impedimentum aut [illegible] non [illegible]
saret, non licuit. Decreto hujus judicii gravato appellare
licuit ad proprium [illegible] delegatum. Attamen decreta judicii

(... eminentius)

a supremo tribunali regni delegati, inappellabilia erant, quia sub hoc respectu ad superiores instantias se [illegible] non poterant. Haec species judiciorum pro nobilibus et ignobilibus [illegible], quae in [illegible] subintrabat constitutae erant.

II. Judicia pro civibus

Civitatense judicium. Pro iis judicium ordinarium erat civitatense, quod omnes causas tam facti quam juris decidebat. In civitatibus regiis 4 species judiciorum civitat[ensium] existebant, quae in urbibus minoribus plus vel minus [illegible]ebantur.

Hae species sunt:

Judicium consulare. I. Judicium consulare s. [illegible] [illegible] cum consule et 11 assessoribus seu [illegible] constans, ad jurisdictionem cujus pertinebant omnes causae facti et juris in specie [illegible] tutorum ac curatorum, [illegible] administrationem, [illegible] orphanorum [illegible] et sic porro.

Judicium advocatiale. II. Judicium advocatiale seu stabile s. [illegible] [illegible] [illegible]. Judicium hoc ex uno judice et 12 [illegible] constans [illegible] jurisdictionem [illegible]. [illegible] judicium advocatiale et [illegible] erat [illegible].

Judicium burgrabiale. III. Judicium [illegible] Burgrabiale s. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] praeside [illegible] [illegible] [illegible] pertinebat [illegible].

IV. Judicium advocatiale minoris causas minoris momenti [illegible], salva appellatione ad judicium consulare, et judicii [illegible] nulla valebat appellatio, [illegible] a judicio consulari et advocatiali [illegible] secundum jus Saxonicum [illegible] praeprimis [illegible] administrationem, [illegible] [illegible] tantum [illegible] urbes

ab his nihilominus [illegible] exceptis [illegible] iis qui per speciale privilegium eximebantur, ita ut appellatio a judicio civitatis est ad Curiam regiam seu judicium assessoriale [illegible] (nisi Leopoli) [illegible] in urbe nobilium possessores [illegible] habebant Leopoli
jus [illegible] Magistratum eligendi et reformandi. Jurisdictio his proprie domino terrestri competebat. Leopoli praeter 12)
judicia adjuncta, quae constitutione regia ao 1634 organisata [illegible] constitutionem [illegible] civium [illegible] [illegible] a judicibus suo praedicto adversati [illegible] ad lites Armeniorum decidendas. Notatu dignum est privilegium urbi huic ao 1550 a Sigismundo II Augusto collatum, vigore cujus nemini licuit fundos civiles coram [illegible] quam civilitensi judicio vel consulari vel scabinali [illegible] inscribere, ideo tales inscriptiones coram alio judicio factae in terminis legalibus praedicta ad acta Leopol. transferri debebant sub rigore nullitatis.

Sub [illegible] Instantiae superiores

[illegible] erant plures et majoris auctoritatis.
1º Judicia assessorialia (: Sądy Zadworne [illegible] :) quorum praeses erat aut Cancellarius supremus R. Poloniae aut M. D. Lithuaniae, assidebant 2 e senatorio et 4 ex equestri ordine delegati assessores vel consiliarii, porro secretarii regii referentes et custodes cancellariae (: [illegible] :) [illegible] cum voto decisivo, instigatores, custodes atque regentes coronae [illegible] insignorum regni, arbitrarii, ast [illegible] cum voto consultativo, denique scribae cum voto informativo. Judicia assessorialia [illegible] erant unum pro Polonia alterum pro Lithuania.

Votum decisivum ille, qui eorum [illegible] deliberationem in causa opinionem suam [illegible] Votum informativum [illegible] opinionem non [illegible] — Votum re[illegible] [illegible]

[illegible] votum informativum ille habet qui a praeside de opinione interrogari, et eam in sessione [illegible] notet.

2º Judicium pro Polonia tantum Varsoviae, pro Lithuania aut Varsoviae aut Grodnae [illegible] utrumque immediate regis nomine exercebatur, et decisiones quoque regis nomine emanabant [illegible] rege mortuo aut extra regnum versante

Compet. etc. ... appellatoriae aut privilegiatae causae et privilegiatas pertinebant omnes causae ... ratione privilegii, omnes causae curiae regiae spectantes exceptis minoribus, quae ad judicium ... pertinebant denique omnes causae ... ecclesiarum religionis acatholicae, priores autem ... omnes appellationes ... si semper aliquis ... decisione judicii ... non erat contentus. Vigore Const. 1764 nullae amplius ab hoc judicio permissae erant appellationes ... decisiones horum judiciorum ... per judicia ... potuerunt, exceptis judiciis relationum. Decreta judicii hujus per judicia castrensia exsequebantur.

Judicium Relationum II. Judicium relationum longe praestantissimum erat, quia in ipse praesidebat, atque senatores ministri que regi assidebant. Supremus Officialis regni referendarius introducebat causas, advocati defendebant, senatores ... ministri regni votabant, ... vota colligebant, et cancellarius supremus regni decreta ... .

Competentia Ante 1764 a judicio assessoriali ad hoc patebat appellatio, termini vero ... instantiae ... ad lites ... in via appellationis pendentes ... erat, ... adhuc ... causae ... judicii ... controversiae ... paritatem in judicio assessoriali non est decisa eorum referebatur ad judicium relationum pro decisione ... Const. 1775.

... III. Judicia ... in ... sedio regis componebatur ex aliquot ... qui ex ordine equestri ... comitiorum ... finem delegatis ... 1776 ... judicium ... praeter ... justitiae ...

[illegible] jurisdictionem [illegible] ex const. 1558 spectabant enim ad causae majestatis, perduellionis, oppressae vocis liberae, causa corruptionum judicum in ultima instantia, nec non proventus adversus ministros, et aliae in const. 1611 enumeratae. A decisione hujus judicii aliter non valebat appellatio. Ius polonicum XIII. Competentia

II. Tribunalia regni erant duo. Unum celebrabatur alternative Petricoviae et Kalisz pro Polonia majori, alterum quoque alternative Lublini et Leopoli. Judices finitis negotiis in una urbe se conferebant ad aliam; erant et saecularia et ecclesiastica [illegible] Lublin. [illegible] Judices saeculares quotannis in conventionibus [illegible] die 18a Julii destinabantur, et quidem singulis annis novi, ita ut semel electus nonnisi post 4 annos eligi poterant. Eligebantur vero tantum nobiles in conventionibus, in quo electio fiebat possessionati, jure terrestri gravati, nullisque actionibus adstricti, nec dignae decretis obnoxii. Tribunalia Regni

Ecclesiastici assessores ex singulis capitulis eligebantur et solum post 4 annos elapsos quivis iterum eligi poterat. Ulterius illo ex tempore, ne essent hujus tribunalis assessores bonum immobile adquirere, omnes que ante sessionem juramento erant obstringendi; Praeses idem laicus per pluralitatem votorum nominabatur, et quidem semel e Polonia majori altera vice e Polonia minori, Ecclesiasticus [illegible] Capituli Gnesnensis.

In constitutionibus annis 1611, 1638 et 1664 causae enumerantur ad hujus judicium pertinentes, in specie de regula omnes lites in via appellationis, decidebantur secundum votorum pluralitate ac scribebantur et quidem [illegible] per regem [illegible] ad comitia evocari poterant. [illegible] contra leges [illegible] agebatur ad judicium [illegible] referebatur. Competentia

Ex const. 1581 in Lithuania civile judicium aut Wilnae aut Minscii aut Nowogrodek celebrabatur.

Referendariorum V. Judicium Referendariorum. Sigismundus I. 1507 4 Referendarios constituit 2 pro Polonia et 2 pro Lithuania, unum ecclesiasticum, alterum secularem. Hi singulis diebus in aula principis post missam usque ad prandium et post prandium usque ad coenam libellos supplices excipiebant, et de talibus regi referebant. Ex const. de anno 1538 ipsis permissum est regi assistere, judicanti; vota quoque dicere, sed nunquam propria auctoritate judicare. Nihilominus a anno 1600 sub Sigismundo III. potestatem judicandi obtinuisse videntur, etenim seculo XVII. tam in Polonia quam in Lithuania nomine Referendariorum eique sensu jurisdictionem exercebant. Huic assistebant Secretarii regii, instigatores atque scribae. Judicium assessoriale tum soli dicissori... ... aut extra regnum versante, casu judicium cessavit. Ad cujus jurisdictionem pertinebant controversiae inter possessores bonorum regii, et ipsorum subditis, causae respectu privilegiorum, ubi contradicentium ... casus appellationis. Referendarii in ultima instantia ... debant, quia altior provocatio locum haberet. ... privilegiorum, nam si de validitate alicujus privilegii agebatur, Appellatio ad Judicium assessoriale fiebat.

Marszalkorum VI. Judicium Marszalkorum. Duo erant Marschalki Regni et duo Lithuaniae omnes supremus, alter Curiae. Quicunque in aula principis aut in territorio huic aulae assignato aliove in urbis offuderit, aut alio quocunque modo tranquillitatem turbaret, huic judicio suberat. Marszalcis ... instigatores et ... commissarii regii addebantur. Quoniam vero Marszalci semper penes regem sedebant, hoc judicium semper regem sequebatur, ... negotia ... in specie judicio Marszalkorum suberant semper ... gratia ... aula regis ... fuerit ... contrahebant. Porta ... 1678 ... ... quod omnes casus jurisdictionis hujus judicii continebat.

VII Judicia Thesauraria [illegible] ... Incomitiis de 1613 ... tribunal ... et [illegible] ... tribunalia Thesauraria

... Judices erant a rege nominati Senatores et nobiles in comitiis provincialibus lecti, aderat quoq Thesaurarius regius, aut aliquis officialis ejus qui judicia de tributis restantibus ... Spectabant praeterea ad hoc tribunal contractus inter nobiles et mercatores inita, negotia cambialia ... a militibus inchoatis illatis, indagatio ... vectigalium. Nulla appellatio ab his judiciis erat permissa. Simile tribunal pro Lithuania in urbibus Wilno Grodno et ... cum simili jurisdictione existebat

VIII Judicia Limitrofa ... dirimebant lites inter nobiles possessores bonorum terrestrium ad limites regni ... et extraneos cives praecipue rossicos. Componebatur hoc judicium ex assessoribus a rege nominatis ... consiliariis ablegatis, prius ... 1676 ... conventionibus nobilium. Componebatur tunc quando lis talis erat exorta, et ... hujus judicii nulla valebat appellatio. Ultimum hujus generis judicium erat Tartarum 1762 compo... et 1764 approbatum. — L. limit.

Supremum judicium Educationis publicae exortum ao 1775 et 1776 ... ad jus publicum, quoad ad privatum spectabat ... judicia bellica hoc praeteritur. — J. ed. ...

et ad instantias majores praetorea adnumeranda:

IX Judicia Compromissoria ... decidebantur omnibus causis, quas partes amicabili modo componere cupiebant. Nulla ab iis patebat appellatio. Quoad bona nobilium ... et ... compromittebantur ... gravitatis quoad bona regia ... componi ... potuit. Anno 1791 novae normae ... hoc judicio ... statutae — J. compromissoria

X Judicium militare constabat ... tempore belli ... bellicum ... quae bellicas ad hoc pertinebat: a) ... inter nobiles militiae ... b) Omnes appellationes ... judiciorum militarium ...

XII. Judicia Capturaria

Judicia capturaria (kapturowe). Mortuo rege et praesidente interregno antiquitus omnia judicia cessabant. Ne itaque justitiae administratio protraheretur, inducta sunt judicia capturalia. De origine nominis judicii hujus scriptores non conveniunt: alii dicunt, ab indirecto regni [illegible] post regis mortem versatur, partim ex eo, quod sub tegumento potenti [illegible] civitatis [illegible] post mortem regis Ludovici „kaptur" vocabatur, partim vero a libera captura cujusvis civis, qui tempore interregni tranquillitatem turbaret. In conventibus provincialibus cujuslibet palatinatus a nobilitate eligebantur judices capturales, qui causas similiter criminales decidebant. Erant 24 pro Regno ~~Poloniae~~ Coronae et 18 pro Lithuania. Electo rege omnia judicia capturalia cessabant.

Attamen recentiori tempore constitutione de 1768 praecavebatur, ut cujusvis generis judicia etiam demortuo [rege] in officio maneant et jurisdictionem suam non interruptam gerant. [illegible] judicium assessorale et referendariorum [illegible] et judicio marszalkowskie judicia addebantur. Differebant autem judicia tempore interregni, quod decreta non nomine regis sed primatis regni et M. D. Lithuaniae ferebantur, et quod omnibus judiciis insinuatum esset, quod 6 hebd. post mortem regis et 6 hebdomates ante electionem ejus nulla condemnatio possit decretari.

Judicia civitatensia non obstante interregno jam prius continuabantur, ita etiam acta [illegible] semper fuerunt et in illis inscriptiones nullae liti obnoxiae fieri possent, [illegible] in Constitutione de an. 1584 [illegible] enumerantur.

Haec sunt ea, quae de judiciis de eorumque compositione notanda. Restant adhuc quaedam de processu

Normae de processu civili — Jus polonum XII

In processu civili in judiciis nobilium sequentia stadia observari debent. 1. Initium 2. Formatio litis 3. Instructio argumentorum 4. Decisio.

Ad I. Initium. Processus civilis incipit tum manifestatione aut protestatione coram judice illata continuatione citatione conventi facta et relatione in actis publicis inscripta. Manifestatio [illegible] vel querela contra violatorem juris coram actis judicii illata. Manifestatio

Haec manifestatio tantum in causis juris, protestatio tantum in causis facti obtinebant, sed recentiori tempore hic conceptus erroneus [illegible] [illegible]. Manifestatio ad obtinendam satisfactionem non sufficiebat, sed adhuc praeprimis citatio conventi accedit necesse est. Qui tali modo manifestationem [illegible] aut non vult aut non potest, manifestationem [illegible] renovare debet, ut praescriptionem interrumpat.

b. Citatio et provocatio conventi ab actore coram se foro in judicio facta ut illa, et per citantis putative laesum in judicio compareat, seq. defendat. Quaelibet talis citatio continere debet: quis? a quo? coram quo judice? in quo termino? [illegible] citatur. Consuetudinis citationes jam in citatione continere debent. Citatio

Causas illatae a judicio non curant [illegible] in [illegible] practice [illegible] in citatione vocantur [illegible]. Judicium citationis insinuationem per ministerialem disponebat atque inscriptionem causam registri concernentibus inducebat.

Ministerialium seu apparitoris erat

4. Citationem personaliter conventi in suo domicilio publice deponere, locum temporis depositionis actori securitatem pro [illegible] praestabat. Non personaliter autem citato vel in sua habitatione [illegible] [illegible] [illegible] valvae aut januis cancellariae affigi debent praemissae autem insinuationem citationis arrestorio arrestorio Relatio de citatione

β) Superintationes ule procuratas relationem faciri, quas semper in actis judicii illius districtus, in quo bona terrestria conventi jacebant, erant inscribendas.

1, Terminus. α) Terminus significat tempus ad judicium comparitionis, hocque diversa ... fuit diversum: e.g. apud judicia terrestria 14, apud castrensia 8 dies continuos a praestita ministeriali relatione computandos. ...

Synonimice ... Pro citatione e.g. alicui terminum dare, vel nonnunquam synonimice cum ordine judiciario e.g. in observari terminos.

Formalitates ad 2. In termino comparebant partes in ... processoque ipsis per ministerialem proclamato ... suas ... inferre valebant, istas formalitates judiciarias in ... capite nullitatis ... Celebres juris ... Stroinski, Zawadzki et Zagórski genera harum formalitatum, vulgo accessoriarum distinguunt:

Experiantur. 2. Experiantur, experimente respectu comparitionis in specie ... competentibus regestris inscripta sint, et an ... tationis ... habeant. Inde explicantur judicum resolutiones: Judicium causam ... remittit, vel comparitione adinventa judex partibus experiri demandat.

Prosequantur. b. Prosequantur vel prosequutionis respectu termini et citationis in specie ... ritu facta, nec non ... Inde resolutio judicii ... adinventa prosequutione causae ... partibus

Procedere. c) Procede vel procedendi utrum ... adinventum sit competens. Inde resolutio judicii: ... adinvento judicium partes procedere demandat.

Respondere. Responde vel respondendi, utrum actor et conventus sint ... Inde Iudices: ... actore et convento adinventis ... injungit.

Directe respondendi
c. Directe respondendum nunc actio sit competens, et Directe respon-
utrum leges ejusmodi actionem non prohibeant. Inde competens
tentata actione ... judiciorum partibus defectus resp...
iere jubeti a legibus prohibentur, si aliquis defectus in comparitione, termino ... manifestetur, c actio
... tunc judicium ... terminus ...
Acta terminato seu antecessorum partibus tempus debet ... accipiunt
delationem ... prolongandis ... quas vocantur dilatio, instandi,
instare: Per dilationem proprius quidem defectus, actionum
confectus. Leges ... species dilationum distinguunt: Dilationes
1. Ob minorennitatem vel minoritatem
2. Ob infirmitatem
3. Ad fruendum alium ministerium.
4. Pro majori: Si quis ob aliam majoris momenti causam
coram alio judicio constitutam, coram termino comparere non potuit.
5. Propter absentiam reipublicae gratia
6. Ad munimenta ... conquirenda
7. Ad evictorem ... citandum
8. Ad ... suscipiendam
9. Ad ... testium ... suscipiendum
10. Ad deliberandum ... super causa ... consultis
11. Ob ... militiae ... tempore ...
12. Ad quietationem et ad transactionem ...
postea tentandam.
c. ... Directe ... actor per suum advocatum ... Instructio
... praetensiones suas, e facto probationibus et documentis ... argumentorum
... vel testibus vel juramentis suffulto, cum prorogationis
cationem vel leges vel praejudicata scriptotenus evincat. Ad
has ... per suum advocatum respondet per ... replicas
... quas ... scriptotenus infert, quas per replicas ... actor ...
... actio 3 ... 2 ... licuit.
a, In causis civilibus in prov. ... et testes ... adhibeantur ad probationem efficiendam.
β) In Lithuania tantum 3 requirebantur, ... uterque ... haberet per juramentum probationes ... potuit.

ad IV Scriptis causalibus Matris Judicium ... requisitione ... consensu necessarium erat, quod ... partibus et auditoribus ... Cancellaria ... et ... deliberationi subjiciat. Conclusum ... votorum ... intra 3 dies a scriba conscribendum ... partibus per ministerialem est proclamandum ... quod sub rigore nullitatis ... sententiarum ... debet continebat:

a) Extractum sermonum

b) Judicaturam ipsam cum motivis.

Si in decreto tantum unum ... categorice praetermissum erat ... appellationi ... quovis alio casu non ... appellat... potuit. Si quis in appellatione damnatus fuerit praeter damnationem ... poenam aliquam ... debuit.

Quaestionis de ... parte factam per ... in contraversies, Quod vero conventus in ... termino ... non comparuit ... contumaciae i.e. ... praefectus ... comparens ab ... poena ... taxam de ao 172... plectitur. ... erat 14-go Martii determinanda et quidem ... instantia judicatum ... summa ... qua condemnata ... rebantur, at aliquis de ... Causa ... demnatae ad actorem ... pars ad judicium spectabat.

Suppeditis his praecognitionibus ad Ius Polonum antiquissimum est ... in ... observationum ordinem ... introductum, ... nec ... est ... modificationibus ... unt.

I Pars

Jus personarum et jura personalia

Caput I De jure personarum

[illegible] in 3 classes dividi possunt, Lengnich dicit: 3 sunt classes incolarum Poloniae: — Divisio person

1. Nobiles, qui in villis vivunt et quorum possessiones haereditariae vocantur bona terrestria.
2. Cives qui oppida inhabitant, sunt mercatores, opifices aliique operarii.
3. Coloni, rustici, kmethones et subditi qui in vicis agriculturae operam navant, atque pro maxima parte glebae sunt adscripti, et a [illegible] [illegible] in domini terrestris potestate versantur.

Titulus I De Nobilibus

[illegible] loquendum est de modis adquirendae nobilitatis, de juribus et privilegiis et de modis, qui hac nobilitas [illegible].

Art. I De conceptu et origine nobilitatis

[illegible] nobilitas est scriptores discrepant. Czacki dicit: nobilitas est puritas et celebritas nominis propriis vel majorum in re publica bene meritis adquisita. Ostrowski [illegible] dicit: Nobilitas est claritudo gentis a summa potestate ob virtutes reipublicae salutares et ob quas [illegible] familia retinet in perpetuum collata. [illegible] [illegible] alio [illegible] dicit: Nobilitas est [illegible] generis ornamentum et sanguinis ac familiae haereditarium decus, quarum antiquum semen continuatum, politice nisi quis honeste [illegible] ex [illegible] definitum. Distinctum — Notio

[illegible] originem nobilitatis adtinet [illegible] historicorum [illegible] [illegible] gentes w seniori bus Lupamio [illegible] ob signis honorariis — Origo

sit' iati registrantur, qui exorto bello duci s. Wojewodoj eligebantur, pauci vero imposita a numero fund' deponebantur. Hi primi nobiles fuisse videntur. Posterioris temporibus omnes hostes devicti in servitutem redigebantur, otia agrosque colendos restringebantur, item etiam nobiles militiam praestent. Itaque nobilis et miles in legibus et in ... synonima occurrunt ... in statuto Casimiri M. legimus: ... nobili ut militi licet bona sua alienare. Etiam munera in aula principis praestanda servitiis militaribus adnumerabantur. Ultimis temporibus nobiles nomine equitum veniunt, quia teste Starowolski ... erant militiae equestri, rustici et plebeji, posteriori s militiae astringebantur. Et solum majores in exercitu dignitatis nobilibus erant reservatae.

Sectio II Requisitio nobilitatis

Nobilitas adquirebatur aut A per nativitatem, aut B per collationem.

A. Nati nobiles erant qui ex utraque parente nobili in justis nuptiis et b. utrum e patre nobili licet matre plebeja in justis nuptiis sunt procreati.

Desuper statutum Alexandri 1505 sequentia sancit: quoniam quaestio de origine nobilitatis incidit, quae ... a nonnullis interpretari solet declaramus enim nominandum nobilem, cujus utraque par... nobilis, et qui ex nobili familia ac justis nuptiis progenitus, et quod tam ipse, quam ejus parentes habitant et habitabant in suis possessionibus castris oppidis ... rustici ... nobilitatis ... majorum ... Et pro genere eos quoque nobiles appellandos censemus qui licet matre populari, patre tamen nobili sunt progeniti, et ... parentes ...

... ar ...

Statutum hoc in confirmationem et Constitutione [illegible]
Liberi a utroque parente nobili non majorts habebant praero-
gativas, quascumque illi competebant, qui autem patre nobili
erant progeniti, quia generale principium valebat quod uxor
sequitur conditionem mariti; quare femina plebeja nobili
nupta nobilitatem adquirebat.

[illegible] In Statuto Lithuaniae C. 3. art. 20 expresse cavetur ut no-
bilis plebejam in matrimonium ducens eam nobilitat.
Unicum discrimen erat in eo fuit, quod nobilis posterioris generis
praelaturas, aliasque dignitates ecclesiasticas superiores
adpetere non poterat. Si vero autem ~~plebeja~~ femina nobilis cum
plebejo matrimonium iniret, proles procreatae non erant
nobiles, quia mater sua prius per praedicta nobilitatem
amiserat.

Quoad liberos illegitimos 3 species distinguuntur — De liberis illeg.
a) Liberi in concubinatu procreati, quorum parentes nec postea
inter se matrimonium inierunt.
b) Liberi a patre nobili et matre nobili vel non procreati in
concubinatu, quorum parentes tum matrimonium inter se
iniere.
c) Liberi post initum matrimonium cum matre antea concubina
et a patre nobili procreati.

Certum est proles 1ae generis etiamsi utraque pars nobilis fuisset
et numquam nobiles fuisse.
Quaeritur autem utrum proles sub b. et c. nobiles fuerint vel
utrum apud Polonos legitimatio per subsequens vel ante
rerum matrimonium locum habuerit.
Legitimatio est ille actus in cujus proles illegitimae jura
legitimae acquirit. Secundum Codicem [illegible] fit 3plici
modo 1. per amotionem impedimenti matrimonii 2o per subsequens ma-
trimonium; 3o per rescriptum principis.

[illegible]

[illegible] in legibus Polonis nulla [illegible]

Ad 2. Legitimatio per subsequens matrimonium valde est dubiosa. Ius [illegible] art. Iuli X [illegible] quicunque cognoverit dominam [illegible] si eam in matrimonium duxerit nunquam ex ea poterit proles legitimas procreare. Idem jus articul XI disponit: Quicunque cognoverit uxorem viventis mariti et eam sibi post mortem mariti in matrimonium duxerit nunquam ex ea prolem legitimam procreabit. Iure ergo serbandi erit proles sub beati pro illegitimis [illegible] ergo a juribus nobilitatis exclusit. Lex [illegible] statuto de 1505 abolivit hanc normam verbis [illegible]: In eorum [illegible] juris saxonici per sedem apostolicam [illegible] tam juris divini quam communi contrarii, hortatum nos [illegible] apostolico [illegible] condemnamus reprobamus atque nullius roboris et momenti esse declaramus. [illegible] provocat ad Ius canonicum sive ad Apostolica Decreta in Cap. V et VI juris canonici disponentes: Tanta est vis matrimonii ut liberi antea geniti post contractum matrimonium legitimi sint. Exinde [illegible] quod rex Alexander legitimationem per subsequens matrimonium et hinc proles sub eo [illegible] sub [illegible] pro legitimis [illegible]. Ac [illegible] de 1578 aliam [illegible] dispositionem sequentis tenoris: Dum saepi [illegible] nonnulli contra mandatum divinum [illegible] legitimi [illegible] [illegible] qui postea in matrimonium [illegible] declaramus [illegible] talibus uxoribus antea [illegible] procreatos in nullius boni [illegible] ut nullam nobilitatis praerogativam habeant, ergo legitimatio polonica ad [illegible] valentem normam juris saxonici redeat. [illegible] Zaluskowski [illegible] et inhabiles infamesque declaramus, [illegible] anno 1575 confirmata est const. de 1633 hujus tenoris: Si quis alicui objiciat legitimationem [illegible] legitimatum [illegible] probavit inhaerendo [illegible] constitutioni de 1578 [illegible] [illegible] nullis nobilitatis privilegiis praerogativis

Novissima Const. de 1768 faciem sua novo mutavit statuens: Jus polonum XVI. et XVII.
Jure nostro regni et magni Ducatus Lithvaniae legibus divinis innitentur, quae obrultam [illegible] ... tantquam ut in omnibus casibus obvenientibus justitia illis sufficiat ... Cum in legis canonicae praelecta ante [illegible] ... tanquam legitimam agnoscunt Constitutiones vero de 1578 et 1633 hunc casum non explicant ... juri antiquo Saxonico ... a successione et juribus Nobilitatis exclusit, ... articuli juris Saxonici ... constitutionem regis Alexandri ... statuimus ad interpretationem legum de annis 1578 et 1633 et innovando illud statutum ... prolis ex matrimonio per copulationem in Ecclesia confirmato genitae in facultates parentum propinquorumque succedere debeant, illegitimas proles etiam hac constitutione a successione in bonis et a praerogativa Nobilitatis excludimus.
Sed non satis clare apparet hujus legis dispositio: etenim
1. Invocatur Stat. Alexandri I. et Const. de 1578 et 1633 non abrogantur, sed interpretantur. Sed videmus quod statutum illud et provocatae constitutiones contra sibi sint oppositae.
2. Antecedens hujus constitutionis seu ratio legis de prolibus sub Obeti consequens autem ... ejus futurum prolis sub ... habet. ... debet proles tali tanquam natis nobiles esse considerandas, de prolibus ante matrimonium natis ... opinio ... per subsequens matrimonium non legitimari. Ostrowski, Lalosz ... tali hac cum opinione conveniunt.

Rescriptum principis — ad 3. Legitimatio per rescriptum principis serius cum in usum comitiorum omnino valebat. In voluminibus legum, etiam invenimus Constitutiones, quae legitimationem hanc pro objecto habent.

Collatio nobilitatis — Iuxta Statutum Lithuanicum art. 328 ipsa proles illegitima debet censeri, quem pater pro ea vel illa statuerit nisi [illegible] fecerit aut eum in domo sua educaverit. Idem de matre valet.

ad B. Per collationem Statuto de ao 134? [illegible] et Kmethonibus creari nobiles, inde sequitur, quod antea rex habuerit potestatem quemcunque voluerit nobilitandi. Sed jam 1578 lex est lata, nobilitatem in comitiis cum iis regni ordinibus esse conferendam, quare abhinc ad nobilitandum non amplius diploma regni sufficiebat, sed specialis constitutio a comitiis lata et a rege confirmata requirebatur, ideoq. regi illa potestas est adempta [illegible] militiae.

Requisita — Circa nobilitatis collationes sequentes dispositiones notandae:

1. Vigore constitutionis de ao 1641 nemo ad nobilitatem admittebatur, qui vel a Senatoribus vel a nuntiis terrestribus Comitiorum vel a Belladuce regi commendatus non fuerit.

2. Per Const. de ao 1673, 1685 et 1736 sancitum est, quod qui nobilitatem expeteret, deberet ipse Christianae religionis assecla, vel saltem eam amplecti.

3o In Const. 1644 ~~sancitur~~ praecipitur quod subditus cujusdam domini terrestris non possit nobilitari sine consensu domini sui, sub vigore nullitatis.

4. Iuxta Priv. Sigismundi I ddt. [illegible] 1535 quivis Professor Universitatis Cracoviensis, qui per 20 annos munere suo fungitur, nobilitatem adquirit. Anno 16 hoc privilegium ad Universitatem Vilnensem fuit extensum.

i. Juxta Statutum Lithuanicum Cap XII a. 7 quivis Israë-
lita qui se ad religionem Christianam convertit, nobilis fit
ipso momento. Haec norma Con. st. 1768 abrogata est, et
Neophyti, si non expresse nobilitas in diplomate expri-
meretur civibus et rusticolis adnumerantur. (16.17)
Neo creatus nobilis demum in 4 progenie publicos hono-
res appetere valebat, nisi in comitiis a Scartabellatu
dispensatus fuerit, ideo legimus in nobilitatis diplomis
et Constitutionibus expressiones: Salvis legibus et
praescriptis de Scartabellatu, praescripto scartabellatus.
Scriptores de definitione Scartabellatus non ~~tantum conveniunt~~ Scartabellatus
tantum reali, sed etiam verbali dissentiunt.
Nonnulli nobiles recentes usque ad 3 gradum inclu-
sive nominant scartabellos uti Matthaeus Dorynski, D.
Zatafrowski aliique, alii uti Jacobus Przyłuski illos Kme- Z.
thonis, qui nobiles sunt facti, alii vero uti Petrus Szczerbic Szcz.
illos dicunt nobiles scartabellos, qui derelictis bonis te-
restribus in oppida se conferunt sordidi quaestus quae-
rendi gratia.
Ita etiam hujus verbi etymologiam modo e graeco modo e
latino, modo e germanico hauriunt. Przyłuski derivat
a σκαρτος velox. Maxime rei convenit derivatio e latino
charta et bellum, quia in bello bene merita diplomata
nobilitatis i.e. chartam accipiebant. Casimirus primus
in suo statuto hac voce usus est, statuens poenas pro ho-
micidiis: Pro capite militis famosi 60, pro capite scarta-
belli 30, pro capite nobilis ex sculteti et kmethonibus
15 marcas.
In specie ad neo creatos Nobiles spectant equites aurati. Equites aurati
Etenim rex altera die post coronationem in Cracoviensi ecclesia
regiis insignis imbutus et throno insidens juramentum fidelitatis
a delegatis Urbis Cracoviae aliarumque civitatum aliquos eorum gladio
suo Poloniae et M. D. Lithuaniae aureati ritu munire tangebat,
qui tali modo nobiles fiebant, et equites aurati nuncupantur.

Servitoria — Hic observari debet nexus servitoria. Privilegium ... ignobili a rege collatum, vigore cujus ille quatenus regis se... censebatur, ita ut a jurisdictione judiciis communis immunis nonnisi Regi et judiciis regiis subjiciebatur (Const. de anno 1652 [illegible] Const. 1578)

Sectio III De probatione Nobilitatis.

Si nobili ignobilitas seu vitium originis objiciebatur nobilitatem probandam habuit. Haec probatio pro diversitate originis nobilitatis haec probatio erat diversa:

I. Si alicui ignobilitas objiciebatur, qui se natum nobilem esse praetendebat, hic ex Stat. Casimiri de anno 1347 6 nobiles viros seniores, cujus saltem duos ex ejus stirpe ... oportebat, qui jurare debebant eum vere natum esse nobilem. (A. C. M.)

75) Juxta Stat. Lith. Cap. III art. 15 requirebantur in hunc finem 4 testes et quidem 2 a paterna et 2 a materna linea, et hi omnes sub fide juramenti testari debebant ipsum ex eorum stirpe descendere. Testis de perjurio [illegible] non solum nobilitatem sed omnia sua bona amittebat terrestria quae actori adjudicabantur ex Const. 1601. Serius per Const. de 1633 constituebatur praeter testes etiam documenta litteraria authenticata, inscriptiones eorum actis publicis factae vel re probationis dictis, vel etiam libelli ... requirebantur, sub 1764 etiam metricae parochorum actis publicis inscriptae valebant in [illegible] nobilitate (sub [illegible]) (A. Lith.)

Cum accideret, quod saepius quis in factum probationis eam deduxerit, quod acta publica combusta aut a hostibus erepta vel saltem devastata sint, ideo Const. 1658 ad amovendos ejusmodi casus praedicta ... ... (1658)

2. Nobilitas nova propria adminicula probationis servaverunt.

7.) Sana proventu a[illegible] media nihilominus in manibus habeat, semi[illegible]

ad 4) Quod nobilis genealogiam suam confirmare [illegible]; in propriam manifestatione de annihilatis a[illegible] [illegible] 3.
[illegible] porrigere debuit. Contra hanc [illegible] (16.17)
[illegible] contradictio a quolibet [illegible] in termino
[illegible] [illegible] contradictis
per 2 testes e linea paterna, et 2 e mat. suam nobilitatem 6 – 6
suam probandam habuit — si [illegible] tempore nulla
contradictio fiebat, tum nobilitas ejus sp[illegible] dubium non potuit
vocari.

ad 5) Nobilitatem [illegible] pro sua nobilitate per [illegible]
[illegible] [illegible] exhibere porrigere quae [illegible]
[illegible] in acta publica inferri debuntur.
[illegible] capitaneo vel (pro castr.)
[illegible] annihilata [illegible] habebant autoritatem
[illegible] ignobilitas exprobrata fuerit, hic non potuit
[illegible] ignobilitatem objicere; priusquam nobilita
[illegible] diu [illegible] Const. 1633. 1603

11 Collata nobilitas per documentum collationis probatur,
i.e. per diploma regium [illegible] per Constitutionem eam conferen-
tem [illegible] [illegible] semel talis probata est
[illegible] Const. 1633 et nemo amplius 1633 X
[illegible] nobilitatem [illegible] potuit. Quod si autem in
[illegible] [illegible] nobilita-
tis [illegible] omnia sua bona terres-
tria quae [illegible] in rempublicam [illegible] delatorem
[illegible] terrestria [illegible] debet ex Const.
1589 in carcere [illegible] per 6 menses sedere debuit, si vero
[illegible] nobilitatem suam probare non potuit ex Const.
1633 capite damnabatur [illegible] vero [illegible] debatur
[illegible]

Nobilis alteri ignobilitatem objiciens et in [illegible] poenam [illegible]
per 6 menses in turri sedebat et 200 marcas solvere debuit.
Haec poena in dimidium judicio [illegible] Const.
1589

Praesumitur ... olim ad Com. quae multis seriis in 1696 poterat ad ... quod ... semper primum post requisitionem in Comitiis pub... ... ... ferebat

si nobilis nobili objiciebat tamen esse non nobilem filiationis tale assertionem vel statum probare aut ... marcas solvere debebat. Idem obtinebat si quidam alterius ... matre ... vocavit, et hoc non probavit simul ... debebat in tali casu se mentitum esse ... Const. 1347 #

Sectio IV De praerogativis Nobilitatis

Auctor Mierzkowius hac de re ita loquitur: Nobilitas est regum electrix, senatorum parens, Judiciorum directrix, belli robur, pacis ornamentum, tutela libertatis, quam adeptam finitimae nationes barbaricis mirantur hostes horrent. F Ad nos nonnisi quae in tali spectant uti breviter etiam de iis tractabimus quae arcte cum iis cohaerent. Multa magnificentia nobilitatis jura Zalaszowski 18 enumerat et quidem:

F Privilegia nobilitatis partim ad jus publ. partim ad jus privatum ...

A. Juris publici ... honores

Jus regem eligendi

1. Nobilitas sola jus habuit regem eligendi et coronandi; imo ipse rex a Nobilitate eligi, itaque omnis Nobilis coronam potuit adspirare. Michael Korybut et Joannes Sobieski reges facti exemplum praebent.

(vide Conf. 1669 sub Joh. III)

Jus ad munera superiora

2. Solum nobilibus munus ... senatoris terrestris, officialis regii vel aulici officialis Judicis castrensis vel terrestris subcamerarii et Camerarii, ad dignitatem abbatis vel Canonici in ecclesia Cathedrali et nonnullis collegiatis adspirare. ——

Jus legislativum et administrativum

3. Nobiles per suos nobiles nuntios in quovis Palatinatu et terra electos in Comitiis generalibus una cum rege legislativam potestatem exercebant, bella indicebant, pacem componebant, foedera pacis inibant, tributa imponebant, formam cudendarum monetarum praescribebant, ergo quasi omnem potestatem administrativam in manibus habebant.

ad B. Quoad jus criminale

4. Nullus nobilis ob crimen captivari potest nisi prius jure victus esset, ex stat. Wlad. Jag. de ao 1433, Casimiri IV ... stat. Reg. Alexandri de 1505, quae leges sub ... Sigismundo II in Comitiis 1550 repetitae et ... excepti tamen erant

ab hoc beneficio jam statuto Wladislai Jagiellonis, qui in furto vel in publico maleficio nimirum in incendio voluntario, in rapta virginis vel mulieris, in alicujus villae devastationibus deprehensi sunt, porro illi qui cautionem dare juxta qualitatem delicti vel edicere [illegible] noluerunt (3.) Rex Alexander adhuc eos addidit, qui erant malae famae i.e. ex registro delinquentium vel maleficiorum inscripti, ita etiam

5. Rex nullius bona haereditaria ob crimen confiscare non potuit, nisi fuerit convictus, ex Stat. Cas. Al. de 1454 et Alberti 1496.

6. Domus nobilis tanquam asylum considerabatur, ita ut malefactor in eam confugiens capi non possit sed non nisi via juris eum repetere potuit c. C. 1588 et St. Lith. in Cap. III Art. 49 [illegible] hanc continet dispositionem: Si alicui in domo nobilis injuria illata est, ipse dominus injuriatus justitiam absque ulla procrastinatione administret, in ejus absentia autem judex castrensis judicet. Hanc praerogativam Const. 1611 extendit ad domos spirituales. (16.17)

7. Cum nobiles bonorum terrestrium possessores contra suos subditos glebae adscriptos habebant jus necis et gladii, quale autem jurisdictio [illegible] ad judicia castrensia transiit, vide Const. 1768.

8. Antiquis temporibus nobilis nobilem occidens non [illegible] poena pecuniaria plectebatur, nimirum si [illegible] casu occidit. Si nobilis plebejum occidit 100 (30) marcas solvere debuit. Plebejus autem nobilem occidens capite plectebatur. In hoc [illegible] anno 1538 [illegible] capite plectebatur, in Polonia hoc 1765 enuntiatum, [illegible] per 6 testes probari debuit, quorum numerus si minor erat, tantum poena pecuniaria [illegible] subibit. 17

9. Quoad praestationes.

1. Nobiles bonorum terrestrium possessores liberi erant a stationibus militaribus i.e. stationes annonae suppeditari debebant, vide Const. 1588, 1653, 1659, 1661 et 1776.

2. Nobiles eorumque subditi liberi erant a praestatione teloniorum terrestrium aquaticarum et foralium, a bonis [illegible] proprii laboris et educationis, nisi [illegible] objecta mercaturae destinata erant. Hoc [illegible] nobiles juramento [illegible] id exigebatur praestandum habebant. [illegible] publicae necessitatis [illegible] 16.. [illegible] exemplar praebent.

Quoad sac. 11. Quoniam autem nobiles erant privilegiati et ex emensio-
nibus ... in omnibus non nullis Coloniae urbibus tam ma-
ioribus quam minoribus ... satis ... ...
... ... quae ... per ... periodice factam ... pubis
... et per ... ...
pro pretio ... ... 1567 et 1647.
B. Jura privata.

Quoad bona terrestria
12. Soli nobiles bona terrestria ... possi-
dere poterant, quod autem ... ... privilegi-
ati ... urbes et congregatim ecclesiasticae ... nobilis ...
... ... 1594 et 1611

13. Bona regia
13. Bona regia nonnisi nobiles ... habebant

14. Quoad fodinas
14. Si in fundo alicujus boni terrestris ... ...
fodinae ... reperiebantur ... ...
vel nobilem bonorum possessorem ... ...
nienta ad rempublicam spectabant ... 1573 et 1676
... conventionalia ... ...
idem statuunt.

15. Quoad jus haereditarium
15. Si nobilis sine liberis est defunctus, haereditatem
ejus ... jure caducitatis capere non potuit, quando
ejus propinqui 1588

16. Jus caducitatis.
16. Si subditus cujusdam domini terrestris sine liberis dece-
serit ejus haereditas non ad regem sed ad dominum ter-
restrem pertinebat ... 1588 ... ...
... ... sine liberi ... ...
... ... 3 ... ...
debebat, quo fine ... quodlibet anno per ... ...
... ...
spectabat. Ita tamen ut ... ...
... ... debebat vi ... 1768 et 1778.

Testamentum judicio
17. Si nobilis aegrotus fuit et coram ... ...
... delegati testamentum condidit ... ...
erat, ... fuisset
vi constitutionis ... ... emanatae
anno 1550. Statuta Alexandri 1505.

15. Nobiles quoad jurisd. ita erant privilegiati, ut non nisi coram judice castrensi vel terrestri conveniri poterant (revocare) itaque nobilem coram foro incompetenti non licuit convenire in jus vocare. Tantum 2 casus edit. similiter, in quo nobiles judicis civi nandi subserant a) si lis tangebat realitatem civilem, quam nobilis possidebat b) si ipse ante ejus subditis (1530) injuriam intulit. Qui nobilem coram incompetenti convenire, poenam evocationis luere debebat. Itaque poena in solutione 14 marcarum e statuto 1496, quae vero per const. 1775 ad 1000 marcas est elevata, consistebat. Et insuper actor a foro incompetenti ad competens ablegebatur, quod decretum seni foro remissum vocabatur. Interim 1768 decretum motori iniuste judice incompetente adversus nobilem prolatum pro irrito ac nullo declarabatur.

Enumeratae praerogativae nonnullae nobilibus competebant: nam

a. a. Sanctaliteri relate ad publicos honores erant restricti. A Sueta b. Status nonnisi est definitive transit, qui ipsi et propriis suum tibus compulsitorum definiebant, et ex quadam antiquae nobilitatis stirpe (altarea) proveniebant.

6. b. Alia differentia circa promoverat quoad quosdam honores altaris nonnisi nobilis possessionati provenire poterant ie ii qui bonum terrestre jure haereditario possidebant vel haereditatis apud antiquos Polonos idem significat ac dominium. Recentiori tempore hae praerogativae etiam ad eos sunt extensae, qui bona terrestria alio quam haereditario titulo possidebant.

c) b. nobilis titulo potioritatis bonum terrestre possidebat i. e. si quis debitoris sui, aere alieno obruti, bonum terrestre in possessionem accepit, at sibi e reditibus satisfaciat, tum possessori censu stricto aequiparatur. Titulus enim potioritatis supplet titulum haereditatis. Potioritas apud Polonos erat recens nostrae cridae: i. e. concursus creditorum.

7. 3) Si nobilis obligatorie (oceanit) boni terrestris possessionem habebat i.e. si quis a suo debitore bonum terrestre tanquam pignus accepit in possessionem ad extenuationem (usuraeum) vel sortis capitali praevenientium.

Institutionum XVIII et XIX
18.
Priv. fori

Alteram nobilibus jus fori erat, scilicet a 14 (forum) marcarum prima instantia judicium in Regem ut foro aliisque facultatibus

1.
Quoad Caetera

2.
Quoad non fori nobiles

a)
Titulo potioritatis

3.
Obligatorii

3.
...e enchtyt: 3. Si nobilis bonum terrestre jure ... possidebat

4.
...uxorem possessorem: Si nobilis uxorem duxerat possessionatam aut viduam, ejus saltem adviticalitium jus possessio usufructuaria in bono terrestri defuncti mariti competebat, quia maritus de lege administrator, ita quasi possessor erat bonorum uxoris suae.

5.
...ri territores: Si nobilis bona regia vel ecclesiastica tenebat, quae possessio territorea vocabatur. Praecipua ergo differentia inter possessionatos et non possessionatos in eo consistebat, quod tantum possessionati ad quaedam altiora munera admittebantur, quia in eorum bonis cautio erat, quod officia sua recte sint adimpleturi. Ita ad dignitatem senatoriam summam jure regiam jussus sui haeredi-

1.
Dignitates ad ... possessore. ...: tariae vel potestatis vel saltem obligatoria requireba-tur, sicut valebat quod ad ... nomen legati aut muneris terrestris, alia possessio sufficiebat pro iis qui ... cautionem quaedam ... praestandam habebant. Si alicui propter multa excellentia munus aliquod erat collatum, eo tum et ... jungebatur, ut intra ... annum possessionem quaereret, quod si non fecit, collatio revocabatur.

...eror tribun: Ad munus assessoris tribunalis secularis nisi ... requirebatur, ut possessionem suam per annum ... teneat, ne sibi leges per simulatas ... amicos conventiones elludere... C. 1764. Ad facultatem jure vota in comitiis ferendi oportebat filium esse nobilis Poloni aetatis 18 annorum.

3.
...ri: ad indigenas: 6. Praerogativae expositae tantum ad indigenas spectabant. Indigena nonnisi ille erat qui a patre Polono vel Lithuano licet in exteris terris erat procreatus. Antiquissimis vero temporibus advenae miscebantur indigenis, et tantum domicilium stabile sibi elegerunt, ita ut communi ... ejusdem esse conditionis. Sed legibus sancitum est, nobilitatis indigenis nomine in comitiis generalibus ordinibus

1641 regni consentibus conferri posse.

( )
Recollationi indigenatus sequentia valebant:
1. Indigenatus tantum nobilibus et de republica bene meritis conferri potuit, ideo Candidati coram Comitiis generalibus, coram Ordinibus reg. merita sua et nobilitatem extraneam probare tenebantur salva ordinum Constitutione ... genitus digni ... — Conditiones conf. indigenatus 1. nobilitas - bene meriti (18. 19)
2. Constituto, ut indigenatum nisi in rempublicam de meritis benemerentibus ... nonnunquam addi nonnunquam omitti solebat ... Const. 1652. — 2. Dominium
3. Per Const. 1652 omnibus indigenis est injunctum, ut bona ... sibi compararent sub rigore nullitatis indigenatus ... ... Const. 1773 Sancitur, quod indigenatum adepti Diplomae Cancellaria regia extradi non posset donec bona ... saltem 200 fl ... acquisita demonstrarent. ... possessionem intra 1 annum quaerere deberent, ... intra 10 annos dimittere non possent. ... huic dispositioni non erant subjecti in bello bene meriti. — 3. bona immob. ...
4. In Const. 1662, 1673 declaratum, indigenatum nonnisi illis, qui religioni Romanae Cath. addicti sunt, ideo in executione ... legibus 1791 et 1836 novi indigenae, qui non sunt Cath. monentur, ut quaestionis religionem ... tantum pro iis, qui indigenatum ... haberi velint. — 4. R. Romano Catholici
5. Requirebatur praeterea ut indigenatum nacti in Generalibus Comitiis coram rege et ordinibus regni corporale juramentum fidelitatis deponerent secus indigenatus pro nullo habeatur. — 5 juramentum
6. Polonus indigenatus non ... debebat indigenatum Prussicum. Haec (Prussia) enim habebat indigenatum peculiarem, medio cujus omnes, qui non Prussi erant, non erant indigeni. — 6. ... non ... ...
7. Novus ... indigena nec erectis Nobilibus in eorumque ... ratur quod 4ta demum progenies publicos honores et bona regia consequi posset, nisi in Comitiis generalibus dispensationem obtinuerint Const 1768. — 7. in 4 progenie

Sectio V De amissione nobilitatum

Nobilitatem amittebant

1° Banitae, qui erant duplicis generis

a) Banitae ob crimen e regno expulsi

b) Ob condemnatam in judicio civili contra eos latam. Discrimen versabatur in eo:

a) Priores 12 hebdomadis ab obtento intimati decreto computandas bona, honores, omnem activitatem in Comitiis generalibus et particularibus amittebant, imo facultatem de bonis inter vivos vel mortis causa disponendi amittebant.

ad b) Posterioris generis tantum voce activa in Comitiis atque jure ad publicos honores promovendi privabantur donec se condemnatae satisfecisse demonstrassent. Cujus Condemnatae effectus in eo quaerendus, quia persecutio executionis in Polonia valde erat difficilis, praecipue si pars jure victa erat ditior, et apud militiam aulicam habebant. Itaque legislator mentem habet per indirectum poenitentem ad satisfaciendum societati cogendi. Pars jure victa, condemnatam provocabat in Comitiis, et ita suspensionem praerogativarum nobilis efficiebat.

2. Si quaestui sordido causa militiam agricolarum accesserit, in specie qui mercaturam lucratus, vel mancipio vel ganeo exercebat. Nam in statuto regis Alexandri 1505 sancitum: Eos ditiones nobiles, qui tales actiones exercent, quas communiter cives exercere solent, nam per contrarium nobilitas ipsa ad populares et ad plebejam conditionem abit. Insigniores autem in eo annis venerint, deserta ea conditione nobilitatem iterum acquirunt, quod in statut. Lithuanici deserte inmutatur. Descendens mercaturam, artem mechanicam vel cauponatum, et rediens ad opera nobilia et heroica iterum tanquam nobilis est habendus.

... ius fatemur testimonia. De nobilitate cujusdam deposuit quibus ex const 1673, quod etiam in statuto Lithuaniae occurit, nititur.

De bonis regiis secundum jus Poloniae

Antiquitus rex ad libitum de bonis omnibus disponebat, quorum quaedam in arendatorem, alia in pignorationem possessionem tradebantur, alia in usumfructum officialibus bene meritis, alia ad expensas mensae regiae erant destinata. Atque sic memorata bona integro bonorum fructu [illegible] donatis. Sub Ludovico et status regni, in omnia regia jura [illegible] influxum habentes, videntes bona regia illa libera distributione jam fere expensis mensae regiae non sufficere, liberam regis distributionem limitarunt. Divisa itaque sunt: Bona mensae regiae, capitaneatus, Advocatiae et Scultetiae. Vocantur bona regia quia olim liberae regis dispositioni subierunt. Postea in Reipublicae administrationem transierunt, sed nomen manserunt. (18.19)

I Bona mensae regiae seu Oeconomiae

Haec bona ad expensas mensae et oeconomias regias et pro salario officialium aulicorum erant destinata. Ne hic fundus transiret, regum dispositiones sunt latae NB

1. Tantum indigena ad illa pervenire poterat. — 1 indigena
2. Ao 1504 quivis, qui tale bonum accepit in legitima et plena possessione esse censebatur, quia ad hoc tempus haec bona liberae regis dispositioni subierant. — 2. Ao 1504 jus [illegible]
3. Statuto Alexandri 1504 vigore haec bona nec vendi nec oppignorari poterant, nisi in commodum reipublicae cum consensu statuum, et ille qui sine hoc consensu pecuniam ad haec bona mutuavit eam amittebat. — 3 nec vendi nec oppignorari
4. Post 1591 privati bona mensae regiae in possessionem recipere [illegible] nec advitalitiam obtinere poterant, uti sanciunt Const. de 1635, 1638, 1667, 1637. Ut tamen quis ad talem possessionem perveniat, requirebatur in privilegio clausula, quod cum consensu ordinum possideat. — 4 tum potius nec advitalitiam
5. Extra hunc casum bona mensae regiae privatis ad certum tempus in publicis licitationibus locabantur in [illegible] — 5 locantur

in arendatorum possessionem tradebantur, attamen solum nobili et indigenis, sine possessionatis, sub poena irritationis iniri cum ignobili aut extraneo, aut Judaeo contractus et sub poena 2000 flor. marcarum pro inhabilitationi 1601 et 1670
Confoederatio generalis de 1764 inhabilitibus adhuc dissidentes adjunxit.

6 Augmentum
6. Item ne in minimum ita Sua augendis bonis mensae regiae potestas legislatoria erat circumscripta, prohibet hujus [illegible] III in limitibus 1607 Oeconomias ultra has, quae Sua [illegible] praescriptae non augemus auctitanter annectabimus.

7 Tributa
7. Oeconomiae ab omnibus tributis, quae in non [illegible] comitiis generalibus erant imposita, ab iis quae tale [illegible] in propria causa procuravere tenebant nec non a quesertis novis militum et ob transgressioni crudelissimi vigor Const. 1673 et 1717 quae praerogativae ad omnes legitimos possessores transierunt.
(ad [illegible])

II Capitaneatus Starostwa

Nomen inde polonicum acceperunt, quia dignitas solum aetate provectiores iis praeficiebantur. Capitaneatus illi erant bona quae publicis officialibus bene meritis deferri debebant, imo etiam panis bene meritorum nunc cognoscuntur, erantque triplicis generis:

A. Capitaneatus cum jurisdictione seu castrenses grodowe, quorum possessores judicia nobilium exercebant, et quidem in castro horum bonorum, ita nominati castrenses.

B. Capitaneatus sine jurisdictione quorum possessores judicia non exercebant: tales Capitanei tenutarii et bona tenutariis vocabantur a tenendo.

Starosty pogranicznii
C. Capitanei limitrophi Granicznii nuncupati, quorum bonorum semper in limitibus regni sitorum possessores patriam adversus hostes defendere tenebantur. Nec tales Capitanei obligabantur in arcibus seu castris residere, ibique semper praesentes esse, praesertim tempore periculi sub dignitate privilegii [illegible] ipso [illegible] 1650, 1635, 1662

Stelae adcapitaneatus ii, qui semper a rege impetrabant, sequentes normae valebant: Normae in

1. Capitaneatus remitti nobilibus ~~ingenuis~~ indigenis simul transferri[1]
possessionatis et iis, qui in eodem palatinatu, in quo bona, 1 Ind.-nob.-posses.
quae conferebantur sita erant bona terrestria possidebant,
iis, sub nullitate privilegii in possessionati remissi et poena
1000 marcarum (C. 1374 - 1563, 1613, 1622). Capitaneatus sine
jurisdictione etiam impossessionatis conferri poterant, dummodo (18.19)
essent nobiles et indigenae (C. 1588 - 1652.
2. Capitaneatus cum jurisdictione dicti et Lenuta[?] remitti 2.
non potuerant pueris annum discretionis nondum adeptis viris de republica
sed nonnisi viris de republica bene meritis, itaque juste, justo aetate
[illegible] de republica non potest bene mereri, cui non est justa
aetas et ad negotia exteriora 1589 et 1607 contractas in ditionem habe... virtutique maturae et ab annis discretionis
batus completae ~~ter~~ 24 aetatis anno.
3) Capitaneatus tantum maribus et quidem solum iis qui 3.
[illegible] ad annum justis ... qualitates possidebant, Maribus aptis
[illegible] tantum viris probatae fortitudinis conferri
poterant, non vero feminis, quae ita ad jurisdictionem
[illegible] nec ad patriam defendendam habiles censebantur.
4. Singulis annis ultimi 4 menses militibus reservabantur, ita 4.
ut capitaneatus vacantes tantum viris in militia existentibus militiae
conferendi essent, habita recommendatione ducum
utriusque regni, salvo tamen jure Capitaneatus [illegible]
nonnisi in eodem Palatinatu possessionato tribuendo.
Hi 4 menses in legibus militares vocantur.
5. Personae nonnullae ab acquisitione Capitaneatus legibus 5.
erant exclusae: a) Omnes a familia regis descendentes, vi statuti [illegible]
Ludovici de 1374 atque Const. Sigismundi II 1578, ex quibus legibus
simul fluit, cum consensu ordinum etiam has personas immo
plebejos ad Capitaneatus pervenire posse.
b) Omnes personae ecclesiasticae.
c) Erant apud Polonos quaedam munera incompatibilitatis
et quidem:

Pal. et Cast. non Cap. α) Palatinus seu Castellanus invicem palatinalem capitaneatum castrensem jurisdictione obtinere non potuit; nominatim extra suum districtum capitaneatum cum jurisdictione Statut. 14 Sigismundi I. 1538 — In Lithuania hoc non valebat, et in Prussia soli Palatini jurisdictionem castrensem exercebant.

Capit. non Capit. β) Capitaneatus castrensis sub poena nullitatis et 200 marcarum prohibitum erat, qui alterum capitaneatum a rege obtinuit, priorem dimittere sine illi renuntiare debuit, si palatinatum obtinuit (Sig. II 1562

Capit. unit. γ) Unicus capitaneatus possidere potest.

Plures tenutae δ) Plures tenutas, quam et pinguia, i.e. majorem proventum, obtinere potuit; si autem erant tenutae residentia, et tandem adversam potestatem habebat juxta pacta conventa Sigismundi III

III. Advocatiae, Wojtostwa, Wójtowie

Erant minora bona regia nonnunquam ex aliquot jugeribus agrorum vel pratorum, nonnunquam ex molendino vel taberna, non raro e pluribus pagis constantia. Ortae videntur, quum reges terras multas privatis concederent, ut ad agriculturam redigantur, et ad vicos, colonias illicerentur. Saepius etiam jurisdictio in novos colonos hinc advocatiarum cum jurisdictione. Priorum multae cum capitaneatibus jungebantur, multae urbibus incorporabantur, reliquae vero in urbibus capitaneatibus existentes formabant separata corpora dominicalia; ornabantur omnibus juribus dominicalibus et nonnisi indigenis conferebantur, sicuti tenutae tantum nobilibus indigenis; Constitutio Sigismundi III pro futuro prohibet advocatias capitaneatibus pro futuro jungi in 1607. Advocatiae sine jurisdictione in legibus aequiparantur cum tenutis.

IV Scultetiae, sołtystwa, šoltyství.

Jus polonicum.

XX

Cont. II. ex possessiones rusticales, de quibus domino terrestri plane nil, vel ad summum exiguus census praestando erat, non solum in majoribus bonis regiis, sed etiam in privatis reperiebantur. De scult. illis sequentes valent normae:

Norma de scultetiis

1. Regnum scultetiae et advocatiae sive, jurisdictione a regem habitarum possessorem aut nominis militibus emeritis conferri erant subrigere militati: Const. 1607-1620 et 1669. ... privilegium ... datum est argento viro militari possessio, aliq ... militi conferri debebat 1669. Exceptae erant 10 advocatiae a rege hominibus in episc servi... basioritae Const. 662-1669.

In ... militibus ...

2. Obligationes scultetiarum erant:

Obligationes

a. Regem in bello comitandi vi Stat. 1454 ...

b. Domino terrestri obediendi. Ideo hominibus ... protibitum ... abs consensu domini terrestris. Quare ... 1847 inobedientes scultetiae ... domino terrestris vendere, aut ... taxaret. ... St. W. O. 1450

c. In bonis capitaneatibus jus propinationis non exercendi Const. 1668.

3. Scultetis non licuit suam possessionem absq. consensu domini terrestris vendere aut oppignorare sub rigore confiscationis pro... summae vi statuti Sigismundi I 1510. Advocatis fas erat advocatias suas nobilibus cum consensu regis vendere Const. 1512.

Novellae ... beneficiorum regiorum

Constitutio speciarum bonorum regiorum epantia ad hujus ... Conservamentia respectu oeconomiarum capitaneatum et advocatiarum cum jurisdictione singularites respectu a) de successione et b) de praestationibus dilucidanda est.

ad a) Praeterea majora bona regia aut ...

Tod certum tempus aut II in vitalitium conferebantur.

ad I. Si haec bona ad certum tempus conferebantur, possessio privilegiata ... casu mortis privilegiati ... exspirabat, ... haeredes transiebat.

V. Const 1566 [illegible] ligatorum pluribus fra-
tribus datam mortuo uno reliqui nomini si et summam
mutuatam succedunt.
2.
in viduitatum ad II Advitalitium autem ita tum, aut pluribus ejusdem 6
familiae conferebatur.
ad 1. Etiam in priori casu post mortem privilegiati aeque
nec liberi succedebant, nisi regius consensus specialiter
impetratus fuerit, qui semper per speciale Decretum
manifestabatur. Impetrato privilegio a [illegible]
ens vocabatur jus communicationis, et quidem quia
jus mariti communicabatur, ita ut post mortem mariti
vidua iisdem bonis etiam si ad secunda vota transierit
usque ad mortem frueretur; in [illegible] regis bona
haec etiam alteri marito relinquere potuit, post ejus
Exceptio communicationis mortem. [illegible] esse nunquam extra-
debet ad Capitaneatus castrenses, nec tenutas, nec
advocatias cum jurisdictione. Semper vidua nunquam plu-
res quam 2 tenutas potiri potuit Const. 1662, et vel Pactorum
Conventorum Sigismundi III et Stanislai Augusti.
ad 2. Ex sequentibus viduarum limitationibus sequitur
filios ad successionem in capitaneatus castrenses, tenutas
et Advocatias cum jurisdictione inhabiles erant. Filiis vero si
pro iis successio in talia bona impetrari voluit necessa-
riis qualitatibus ad exercendam jurisdictionem et ad patri-
am defendendam instructi esse debebant vi Const. Sigismun-
di Augusti 1562.
ad b. Leges continent sequentes normas vi Const 1562.
1. Si advitalitas patri et filio simul est data, pater filio
tam possessionem dictorum bonorum cedere potuit.
2. Si patri et prolibus est concessa, post mortem patris
tantum una prolium et quidem habilis in possessione manet,
qua defuncta non amplius reliquae succedunt.
3. Advitalitate uxori et marito simul data alter alteri succedit.
ad B) A possessoribus talium bonorum praeter tributa ordina-
ria f: bellicum, capitis et ducilare [illegible] praestabantur
I Quarta II Hiberna III Tributum [illegible] militarium

ad 1. Quarta a Sigismundo Augusto 1562 introducta erat, 4ta pars
proventuum bonorum praedictorum ad sustentandum exercitum
destinata. Sigismundus autem inde illa detraxit sumptus, quae Antiqua quarta
cum ipsa aequaverint, et quae ad sustentationem privilegiati
erant necessaria, ita ut quarta nonnisi restantis de-
tractis detractis haec quarta dicta omnia bonis mensae regiis subessent
quotannis Ravae deputationi e thesaurario regio, et tribus 26)
commissariis, ex ordine senatorio et 2bus ex equestri
compositae exsolvenda erat. Dummodo ob auctam militiam
Quartanorum dictorum numerum haec quarta non
sufficeret in comitiis generalibus praecedente tempore
adhuc una quarta decernebatur, atque possessores honorati di-
midias quartas persolvere debebant. Haec posterior
quarta nova quarta vocatur, prior autem antiqua. Quartam Nova quarta
bonae mensae non solvebant quartam novam. Insuper
quilibet boni regii possessor in primo anno quan-
tam i.e. omnium proventuum pendere tenebatur. Const. 1641.
Sub Stanislao Augusto 1768 haec normae ita sunt modifi-
catae:

1. Ut nonnisi una sed justa i.e. veram quartam partem
proventuum efficiens pars penderetur. In hac constitutione
disponebatur, ut quovis 5to anno proventus illorum per
specialem deputationem lustrarentur, ut exinde apparet,
auctis vel diminutis proventibus quarta augen-
da vel minuenda esset. In persolvenda quarta hac morosus
occasione bonorum regiorum ex triplo restantiae mulctabatur.
2. Ut quilibet novus possessor in primo anno nonnisi dup-
plicem quartam intertio septimanas exsolveret sub rigore
nullitatis privilegii. In Lithuania quarta viva latius de- 44
erationi quia ibi pro necessitate decursus ad casum determi-
batur ab ordinibus regni.

II Possessores bonorum regiorum transeuntes milites susten-
tare, atque pro hiemati eorum quartiru debebant.
Bona mensae regiae inde erant exempta. Illa obligatio
in legibus sub nomine Hibernorum venit, tamen certis
tioribus temporibus pro hoc fine a privilegiatis bonis
i. pro loco quotannis persolvebatur.

Ut[?] omnes nobiles Coloni militiae equestri nisi vel ex . . . convenientiam militiam praestiterunt quivis p . . . tum exponunt . . . armatum sisteret tenebantur, qui electus . . . Wybraniecz vocabatur. Indevenit, quod . . . rusticus quaestalem militem edebat, . . . a diversis praestationibus libera fuit, . . . wybraniecki vocabatur. . . .

1676 p. aequalis . . . Const. 1641 – 1726 introductum est conformiter Const. 1676 . . . Coloni liberi possidere potuerunt.

Sectio II. De sorte bonorum regiorum sub Austria.

Ad Cat. II Possessores . . . tam temporales, quam advitalitii, qui valido privilegio se legitimare potuerunt in earum possessione . . . bantur . . . autem: a) Bona mensae regiae . . . b) illa, in quibus . . . costyca erat. c) Cujus possessio cum munere a regimine Austriaco abolito . . . Palatinatu erat conjuncta, . . . praestandas in . . . mutabantur, quia . . . D. . . . 1773 et 1772.

In possessione conservati . . . et obligationes usufructuariorum habebant intra limites regum Austriacorum . . . limitationes . . . partim jura et obligationes usufructuariorum . . . partim finem possessionis attinent.

Ad . . . a quibus jura sunt:

1. Possessori jus ad omnes proventus competit, jus autem . . . ei competit solum pro sua . . .

781 non autem pro . . . Gal. 16/10 772 et 1/5 784

2. Usufructuario permissum est, quamquam primis temporibus prohibitum, . . . bona ad usumfructum transferendi, salvo tamen . . .

792 . . . Cameram . . . Decretum . . . 21 Febr. 792

3. Feminae tum nonnisi succedunt, si in privilegio jus succe- dendi in usufructum aut non tunc possessori usumfructum pro parte indivisa est collata vi Decreti 1a Februarii 1774 | Jus polonum XXI et XXII

4. In possessionibus jus ponat proterea, qui substitutionis horum bonorum spectant in opetia prosequi gratuitiales duce ex sedtum fiscus regius nomine Camerae subintrat. C. G. 8. Mart 1805.

B. Quoad obligationes.

1. Omnes privilegiati in lustratorum proventuum indebitate actionem de non desolendo quartam tenentur vi patenti 15 Maji 1784

2. Quivis possessor horum bonorum obligabatur quartam partem lustratorum proventuum si hi non 1000 fl. tertiam si non 2000 f. et dimidiam si 3000 fl. excedunt Camerae regiae quotannis persolvere debebat vi Pat. 23 Martii 1773.

Hae praestationes scilicet quartae tertiae dimidiae dictae postea partiquam vastoris cetera illorum bonis deductis 5% (postea ad 10% augebantur) sunt remissae vi Pat. 15 Junii 1803.

Remissio correspondens tum nonnisi locum habet, si quaedam inventarialis rubrica evanescit totaliter vi Dti Gub 29 Mart 1784.

3. In primo anno quivis privilegiatus duplicem quartam persolvendam habet Dt. Gub. 27 Januar 1785 (3 Apr 1808)

4. Privilegiato omnia bonis inhaerentia nec non cum possessione conjuncta onera sunt ferenda v. c. taxae dominicalis resp. cameralis Pat. 2 Februarii 1774. Tandem solutio aedificatos expensis Camerae regiae sub brevi dicto quanto erunt. Sed aedificationis conservatio in his expensis contenta, si in his bonis producuntur, in his expensis provisoriis computantur Dt Gub. 31 Dec. 1792.

-us fundum instructum conservandum possessori in petitione sequestrationis adigi potest.
6. Singulis sex mensibus privilegiatus vitae suae testimonium quod in exteris terris exaratum, legalitatione provisum esse debet conscriptum officio cirentali producere debet. Dtm 2. Maji 806 et 16 Octob 807.
ad B. Finitur quaestionis possessio:
1º Morte privilegiati.
2. E poena et quidem:
a) Si cautio de non desolando non praestitetur vi Patenti 21 Ap. 1784.
b) Si privilegiatus per unum annum cum solutione quarum tertiarum vel dimidiarum restantiarius manet. Absentis 3 quartalibus admonitio e parte cir. ... praescripta vi Pat 11 Julii 1783 et 13 Junii 803.
c) In casu magnarum devolutionum praecipue silvarum vi editi Gub. 16 Octob 1772 et 1784.
d) Si vitae testimonium in legali termino addito 6 septimanis, et si privilegiatus in exteris oris commoravit in 12 septimanis non provenit vi lir. 1 Martii 1793 et 16 Oct 1807.
3. Ex dispositione imperii, quos sibi jus praesalvavit bona ejus temporali possessioni subjecta e ratione publica semper reincamerandi. verum in tali casu privilegiato, qui dimidias persolvit, a Camera dimidias, qui tertias deinde tertias, qui quartas tres quartas proventuum quotannis usque ad dies vitae recipit nomine aequivalentiarum. ... ratione ... 1803 pro ... dimidiarum tertiarum et quartarum praescriptae exstitit vi Dt Gub 4 Aug 1783 et pat 16 Junii 1811.

In omnibus hujus limitae possessionis casibus locum habet sic dicta inamneratio juxta principia in legibus circumstantia liter statuta vi Patenti 23 Aprilis 1774 et 20 Febr 1805.

Pertractatio et decisio super praetensionibus quae ab utraque parte a Camera vel a privilegiatis formantur competit administrationi redituum cameralium. Recursus contra ejus decisiones per Gubernium ad Cameram aulicam promoventur. (Decret. $\frac{7}{20}$ 798, $\frac{22}{8}$ 801, $\frac{14}{3}$ 802, $\frac{12}{4}$ 806.) Virginis in omni casu ubi de bono relegati agitur est exclusa. Dto 14 Maji 1802. — nisi d. M uxor vel extraneus possideat ad ordinarium judicem (?) rescrivit. (21. 22.)

ad 3. Advocatiae cum jurisditione pro refundi criminalis (d. 20 Octob. 783) inamnerabantur. Hic de modalitate inamnerationis de resolutione aequivalenti annui et valet idem quod ad 1 et 2 dictum est.

4tē Quod rusticos (Landbauern) quos austriacae leges promiscue Holden (Wybraniten) vocant et quibus advocati sine jurisditione adnumerantur, disponebatur:

1mo illos tamquam subditos boni Fiscalis esse tractandos, atque in haereditariae possessione esse conservandos, ita ut eum eadem tam iisdem, quam eorum juris quaesitores disponere possint, et qua fundi rusticales tractentur. ($\frac{17}{1}$ et $\frac{10}{}$ Aug 1780 D. A. Nec emtoribus majorum bonorum regnorum numquam jus competit ad sortes rusticas nisi in territorium istorum bonorum actas 16. Aug. 1780.)

2. Illi quidem liberi sunt ab omnibus cibus laborati bus aliisque praestationibus inventariatibus, ast in uno laneo non plures quam quatuor familiae tolerari debent litigiosa quaestio inter plures quam quatuor de legitima possessione coram via judicii pertractari debet ($\frac{17}{1}$ 788, $\frac{20}{3}$ 788, $\frac{28}{8}$ 791 Circularia gubernialia) Reliqui tamquam non privilegiatae tractandae sunt /: in den alten Gesetzen blos mit dem Wybranice :/

In jeder Ortschaft muss nach der Grundzahl ... Häuser ... Wachtstube ... und ... jetzt fixirt ... dürfen ... alter Tarifa,
In dubio tenens 44 jugera et 1320 quadr. ...
$\frac{22}{4}$ 808 Decret. ... gubernale pro Galiciae ...

3. Privilegiatorum libris fundalibus gratis ... ingros-sanda L. G. $\frac{26}{1}$ 1927

4. Omnes privilegiati ... tributo ... subditi ... quo ... tributo fundali (anno 814)

5. L. G. ... $\frac{6}{8}$ 808 ... liberi ... pro ... propinandi ... antiquis juris non correspondens L. G. $\frac{26}{4}$ 826 ...
L. Gene. A $\frac{18}{3}$ 815 dispositum ... non ... tettas ... tenendi ... erga ... conservandas.

Titulus II De civibus eorumq juribus

Urbes in Polonia post receptam Christi religionem ... fundatas historia narrat. Martin Gallus ... Cremo, Sanok, Wladislaw ... et ... Boleslai I. ... esse et ... Cracovia jam 993 ... Boleslaus I in suis bonis ... crexit ut tempore bellorum ... in haec loca confugerent seu defenderent, ... modi urbibus ... habebant quo magis villanorum ibi viventium ... Atque regiis oppidis ... castellani ... juris ... civibus ... criminali.
Privatis fundorum possessoribus ... Gallo et ... erant ... multi fere eorum erant ... vel mercatores. ...

rostea studebant ex vicina Germania ingenuos cives allicere, ipsis magna promittentes commoda:
a. Iis jus Teutonicum patrium confirmarunt.
b. Propria jurisdictio independens a castellanis et palatinis, [illegible] et etiam appellatio ad tribunal Magdeburgense patebat.
Similes ab ipsomet [illegible] privilegiis [illegible] ad Germanam [illegible] urbium Romano-Germanicarum in modum singularum reipublicarum conformabantur. (21:22)
Quanto hoc privilegio cives usi sint, [illegible] non accurate ex historiis nobis constat. Constat vero, quod jam Boleslaus simile privilegium 1257 contulerit et [illegible] duxit. Boleslaus Cracoviae ad [illegible], quae sub jure polonico [illegible] non poterant, jus Teutonicum [illegible] contulit. Cum appellationes ad Scabinatum Magdeburgensem cum magno temporis dispendio et magnis expensis conjunctae erant, [illegible] Casimirus [illegible] per legem [illegible] 1356 [illegible] appellationes extra fines regni prohibita est et Cracoviae judicium supremum juris Teutonici ex advocato regis et septem scabinis compositum est, ad quod appellatio et ab eo ad summum tribunal [illegible] ex 12 scabinis compositum, usque [illegible] provocabatur. [illegible] hac instantia appellatoria [illegible] et a [illegible] provocatio ad judicium assessoriale aut immediate aut mediate est [illegible].
c. Urbibus priv. etiam jus [illegible] ad comitia generalia [illegible] nuntios, qui omnibus pertractationibus [illegible] interfuerunt. In pacto Kossicensi 1373 urbes Ludovicum agnoverunt, sic etiam 1386 Wladislaum Jagellonem. In pace 1391 cum Teutonis etiam a delegatis urbium subscripta est. In foederatione Koszycensi 1538 urbes statibus regni adnumerabantur.
Certum, quod urbes priv. jus habebant nuntios ad comitia generalia mittendi.

1. confirmatum est per Statutum Alexandri 1505

a. Itaq in hac Conventione Radomensi, ad quam cum omnibus Regni Terris baronis etc necnon nuntii civitatum convenerunt

b. per litteras invitatorias ad comitia 1510 a Rege mandatum civitas, (omnes in Archivo Varsoviensi Stat. existentes) quaevis mul ad diversorum urbium consules directae sunt ut curarent nuntios eligi atq ad comitia generalia mitti [illegible] mus a 1569 consuetudo invaluit, delegatos civitatum solum ad comitia electionis admitti, imo comitiis generalibus 1640 illis etiam hoc jus denegatum et injunctum est, ut jura sua probarent.

Inaequalitate hujus conditionis urbes in fundamento suorum privilegiorum, impugnata jura quo omnino probarent. Sed in comitiis generalibus 1668 restitutio eorum jurium expressum est, at haec provisio nullum effectum sortita. Urbium dein principales classes distinguebantur regiae et patrimoniales. Regiae omnibus privilegiis erant munitae.

Patrimoniales [illegible] habebant [illegible] a Domino terrestri [illegible] quam regiae [illegible] comitiis [illegible]. Primis generis urbes [illegible] differebant et quidem [illegible]. [illegible] urbes [illegible] relatio a voluntate Domini [illegible] in [illegible] esse [illegible] laboralibus et [illegible] Szarwark praestabant.

Posterioris generis urbes patrimoniales fere eisdem gaudebant juribus, quibus regiae, [illegible] quas [illegible] praestabant [illegible] 9 Febr 1631 [illegible] contra Dominum terrestrem [illegible]

Praerogativae communes erant:

1. Nundinas celebrandi. Nam prohibitum erat in pagis eas celebrare, sub poena confiscationis mercium, ideo quo celerius urbes efflorescerent. (21. 22)

2. Includit nova urbs per 8 annos ab omnibus tributis erat immunis. Attamen una urbs ab alia non minus quam 4 milliaribus ac flumen navigabile silvae non minus quam 1 milliarium in proximo locatare potuit.

Praeterea urbes regiae specialibus privilegiis erant instructae:

1. Nonnullae jus gladii habebant, ergo supremam jurisdictionem criminalem. Id quod vero specialis collatio regia fuerat.

2. Nonnullae urbes habebant jus bona terrestria possidendi. Plebejis enim Const. 1611 prohibitum erat bona terrestria acquirere sub poena confiscationis. a. Urbes regiae primariae tam ipsae quam earum cives jam ab antiquissimis temporibus. b) Urbs Cracoviensis, ita ut ejus cives bona terrestria acquirere posset C. 1611, 1677. c) Cives Vilnenses, Lublinenses et Leopolienses Cracoviensibus aequiparantur C. 1658, 1678, 1703. d) Item cives Varsavienses, quibus expresse tale privilegium concessum est.

E contra urbes regiae obligantur praestare:

1. Ex officio i.e. urbes regiae, in quibus rex commorabatur, aut comitia generalia aut sejmiki celebrabantur, debebant habitationes gratis suppeditare.

2. hibernas milites transeuntes sustentare, et pro quarteriis curare, quod postea in tributum fumale est immutatum.

3. omnes urbes, quae commissioni bonis ordinis suberant, qui proventi tatem fere omnes erant tributi inventare, tuas habitatione constituerere etc 1768.

Ex omnibus textu ... constitutionis patet ... generaliorem fuisse quam ... lege sumtuariae 1750 et 1756 ... vestes erant ... sericae, ... sumptuosa, ... sub poena ... quae autem norma ultimo temporibus non stricte observabatur.

Titulus III. De juribus rusticorum et Kmetonum.

Eorum conditio in Polonia antiqua fuisse miserrimam. ... ad Dominum ... nonas ... multum praestare debuit. Dominis tam ... saecularibus quam spiritualibus.

Przybulski eos dividit in 5 classes:

1. In prima classe sunt servi seu ... adscripti vel servitores, ..., originarii, qui tanquam dominium[1] possessoris terrestris considerabantur.

2. Adscriptitii qui in fundamento ejusdem pacti ... ad ... praestitiones ... pro ...

3. Censiti, qui solum censum solvebant.

4. Conditionales qui per certum tempus ... ipsos villae morare, et certas obligationes praestare debuerunt.

5. ... qui a domino ... sub ... [illegible] 30 ... [illegible]

Ostrowski eorum statum juridicum dividit:

1. Rusticus, qui erat ... atque ... et ... praestabat ... tanquam dominum possessoris terrestris ... quod ... in alium ...

[illegible]

[1] Dominium

2. Tantummodo filii, qui ... Tentoriis aut ... certum censum vel certas ... fundum deserere poterant, ... si habita ... habilis ... concessit dominus terrestris dictum ... poterat et Const. 1576 constituit.

quod ... contra dominum tales ad fugam ... debere: ... statutum ... 1545 ... Filii ... non possunt hereditate in qua parentes eorum morantur sine ... domini recedere, ... studendi ante 12 annum aut artis ... gratia voluerint ...

3. Subditus absque assistentia domini ... reus ... comparere potuit.

4. Subditis fas non erat patrimonium in alios transferre aut testamentum facere, nonnisi secundum Statutum Lithuaniae, cum iis ... secundum voluntatem suam de $\frac{1}{3}$ parte disponere, reliquae ... fundo manere debebant. Praestationes rusticorum ultimis reipublicae temporibus erant:

a. Erant obligati ad tributum ...

b. Clero ... decimam.

c. Domino terrestri dies laborales ... singulos. Numerus horum a consuetudine palatinatus dependebat. In Statuto ... legimus: Subditus qui ... non ad plus tenebatur, ... in apostatione ... determinationibus ... septem ... debet. Praeter dies laborales ... tempore messis ... etc. exigebant.

Insuper subditi vigilias nocturnas ... suscipere, ... omnes fruges ... carbones, ligna et alia necessaria advehere, nec non censum in pecunia, frumento, pullis, ovis, porcis etc. praestabant. Hae praestationes in libris publicis ...

Jus Colonum XXIII

1. ... fundum ... linquere

2. In ... iudicio

4. ... domini terrestri ...

non erant inscriptae; et quum nulla lex certam normam praestandi debebat, hinc se pro eorum voluntate dispone= bantur, quum nullum vel judicium ad quod conquererentur.
Melior erat conditio rusticorum in bonis regiis, quia eorum praestationes in libris urbariis quarta definien= dae causa ~~certitudinis~~ erectis constitutae ... aut. Subditis possesso= rem plura postulantem in judicio assessoriali convenire poterant. E contra majora tributa praestare obligabantur militibus quarteriumque et vecturas gratis suppeditare obliga= bantur.
Dantur tamen 2 subditorum classes, quibus res utili fundo- rum verum do- minium utile fundi non competebat.
a. Advenae sine jurisdictione et b. Sellarii.
In bonis privatis libertini fiebant zsellérek, si dominus eum a nexu subditelae liberaverat et si aut fundum possessum reliquerat, aut alium fundum illi assigna= verat. Ejusmodi zsellérek vel nummodo census praestabant.
Modi quibus subditi a nexu subditelae liberabantur erant in statutis Joannis Alberti 1496:
1. Si dominus in libris publicis aut saltem judicio scripsit, quod liberum declaravit.
2. Si in statum clericalem ivit, clerici majores tales etiam liberi erant.

1 3/4 ...

Jus personale

Jura perso=nalia continent matrimonium et relationes inter liberos et parentes, eorumque vices ...
1. De jure matrimonii
2. De juribus inter parentes et liberos.
3. De tutela
4. De curatela.

(23)

I Titulus. Matrimonium

Hic maxime juris canonici ratio habebatur, uti Statutum Lithuanicum dicit: Qui contra praecepta juris canonici matrimonium init, parte bonorum mobilium et ita poenam ... Leges patriae ... sanciunt.
Antiquis temporibus matrimonium solummodo privatim ... contrahebatur. Sequenti tempore major ... autoritatem, vetitum matrimonium palam in ecclesia coram sacerdote inibatur uti ... 1768 dicit:
impedimenta erant: consanguinitas, affinitas, impubertas et cultus disparitas.
ad 1 et 2. Iisdem gradibus uti in jure canonico.
ad 3. Liberi ... parentum ... indigebant C. 1578.
Statutum Lithuanicum quidem contrarium ... art ... in fundamento concilii Tridentini talia matrimonia non annullabat, ... prole jure ... afficiebantur. Imo proles sub tutela matrimonium non solum ubique ... contra voluntatem ... potiant ... cum consensu amicorum ... Statuti Ludiciae ... 1420.

aliq Matrimonia inter Christianos et Judaeos initi p[ro]hibebantur.

Jura ex contractu matrimonii proficiscentia a le[ge] partim se referunt ad jus personale partim concernunt realia conjugum jura atque dos, vita aequale nos non spectant. Posteriores in tr[acta]bus nuptialibus occurrunt.

Dissolutio matrimonii antiquis temporibus omnino erat permissa. At quum clerus esset adeptus stipulatum divortium tunc damnabatur, ita ut nonnisi descendentibus ex gravioribus divortium fuit permissum. Ao 1541 omnia negotia divortialia Judiciis ecc[lesiasticis]

Titulus III De juridica relatione inter parentes.

Hic de patria potestate et quidem A de origine B juribus et obligationibus et C de extinctione et quidem quoad jus personale.

ad A. Patria potestas acquirebatur in liberos ex valido matrimonio procreatos. Adoptio et adrogatio in Colonia recentiori tempore locum non habuit.

(: [illegible] [illegible] [illegible] können ohne Rücksicht auf Geschlecht und Alter; nur aber zur Lehnfolge nicht [illegible] :)

B. Jura obligatoria haec sunt:

1. Liberi una cum patre una persona reputabantur per juris fictionem. Itemque in statuto Capituli de 1344 legimus: Quia liberi cum patre una persona censentur in jurisdictione, ideo statuimus, ut tempore vitae patris filii sigillo patris utantur, aliud autem habere non praesumant.

Ius Polonum
XXIV

Ergo parentes ante suam exdotationem de bonis suis disponere non poterant.

2. Pater pro casu mortis suae decedentis suis minorennibus liberis, tutores constituere poterat, quin eas personas quae in lege ad tutelam vocantur liget. A. Lit. Jag. 1420. Parentes

3. Pater habebat jus exhaeredationis vi l. 1576. In Lithuania ... Attamen solum justis ex causis valebat. Extra limites sui parentes ... disponere poterant, quod tantum sterilibus permissum erat Stat. Lit. l. 1511: Quia jure divino et humano permissum est disponere de bonis ... statuimus, quod ... homines bona haereditaria possint alienare juxta suam voluntatem. Lit. Statuti vigore l. part 1. Parentes etiam ... liberis jure gaudebant de suis bonis disponendi; quod et in Polonia postea invaluit.

4. Juxta antiquissimam consuetudinem ... parentes substantiam post mortem alterutrius conjugis ad eos devolutam, iisdem extendere, ... leges patri pro prodigo non declarato tribuunt jus substantiam maternam in liberos devolutam et quidem in provinciis coronae ad ejus mortem, in Lithuania ... administrandi; simulque eos a rationibus reddendis liberant l: Statut in ... donec quamdiu non adiverit ... nuptias, quod autem sublatum est. Stat. Lit. 41 et Ml. Jag 1420

5. Parentes pro debitis per minorennes liberos in ... contractis non respondebant "Statuimus, ut si filius vivente utroque parente ... aliquam amisit in ludo quantitatem praedicti parentes victori satisfactionem pecuniariam non debeant praestare. Mandamus de Judaeis qui talibus

filiis pecunias mutuarunt quas parentes solvere non tenerentur. Item dicimus de quolibet contractu, quem is filius erat in patria potestate, si ad juvatur S.to Macedoniano, quia ipsis non habent nullum rei donationem, nullumque rei traditionem.)

Si vero filio defunctis patre quaedam debita aut obligationem substantiae haereditariae contraxerat, tunc non universam massam, sed tantum portionem vel vitaliciam debitoris afficiebat 1347. Statuimus quod in ipsius portionem vel sortem imputentur, quam legem perpetuam consilium so interpretavit: quod filio adepta majorennitate solum bona elapsa possessa non autem haereditatem spectantia onerare posset.

6. Parentes non obligabantur pro suis liberis minorennibus in judicio respondere C. 1718.

Morte!

7. Patria potestas cessabat praeter naturalem mortem patris vel prolis:

1. emancipatione

1o per filii emancipationem sive ... Haec tum fiebat, si pater filio bona haereditaria vel eorum partem in liberam administrationem commisit, quod quavis filii aetate fieri poterat. Abrogat traditione etiamsi filii matrimonium inissent aut munus publicum adepti essent a patria potestate non liberabantur, sed nonnisi ex inspectione parentali cedebant, ut jussui parentum non amplius subessent.

2. Si pater banitus

[illegible]

2o Si pater ob crimen commissum banitus regno expulsus est, tunc enim liberi universam ejus substantiam acquirebant quia effluxis 12 septimanis, dein publicatae sententiae civiliter mortuus considerabatur. In prolis illegitimos pater naturalis patriam potestatem non habuit, quia haec nonnisi in valido matrimonio fundatur. Ast si a patre sustentationem petere poterant, cujus fixatio a judice dependebat.

Ostrowski aliud [*] ratione ad generationis tempus obmovet quaestiones, quamvis proles habeantur illegitimae, et provocat ad jus Romanum, quia leges patriae nullam continent normam. Hic autem, quod nobilis quis non habuit Justa [*] [illegible] 1.18 consuetudinem [illegible] praxim judicii [illegible] pro legitimis eae proles respiciebantur, quae post initum matrimonium non prius quam 7mo et non serius quam 10mo mense natae sunt.

(24)

Titulus III De Tutela

De Tutela

(A. De origine Ostrowski: Tutelam dividit in testamentariam, legitimam et dativam, quamquam hae nomenclaturae in legibus non fundantur.

ad 1. Testamentarius tutor ille erat, quem pater derelictis suis liberis constituit. Patri hoc jus competisse sequitur:

1) In provinciis Coronae ex statuto Ladislai Jagiellonis 1420. Pater potest ac valet pueris suis derelictis constituere tutores quos voluerit, de quibus sibi major esset fides et confidentia, qui curare atque tueri possint eos usque ad annos discretionis acceptos.

Corrolaria patri

Hinc 1o tantum patri jus hoc competisse.

2o Hanc tutoris nominationem non fuisse testamento alligatam, quia lex non id exigit; hinc nomenclatura testamentaria non [illegible] quisquam convenit, et nonnisi brevitatis causa retinetur.

non semper

3o Tutori a patre nominato fuisse praeferentiam prae consanguineis proximioribus.

Praeferentia

b) 3) Statutum Lithuanicum [illegible] art. [illegible] disponit: si pater moriens tutorem non constituit vel non [illegible], qui pupillorum curam haberet, eorumque bona administraret, eo tum tutela ad proximum consanguineum pertinebit. Hinc etiam ex omni hoc statuto a patre constitutus tutor praeferebatur.

δ) Consuetudine Prussiae tit. 3 conceditur omnibus liberos pu-
beres habentibus licet quaecunque ipsis expetitantes tutores con-
stituere vel in testamento vel in alio actu [vivorum] quibuscunque autho-
ritas ejus non conaret fuit / inscribere.

ε. Eadem libertatis urbibus per Pomeraniam disposita.

ad 2. Si pater nullum tutorem constituit, etiam testato, se
volebantur ad consanguineos lege destinatos. Itur legiti-
ma vocatur. Nominatim in provinciis Poloniae 1420 et 1588

1. Frater senior pupilli, si tempore mortis patris annos
discretionis jam erat adeptus. Fratre minore deficiente

2. Majorennis frater senioris patrui seu patruelis, tum

3. Senior majorennis frater matris seu avunculus, tum

4. Senior majorennis consanguineus proximior sive ex li-
nea patris e linea paterna et tum materna. Juxta
[juxta gradus] normam et secundum proximiorem.

β) In Lithuania quoque analogice applicabantur eo dum
discrimine quod in defectu masculorum feminae admittebantur,
et quidem primum e linea paterna et tum demum
e materna. Attamen sequenti conditione quod haec
ut femina tutelam adipisci possit 1. ut sit innupta
2. ut ipsa vel maritus sint possessionati. In primo casu suf-
ficiebat fidejussio mariti in altero casu 3° fit
bona sua et sua bona inscribebat pro justa admi-
nistratione tutelae.

γ. Consuetudo Prussiae in titulo 3° statuit quod nullis
tutoribus relictis accessit tum tutores legitimi aut
proximi agnati, qui masculini sexus aut feminae
sint jurati, tum deficientibus agnatis proximis
cognati ad tutelam vocentur.

Quod si in linea agnatorum vel cognatorum pari
consanguinitatis gradu plures tutelam sibi vindi-
care potuerint, eorum judicium eligat [sibi potiorem] quem pupillo
[illegible] magis convenire crediderit.

Jus polonum

XXV

1. Jus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ... vi[illegible] si[illegible]quae
inter plures consanguineos aequo gradu [illegible] tutelam
venit.
ad 3. Dativa tutela locum habuit, si neque a patre constitutus
[illegible] erat, neque [illegible] consanguineus, ad quem legitima tutela
spectabat. In tali tutore constituendo

1. Leges Poloniae praescribunt ut ratio habeatur proximi [2] proximus
tatis 1º. eorum, qui cum defuncto patre aut consanguinitate
[illegible] erant non [illegible] aut saltem amicitia conjuncti
erant et
2. Ut tutor dativus semper sit possessionatus, [illegible] tutor [3] infirmantur
in [illegible] [illegible] [illegible] bonis tutoris peti potuit.
[illegible] statutum. Lithuanicum in super requirebatur
ut tutor dativus [illegible], vir probus et bonus, [illegible]
nomus In Lithuania etiam [illegible] [illegible]
ut eadem districtu bona propria haberet ad [illegible]
admittebantur.

3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vel nullos
agnatos et cognatos habeat pupillus, vel si adfuerint
[illegible] a tutela se excusaverint [illegible]
[illegible] [illegible] qui [illegible] habent [illegible]
aut [illegible] ad tutelam [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] constituunt.

In Regno Poloniae judicium [illegible] fuit competens Quod judicium concernens.
Expressam quidam legem non habemus, sed statu- [Errata 26 / art. 3 - 4.]
tum Sigismundi I 1543 quod dicit, quod hoc judicium
suspectum tutorem amovere et novum constituere
debeat. Secundum Statutum Lithuanicum et [illegible]
[illegible] [illegible] judicium [illegible] tutorem [illegible]
[illegible].

B. De [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] de relatione [illegible] inter tutores quomodocunque modi
constitutos nisi quod juramentum nullum [illegible]
[illegible] leges constituerunt.

I Quilibet tutor de rite adimplendo suo munere juramentum praestare debuit C. 1577. Tantum tutor testamentarius cautus erat, quia praesumebatur, a patre personam dignissimam esse electam.

II Omnis tutor tenebatur inventarium in praesentia amicorum, vel 2 testium a judicio ad hunc actum delegatorum massae pupillaris conficere, ut inde status passivus et activus clare pateat. V. statuti Sigismundi 1515 Statuti Lithuanici et Correcturae Prussiae. Hoc inventarium actis publicis oblatum fundamentum erat calculi rationis pertractationis.

III Tutor pupillum statui ejus convenienter et quam optime educare debebat. Stat. Lith. C. X art. 11 sequentem singularitatem eatenus continet: Propter meliorem educationem pupilli penes matrem relinqui debent et quidem pupilla usque ad dotationem et pupillus ad gymnasium.

Secundum Correcturam Prussiae art. 3 hic reflectitur ad voluntas patris, si autem de hac nil constiterit declaratio agnatorum, his deficientibus cognatorum. Hinc in Prussia decisio tutoris in educando pupillo non erat decidens uti in reliqua Polonia, ubi educatio pupilli secundum conscientiam tutoris et ejus opinionem regulabatur.

IV Principalis obligatio tutoris erat bona pupilli administrandi. Modus administrationis dependebat a conscientia tutoris. Attamen certis modis circumscriptus nempe:

a) Quoad alienationem bonorum immobilium et quoad reputationem eorum limitum

[illegible] b) Relate alienationem Statutum Casimiri 1347 sancit: Quod tutor pupillorum haereditates non

ponitteniere vel aliter detractare, seius puesi ad annos
discretionis pervenientes ea a possessoribus vindicare valeant
nec illa praescriptione erant restricti. Recentiores leges
unicam solum admittunt exceptionem: si nempe pater
certa et liquida debita reliquit et mobilia ad ea delenda
non sufficiebant, tunc tutor cum consensu amicorum
partem bonorum necessariam ~~potest~~ vendere potuit.
Vid. St. Cas. nisi 1347 et Signiorum I.

β) Stat. Lith. lib. 2 eadem pronuntiat principia regnan
nisi omni discrimine, quod jus pupilli bona distracta vindi-
care, ab illo tempore quo annos discretionis sit nec ullus
praescriptioni sit subjectum. (25)

γ. Statuta Cor. Prussicae tit 3. tutor bona immobilia
tutelaria vendere non potuit absq judicii consensu,
quem tantum in seqq. casibus dare licuit.

1º Si dos filiabus erat exsolvenda, et nullus alius de
fundus aderat.

2º Si alimenta pupillo ex mobilibus praestari non poterant. alimenta

3º Si ea aedificia ruinis magnum damnum pupillo minabat. ruinas

4º Si certa et liquida debita patris reliquit, quae ex alio certa debita
patrimonio pacificari non poterant.

Bona absq legali consensu judicii alienata pupillo
annis discretionis adepto facere vindicare.

δ. Hoc etiam in jure Saxonico valebat.

a. b. Ius gravidicalis antiquioribus temporibus ad institutionem
tutorio prorogari debuit usq ad tempus majoren-
nitatis pupilli, seius decisio a pupillo, a minoritatis
cretione impugnari potuit sine limitatione prae-
cipue St. Sig. 1543. Serius statutum est
hoc tutorio vel perstractari posse, attamen jura-
mentum a pupillo deponendum erat, ad majoren-
nitatem prorogari debuit

V. Obligabatur tutor pro pupillo in Judicio respondere, et regente pupillo in Judicio nec citari poterit. Lt. Casimiri M. praescribit quod ante aetatem tutio usque ad annos discretionis pupilli differenda esset quod autem tutori ab tuto [illegible] non posset praescriptionis nisi illius temporis, quod ante aetatem non erat finita.

Tantum autem casus excepti licet pauci sint, nempe 10 a.y. In praefectu granicerati vel ab se bello a patre super bonis inscripta, vel ob [illegible] quum vel in causa actionis familiae [illegible]

VI Tutoris erat super administratione tutelarum rationes reddere et quidem

1. In tres loco videtur quod tutor nonnisi finita tutela. [illegible] ponendam habuit.

1. Const. 1365 tantum dixit quod tutores de omnibus proventibus rationem reddere debeant, astmon meminit eas quotannis fieri debere.

2. Dixit quod leges pupillo liberum relinquunt, [illegible] rationes exigere conscriptione pupillus item in Judicio [illegible] annos discretionis stare potuit.

Quoad matrem [illegible] 3 casus dantur:

1. Aut quod habet jure [illegible] tutrix massae et tunc nullam [illegible] rationem habuit.

2. Vel tantum [illegible] huic juri cesserat et tunc rationis respectu reliquae partis.

3. Vel nullius partis respectum habuit, [illegible] totius respectu rationes ponere debuit.

7. [illegible] Stat Lib. Const. [illegible] in [illegible] tutorum.

γ. Cod. Prussiae tit. 3 praecipit quod tutor finita primum pupilli tutelae in praesentia 2 amicorum ad rationes reddendas obli- *Jus polonum* XXVI
gatus est, seque [illegible] vel heredum fas erat [illegible] in totum jure [illegible]
[illegible] tutor morosus ad [illegible] confirmationes [illegible]
[illegible] tenebatur.

δ. Secundum jus Saxonicum tutori quotannis calculus generalis [illegible] Tit. 18
ponendus et huic officio [illegible] ex officio [illegible] debebat. Exigitur [illegible] 1. Mater nam in parentibus non praesumitur fraus vel dolus.
2. [illegible] aut alius [illegible] primum finita tutela; [illegible] [illegible] ad [illegible] procedebatur habebat rationes reddendas.
3. Ab eo cui pater confectionem inventarii [illegible] lus exigi non potuit.
4. De iis actionibus quas tutor cum consensu amicorum [illegible] [illegible] respondere.
[illegible] contra tutores [illegible] commodis [illegible] *Commoda tutoris*
[illegible] parorum procedure [illegible] potrant [illegible]
1775 [illegible]

De Fine tutelae

finiebatur praeter naturalem casum mortis 1° absolute. [illegible]
a) per majorennitatem
b) per veniam aetatis vel adjudicationem [illegible]
2° relative, per amotionem tutoris
ad 1a. Secundum leges [illegible] 1768 tutela relate ad pupillos [illegible] 10-12
cum [illegible] 18 aetatis anno, quoad pupillas vero cum [illegible] 12 anno aetatis finiebatur.
β. Statutum Lith. quoad mares idem statuit, quoad pupillas vero usque ad 13 completum annum extendebatur. 8-13
γ. Cod. Prussiae usque ad 18 annum completum. γ 18
δ. Jus Saxonicum ad 21 annum extendebatur, et in utroque [illegible] sexus. [illegible] 21
ni discretionis. Ante quibus pupilli majorennes facti

ii eyaminum ii bonis immobilibus ... Verant dispo-
nere, nisi ea rationibus, ex quibus tutoribus ii de
disponere licuit. Posteriores leges hanc limitationem
non repetunt, sed pupillo liberum reliquerunt ad per-
nentiam tutorem adstringere, sed et de bonis libere disponere.
In specie ... ... plures exortas ... con-
tinet Dispositiones:

1 — immediari probare
a. Pupillus annos discretionis natus tabulas ... neces-
sarium judicio demonstrare tenebatur, et tum primum decer-
tum tutori deferebatur, ut haereditatem pupilli in liberam
possessionem extraderet, sed

2 — Non disponere ... a 20
b. usque ad completam aetatis annum majorenniis
ii bonis immobilibus nonnisi ex rationibus ... lu... loco
disponere poterit.

3 — Plures fratres
c. Si plures fratres sub eadem tutela constituti, et unus
ad aetatem majorennem pervenerat, huic tutor partem
ex mobilibus, pecuniis, sortibus ... ... si ... ...
visa erat, extradendo reliqua vero in specie immobilia ad tem-
pus majorennitatis omnium reservari debebat.

4 — In solidum
d. Plures tutores in solidum obligabantur, et ... unus
tantum administrationem habebat. Tutores tantum
pro culpa dolo proxima respondebant, sed pro culpa
levi vel casu fortuito non tenebantur.

5 — Exercitio ... ... maiorenni
e. Si pupillus majorennis ... ... intra
annos et 3 dies actionem contra tutorem instituere
debebat, serius tutori exceptio praescriptionis ... ...
jus competebat acquietationem a judicio petendi.
ad f. Adnumeratio annorum a nobilibus solum a
Rege impetrari poterit, recentioribus vero temporibus
a judicio castrensi et terrestri. Nemini concedebatur
nisi prius coram instantia praesentaverit et ipsa
6 — aetas fuerit consideranda ... talis, ut actis bonorum
administratio a pupillo expectari poterit

Is, qui ventam aetatis attinuere pro tempore fit. ad [struck: majo] minorennitatis addebatur curator quem priores ipsi ad sibi eligere potuit.

Ad. Alter modus erat amotio tutoris. Statutum Sigismun- di de 1543 statuit: Prodigus tutor et dilapidator amoveri debet, qui non bene administrat bona pupilli. Ille quoq. amovebatur, qui caput occisi patris pupilli vindicare neglexit. Sed introducta inquisitione criminum offi- cioso hic casus evanuit.

Cognitio super amovendo tutore in prov. Corona judicio Ragorum Ll. Sig. 1543.

Spectz. Ll. Pl. et Pr. Prussiae judiciis terrestribus, ita ut ni locum amoti statim novum constituerat.

Tit. IV De curatela

Leges polonae non tam exacte ut jus Romanum cu- ram a tutela distinguunt, imo hanc raro synonimice adhibentur, sed etiam hic discrimen observatur quod tutores minorennibus curatores iis constituebantur, qui ob aliam causam rebus praeesse non poterant. In consti- tuendo curatore super prodigum valde caute progrediebantur. Ad C. 1638 solum post maxime cauto factam in qui- sitionem curatori decretum dabatur.

Jus curatorem nominandi penes erat majestati cum- accentione tempore ad judicia terrestria spectabat. Praeferenter consanguineis conferebantur, quia maxi- me familiae interest, ne bona familiae dilapidentur. Curandus publico munere si eodem fruebatur, per curatorem nondum privabatur, sed tum primum si a competenti instantia inhabilis ad tale munus gerendum fuerit declaratus. /C. 1638:/

Statutum Lith. C. 8. specialem continet constitutionem;

Relative

(26.)

Quilibet extra regna profectus in bonis suis immobilibus administratorem constituere debebat. Quod si non fecit, a patre est invitandus ut administrationem suscipiat. Quum autem pater aut defunctus, aut ad id minus idoneus sit inhabilis, judicium terrestre curatorem constituit in

J. Curatura. Personae sui statutis seu hujus Mulieres semper manent sub cura vel tutela alicujus et quidem Filiae jam liberae sub cura patris aut fratris majoris, ac autem orbatae omnino curatores iis e proximis agnatis aut proximis cognatis constituebantur. Uxores autem in cura mariti; at ejus cura non erat ita extensa, ut in alios curandos. Nam maritus erat ad negotia pertinenti adesse, et uxorem consilio suo suffulcire, eaque in libera dispositione non praepediebatur, sed vi legis eorum legum de bonis tam mobilibus quam immobilibus quomodo disponere poterat.

Reliquae normae non decisae e analogia tutelae erant decidendae.

II Pars De jure rerum

Divisio rerum Auctor noster incipit hanc partem cum divisione rerum juris R. i.e. in res divini et humani juris.

2. Publicas et privatas, quarum priores a. patrimonium publicum aut b. bonum publicum est.

3. Corporales seu physicas et incorporales, quarum priores aut a. mobiles aut b. immobiles. Jura de regula pertinent ad res mobiles, quia personae inhaerent et cum ea transferuntur. Exceptio obtinet quoad res incorporales illas, quas lex expresse aut conjectura immobilibus adnumerant, aut quae cum possessione bonorum immobilium conjunctae sunt, ita ut ad quemlibet possessorem vel alienum transeant expresse.

G. L. ... Tribunals

Jus polonum XXVII

ri et legis polonae hanc divisionem non transeunt ta-
men in eam reflectunt, quia in ea natura fundata.
Jus rerum duplex est a reale seu in re seu in rem,
quod contra omnes personas vim exercet. a) dominium
b) Jus rerum personale, seu jus ad rem quod nonnisi
contra specialiter obligatas personas tenet, et obli-
gationum vocatur.

Caput I
De jure rerum reali
2 Zagun

Ostrowski huc refert:
I possessionem
II Dominium } I
III Jus pignoris
IV Servitutes
V Haereditatem.
Sed prius possessionem et dominium commemorare
debet, has notiones in legibus non bene distingui, hinc
et nos eas promiscue tractabimus. Nam possessio
semper ad dominium spectabat, et si ea dominus
carnit, hoc solum [illegible] non autem juris seque-
la erat.
Quum vero jus pignoris se etiam ad jus personale
pertinet, hinc de eo in sequenti capite tractabi-
mus, servitutis plane transire debemus, quia de his
tanquam speciali specie juris realis in legibus
nulla mentio occurrit.

Titulus I De possessione et dominio
Hoc jus acquirebatur:
a) per occupationem b) per accessionem c) per fun-
tionum perceptionem d) per usucapionem e) per traditionem.

ad 4. De occupatione duibus Zalaszowski et Ostrowski distinguere debemus
I. Venationem et Aucupium
II. Piscationem
III. Captivitatem in bello seu praedam.
IV. De inventione;
ad I. Liberae erant aut regiae aut privatorum mercedariae. E prioribus regiorum bonorum possessores eam solum quantitatem lignorum evehere poterant, quae ad focum aut ad aedificia erat necessaria. Ex intra [illegible] ligno-[illegible] erat permissa. Potuit quidem hoc jus obtinere quis ad quaerere, ast tantum per speciale privilegium a regum aut per const. statuum.

Ex silvis alterius interdictum erat quandam a utilitatem sibi appropriare. Venationis objecta erant ferae animalia. [illegible] ubi et quando leges non prohibent. In licita venatione animal illi cedet, qui id primum occupitant interfecit. Animal profugum primaevae libertati restituitur, et iterum objectum est venationis.
Apes et aves extra territorium idem ex tum statutum.
Tempus vetitum incipit ex die St. Adalberti 23 Apr. [illegible] ad plenariam seg: tum congestionem.
Tempore Stanislai lex plenaria de eo est lata, in qua illis, qui in alieno fundo venari audent poena imminatur 1000 marcarum, adjuncto[illegible] confiscandorum [illegible] et [illegible] 1775.
Secundum Statutum Lithuanicum vulpes et lupos in alieno fundo venari licet. Cap. X art I.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] autem [illegible] [illegible]
ad 2 [illegible] [illegible] pisces in Polonia respecti maris fuit, non ad jus privatum spectat. C. 1775 disponit naufragis res deperditas jus restituendas erga recompensationem indemnisandos sumtus salvationis

seryai at. pi[illegible]

impensarum. Respectu fluviorum et stagnorum valebat mo

1) Fluvii navigabiles, qui in legibus dicuntur ab erectione mo linarum liberi erant, ne navigatio detrimentum ca piat. Jus navigandi omnibus erat commune. Antiquis tus alveorum et alvei fluviorum ad jus regium spectabat. Recentiori tempore talis posessio in bonis regiis competebat capitaneis nisi tertium privilegium e. g piscandi tertio erat collatum. In bonis privatorum bonorum fluvii ad eos pertinebat, vi quidem Statuti. stat Sgl an 1507

3. In fluvio limites bonorum diversorum constituente al mi nil fieri potuit in detrimentum alterius haeredis et pisca tio utriq. rotundo ad medietatem pertinebat. Si talis fluvius cursum mutaverat nihil minus antiquus alveus fines regulabat. Novus alveus erat ab illi; cujus fundus erat. Atq. in granicialibus communis erat ambobus Syl I 1507. 27)

4 Proprietarius fundi cursum fluvii in alterius detrimentum mutans tenebatur in pristinum statum restituere et indemnisare. St. Cas. M.

ad 3 Caeterum constitutiones de praeda bellica ad jus publicum spectant et transeuntur. De praeda bellica

ad 4. Qui rem perditam adjudicium se vertere et remuneratam inventore vindicare potuit. Statutum Casim. A 1347 et St. Sith. C. g. A. 20 indicia contra quem suspicio existentem amissam ab eo esse inventam inventam et ille hoc negaret eundem obligabat asserere confirmare juramento. Itaque in provinciis Coronae et in Lithuania inventio nullam occupationis speciem constituebat, nisi dominus se insinuare neglexerit, tum res quasi derelicta occupationi objectum evasit. De inventione rei

Jus Saxonicum disponit. Amissio et inventio rei per ~~personam~~ praeconem vel per edictum affixum publicatur; inventam rem nec consumere nec alienare potuit, sed domino se insinuanti restituere. Alias gratis inventionis tamquam fur puniebatur. Ast 1/3 ei [illegible] pars inventori competebat. — Si vero post factam promulgationem mediationem intra sex hebdomades dominus se non insinuaret, res in publico deponenda

vi speciali 2 l. 37a — et salva remuneratione in honorum pro [illegible] [illegible] debuit. Ad res inventas referri debent thesauri. Thesaurus in publico fundo inventus reipublicae, in fundo domini terrestris eidem competebat, 2 ipsemet invenit [illegible] medietatem inventori relinquere debuit. Etiam [illegible] adnectebat juramentum purgatorium. d. 1576 Stephani Bathori Metalla et omnia producta subterranea vi ejusdem const. proprietatem domini terrestris efficiebant. Per Sax Libri I Art 35 inventum sub terra reconditum ~~cognitum~~ a nemine [illegible] potest sine proprietarii consensu.

Ad B. Accessio. [illegible] [illegible] [illegible] in jure Romano [illegible] exposuit. Tractat 1. de alluvione 2. de insula in flumine nata 3. de alveo derelicto 4. de satione 5. de plantatione 6. de inaedificatione.

ad 1.2.3. [illegible] Sigismundi I 1507 disponit: Ne subditi graventur vicinia bonorum regiorum et cum fluvius bona nostra et subditorum determinat quae istius fluminis ripis [illegible] adjacent, libere admittantur iidem subditi ad usum ejusdem fluvii juxta latitudinem bonorum suorum adjacentium. Statutum Lith. [illegible]: Si vero flumina dirimant alicujus areas [illegible] [illegible] illi cedere cujus ripa est. Si autem flumen in [illegible] naturaliter diverteret, antiquo alveo si aliquid [illegible] potest (plantatio) quemlibet vicinorum pro latitudine fundorum suorum [illegible]

F. [illegible]

e.

[illegible] [illegible] [illegible] mente in [illegible] [illegible] [illegible] ad hospolowicz
ripam proximiorem eandem occupare, si ad nutum fluminis tam[illegible] in utramque ripam communiter pertineat.

ad get 5. Plantatio tum erit modus acquirendae, si aliqui arbores vel plantas in fundo alieno posuerit. St. Casimiri M. 1347 sancit: arbores in fundo alieno plantatas domini fundi esse, ast plantatori bonae fidei fas esse utilitatem earum plantarum [illegible]. Ideo si aliquis hortum quem arendator tenuit tempore intermedio [illegible] arbores accreverint ab eo plantatas, medietatem earum sibi vindicare, alteram in fundo relinquere debebit.

De accessione per sationem idem statutum disponit: si aliquis fundum alienum inseminaverit et in super pro [illegible] [illegible] 3 marcarum luere debebat. Qui bona fide seminavit a poena liber est ast semen tamen amittit. [illegible] [illegible] [illegible] is qui in alieno fundo absque [illegible] seminavit segetes amittit et poenam 12 [illegible] solvere debet, quae poena quoque in plantationibus adhibebatur. [illegible] jus Saxonicum qui alienum fundum inseminaverit non tantum semen amittit, sed etiam contra eum puncto violentiae infestari potest. In bona fide ipse dominus messem percipit.
6. Inaedificatio secundum analogiam e normis de accessione praescriptis de plantatione talis erat [illegible] tenenda.

ad C. Fructuum perceptio. Etiam de hoc modo dominium acquirendi leges patriae nullas continent normas.

ad 2. De praescriptione seu usucapione. In jure Romano praescriptio est vel acquisitiva vel extinctiva. Prior Romanis usucapio, posterior praescriptio sensu stricto vocatur. Praescriptio sensu stricto extinctio juris propter ejus non usum. Usucapio juris acquisitio propter ejus longum usum. Sec.

et leges coronae semper tacent in re praescriptione loquun-
tur, et usucapionem non distinguunt, imo vero usu-
capionem in legibus quidem occurrit. Nihilominus
Ostrowski asserit eam in Polonia locum habuisse.
At Lelewel, Lauvaert aliique tale juris institutum
nec nomine nec Polonis notum fuisse evictum asserunt,
et tantum requietam adjungunt, modernum possessorem
turbari non posse, quia prior jus vindicandi amisit, et est
inter talem acquisitionem et usucapionem discrimen;
interest nam ad usucapionem certo requisito ut
justus titulus et adesse debent, hinc et bona fides
tentari reflectitur, et ab acquirente leges Polonae
solam pacificam possessionem exigunt.

retenim om ly ys... Ostr. ad praescriptionem ... apertum provocant et quamvis terminum indicemus semper nomine de amissione differunt. +

Sicubi de acquisitione dominii sermo est [illegible]
cum praescriptionem tractamus quae et ipsa cum
juris acquisitione cohaerent. Reliqui casus ad tractum
nam de extinctione juris spectant. Primo igitur in ...
in seqq. legibus coronae a Ostrowski citatis occurrit.

1. St. Casimiri M 1347 disponit: Quum praescriptio
St. C. M. propter segnitiem et pigritiam dominorum ... introducta,
deinde discernimus quod si quidam ... putat se habere jus ad aliquam haereditatem quam prae-
sens aliter alius possidet, si intra 3 annos et 3 menses tem-
pore pacis et concordiae cum possessorem pacifice
sustinet et patitur, licet de facili posset eum requi-
re, vel actione eum convenire extunc a tali haeredi-
tatis jure quomodolibet competente ... decidisse.
Manifeste huic lex cardinalis novo possessori dominium
non tribuit, est solum priori jus ... amissionem ...

2. St. C. M. Ulteriorem probationem habemus in alio articulo
ejusdem statuti, ubi relate ad mulierem praescriptionem:
Statuimus ut viris tantum et masculis currat praescriptio
3 annualis i.e. 3 annorum et 3 mensium, feminis vero

ob haereditates quas competentes vel obligatas praescriptio [illegible] annorum propter sexus fragilitatem, mulieri autem maritatae quae non habet propriam potestatem solum 10 annorum praescriptio opponatur.

3. Stat. Sig. I 1519 sancit: Praescriptio virginibus monialibus a die depositae professionis 20 annorum currat. Aequum enim videtur, quod cum iis praescriptio statui debeat et maritalis praescriptio 10 annorum currat moniales quae sponsae Christi et quae in claustro [illegible] rerum suarum non tam cito cognitionem habeant duplo [illegible] caut. — 3. St. S. I 1519. — 25)

4. De praescriptione illa 3 annali plures adhuc leges [illegible] dubitato modo disserunt. [illegible] statutum Sig. I 1520 disponit: Statuimus, quod si haereditates ostenditur ab venditore emtori, vitiosi illius per minoritatem evincerentur, ut emtioni interessent, qui si venire noluerint et intra 3 annos et 3 menses actionem non moverint, tum posterior praescriptione tanti temporis fruatur. — 4. St. S. I 1520

Ex indubitis legibus desumere possumus praescriptionem [illegible] tempore 3 annorum et 3 mensium quoad viduas 6 annorum, quoad maritatas 10, quoad moniales 20 annorum [illegible] esse. Bona [illegible] ser. 6. 1633 et 1635 praescriptione 60 annorum amittebantur. Ab illa regula de tempore praescriptionis 2 inveniuntur exceptiones, in stat. Casimiri Magni:

a. jure [illegible] impugnandi duobus annis praescribitur

b. Dominus terrestris propinquum subditum post annum, qui a die acceptae ejus mansionis computatur, non amplius potest vindicare. Sed ab hoc termino recentioris legis praes. Sic in Palat. Brachov. [illegible] in [illegible] et [illegible] 3 anni inno testantibus scriptoribus juxta priorem Dominus profugum subditum semper repetere potuit, dummodo juramentum praestaret quod ab ejus mansione prius [illegible], et quod ille ad ejus [illegible] pertineat. [illegible] Const. 1776 [illegible] ubi [illegible] tus erat manere debuit, ast haec norma solum ad bona regia tendit.

... omnia statuta de praescriptione acquis. tractantes, quae nostram opinionem confirmant. Nimirum in jure polono de requisitis actu apparent sermonem esse non posse, et relate ad acquirentem solum pacifica possessio sit necessaria.

Restant nobis adhuc leges provinciales.

β) In statuto Lithuaniae etiam priori possessori propter ejus pigritiam et negligentiam rei vindicatio denegatur. Ergo etiam in Lithuania uti in prov. Coronae fundamentum praesentis acquisitionis est amissio juris, et acquisitio juris solum consequentia amissi juris. Nam in Lithuania

Praescr = 10 an: de regula tempus ad 10 annos extendebatur.

1 Dos. 1. In capite 5. art 11 St. L. sermo est de exdivisione haereditatis et subjungitur, quod si filia post 10 annum annis suae aetatis matris nomine a patribus et haeredibus suam partem vel totam non praetenderet, serius postulare non posse.

2. in causa de bonis 2. Cap 4 art 91 et C. 7 art 10 praescriptio in genere respectu bonorum immobilium statuitur nisi interruptio /: qui modo in doctrina de extinctione jurium agitur :/

3. de kmeth: prof: 3. In capitis 11 art 13 etiam praescriptio 10alis sancitur respectu kmethonis profugi.

γ. Corr. Prussiae quoad fundamentum praescriptionis differt a Polonis legibus quia juri Romano innixa acquirentem requirit. Nam in tit. 4 de praescr. acquisitiv. statuitur: si quis rem mobilem per 3ennium et 3 dies, rem immobilem per 30 annos re vera non clam, non alieno, sed suo nomine, atque titulo bonae fidei pacifice absque ulla cujus piam interpellatione, ut fide dominii incertus sint dominium acquirit, nec in posterum alter ac requisibet interpellare valet. Hinc l.c. jam quaedam requisita nempe 1. justum titulum provenientem 2.) bona fide 3. possessio non vitiosa /nec vi, nec clam. 4. Possessionem non interruptam

Haec correctura in eodem titulo ad exceptiones juris terrenis mentionem facit de praescriptione longaevi temporis, dum si quis bonum titulum bonamque fidem monstrare non potest, sed bona per longissimi hujus praescriptionis tempora /: 30 annos: / pacifice sine ulla interpellatione possederit, actioni vindicatoriae locus non erit. Lex ergo hic ... ergo solum si ipsis titulum et fidem non obiare potest, ergo si adversarius probat injustum ejus titulum aut malam fidem locum habebit vindicatio.

Juspolonum

XXIX.

Corr. Prussiae extendit. Praescriptionem quoque ad bona hypothecata & obligata se referre, nisi intra 15 annorum decursum haec hypotheca seu obligatio renovata fuerit.

5. Jus Saxonicum etiam juri Romano superstructum eadem praescriptionis principia pronunciant. Solum spatia tempori differunt. Nam libri I art. 28 et 29 distinguunt annualem pro bonis mobilibus, 30 alem pro immobilibus. Prior tempore anni et diei id est unius anni et 6 septimanarum, posterior 31 annis et 6 sep. finiebatur. Praxis utrique termino adhuc 3 dies addidit. /: Auf ein ostern. [illegible] binnen Jahr und Tag d.i. 1 Jahr und 6 Wochen u. [illegible] noch 3 Tage:/

Res incorporales rebus immobilibus annumerabantur. Bona quoad immobilia oppidorum, ecclesiarum, hospitiorum, piorum locorum nonnisi praescriptio 40 annorum in jure Romano (statuens 30 [illegible]) statuta valebat, quia Jus Saxonicum in art. 28 de casibus praescriptionis nempe de haereditate in sensu stricto loquitur, hinc solum de hac his codex valeat ergo juri Romano qua subsidiario non derogat. Alii vero censent huic esse derogatum, quia de omnibus rebus mobilibus et immobilibus 2 constituit terminum hinc illa bona per 30 alem praescriptionem amittebantur. Haec sententia etiam in judicio sustinebantur. Posterior opinio rectior videtur, haereditas enim in antiquis legibus pro omnibus bonis sumebatur.

c. De Traditione

5. Si in fundamento contractus ex eo in alterum possessio rei tradebatur, jam in hac traditione proprius modus adquirendi situs erat. Cum itaque de traditione tamquam modo jus reale adquirendi loquimur. Hoc sub respectu res mobiles ab immobilibus [illegible] distinguendae.

2. Secundum leges coronae ad poss. rerum mobilium per trad. nulla solemnitas requirebatur, sed traditio de manu sufficiebat. Bona immobilia vero solum

metnicus księgi
wieczyste
I per inscriptionem in acta publica seu perpetua rite factum et II per intromissionem tradi poterant.

ad I. Haec inscriptio vocabatur inscriptio donationis itaut hoc sub respectu omnes contractus tamquam donationes considerarentur ad lites de aequivalentia evitandas; ad validitatem perpetuae inscriptionis requirebantur:

Requisita
1. fieri debuit in lingua legali i.e vel latina vel polona St. Sigis I 1543. Tantum in Prov. olim ad Russiam spectantibus in lingua rossica seu ruthenica et in Livonia in germanica constitui potuit Const 1589.

2. Leinmemor (?) jus antiquum inscriptio tantum personaliter fieri poterat, nempe traditurus se se ad acta conferre, ibi inscriptionem ingrossare eamq. rite factam subscriptione confirmare debet. St. Alex. 1505 poenam 3 marcarum judici et partibus minatur, si in domo privata fiebat. Tantum aegrotis, qui se ad aedem publicam conferre non potuerant, permittere potuit ut ad inscriptionem faciendam in domum conferantur vi Const. Sigis II 1550. Quod ceterum est ad provectam aetatem vel complicem dignitatem, dummodo inscriptum Ipsius ipsis adorabat. At vero cum personalis recognitio saepe magnis cum difficultatibus esset conjuncta, sermo licuit per plenipotentem inscriptionem fieri ingrossare, dummodo hunc postea a memorante personaliter recognita fuerit C. 1616

Juxta recentissimas leges plenipotentia specialis in publicis actionis inscripta sufficiebat, et specialis recognitio memorantis non erat necessaria vi Const 1668

3. Antiquitus inscriptiones solum coram actibus terrestribus fiebant, tantum in casu necessitatis inscriptio coram actis castrensibus fiebat ita ut intra annum transferatur sub rigore nullitatis St Sig 1507

Posteriori tempore per praxim judicialem, quae per speciales constitutiones 1576, 1588, 1620, 1764 et 1768 confirmabatur, etiam castrensia facta erant perpetua. Excepta tamen est Masowia.

4. Omnis inscriptio fieri debuit coram actis propriis et proprii districtus, secus coram actis alterius judicii, cui bona non [illegible] sunt subditum erit, quare inscriptio coram alienis actis facta transferri debuit ad acta propria in termine 1 anni et 6 septim. sub rigore nullitatis Const. 1768.
Inscriptiones coram actis Cancellariae aulicae Comitiorum generalium et actis Tribunalicius validae quidem erant, sed ad obtinendam prioritatem (in [illegible]ritate) transcriptio ad acta propria necessaria erat vi Const. 1576, 1578 et 1635.
5. Quaelibet inscriptio fieri debuit juxta formulam in legibus stabilitam Stat. Sig. I 1523 et 1543, Donationis formula quae sub extensum in doctrina de contractibus enucleabitur, ita sonat in extractu:
Comparens personaliter coram actis judicii N. Nobilis N. haeres de N. sanus mente et corpore (: vel aeger et tan[tum] corpore, existens mente et rationis compos tamen :) publice et per expressum recognovit, quod fugia [illegible] bona sua haereditaria videlicet villam N. cum omnibus pertinentiis Nobili N. de N. vendidit pro 1000 Marcis Monetae et Numeri polonicalis [dedit, vendidit, donavit] perpetue in aevum dandi sese met [illegible] habuit tenuit possedit.
ad II. Praeter inscriptionem intromissio requirebatur. <u>Intromissio</u> ad adquirendum jus reale super bonis immobilibus. Etenim inscriptio tantum titulum confirmabat, neque jus personale in reale mutabat, sed intromissio possessionem tribuens [illegible]erebat. Haec intromissio peragebatur a ministeriali judicii proprii in praesentia 2 testium nobilium. Nimirum ille ministerialis in praesentia testium convocata ad praecipuum fundum, tradendum universa ~~[illegible]~~ vicinitate dominum proclamabat et subditos monebat, ut non amplius priori, sed novo domino obediant. Relatione de hoc actu per ministerialem praestita judicium factum in suis actibus confirmabat hoc adjecto. Et jam praedictus N. praefato N. ex nunc de iterato intromissionem et possessionem per ministerialem N. jud. terr. relaxat N. in bona terrestria N.

Itaque confirmatio per stipulationem vadii claudebatur:
"Itaque debet praedictus N. et ejus successores debebunt"
"praefatum N-um ejusque successoribus occasione hujus"
"boni tueri, evincere et pacificare ab omni coitione juri-"
"dica, sub vadio s. damno terrestri: sin quota 1000 Marcarum"

Discrimen inter Intromissionem et tradit. s. str.

Intronisatio non est confundenda cum traditione in sensu stricto. Haec enim traditio erat actus executionis et nimirum in processu civili post decretum latum pervincens in bona terrestria jure certo mittebantur et in hac possessione trad. torie dicta tamdiu manebat donec summum evictam cum usuris et expensis processus extenuaverit. Itaque talis possessio non erat perpetua, sed tantum temporalis scilicet usque ad extenuationem evictae summae sortis.

2. fundamentum traditionis sensu stricto non erat pactum inscriptio a consensu utriusque partis dependens, sed judiciale decretum.

3. Traditionem peragebat officialis judicii cum ministeriali et assistentia 2 militum, intronisatio autem per ministerialem in praesentia 2 testium.—

E hac occasione inventarium conficitur, itaque haec traditio etiam quoad formam differat.

4. Traditorius possessor ab obligatorio differt:
a) in origine possessionis. Obligatorii enim est inscriptio seu pactum traditoriae sententiae judicis.
b) In ambitu jurium. 1° traditorius enim finita possessione calculum ponere debuit, excepto evidenter quo omnes proventus detrahebantur. Obligatorius numquam ad id tenebatur, quia proventus qua usuras percipiebat.
2° Possessor traditorius a sede et voto in palatinalibus arcebatur, non vero obligatorius
c. In modo extinctionis. Nam
1° Obligatoria possessio in termino legali unius 3 annorum expirabat. Traditoria autem ad plenariam usque cum usuris et litis expensis pacificationem extendebatur.
2° Jure proprietarii bona sua acquirendi adversus traditorium possessorem nunquam omnino autem

contra obligatorium 30annis praescribebatur, nisi quovis 5 vel 10 annio pactum obligatorium coram judicio renovatum fuerit.

γ) Census traditorius quovis tempore si qui ipsi solutionem offerebat cedere debuit non vero obligatorius.

β) In Lithuania relate ad traditionem bonorum mobilium idem quod in propria Polonia valebat. Ast quoad bona immobilia inscriptio et intromissio requirebantur. Ast St. Lith. Cap 7. art 12. 3. inscriptiones in eo differunt: 1. Acta castrensia non erant perpetua, itaque inscriptio eorum in casu necessitatis e. g. extra terminos terrestres facta, ad acta terrestria propria in termino 2 undecimarum i. e. 2 annorum transferri debuit sub rigore nullitatis. Attamen intermissio translationis illis, qui bello aut peste erat [struck] impeditis non praejudicatur, dummodo inscriptio post bellum vel pestem in primis terminis terrestribus illata fuerit l. c. art 2 et 3.

2º Personae aegra valetudine aut alias impeditae non indigebant rescripto regis ad inscriptionem donationis faciendas, sed his jam vigore legis licuit coram ragentis nobilibus bonae famae et in Lithuanica possessionatis donationem inscriptam recognoscere, quorum testium tunc erat etiam sua ex parte tale documentum subscribere atque sigillis suis munire, quare obsigillatores s. pieczętarze nominantur, formalitas haec donationi tantum robur tribuebat nisi haec jam originarie inscripta fuisset. Ast donatarius tamen debebat intra terminum duorum annorum ad acta terrestria transferre. Cap. 7 art 1.

δ. Correctura Prussiae de traditione bonorum mobilium plane nihil, in tit 2 vero de donationibus bonorum immobilium ita obloquitur: Inter vivos donare vel inscribere bona sua ad acta tamen authentica

univsq liberum est. Nulla ergo restrictio adest, ergo non requiruntur acta propria.

1. In jure Saxonico variae partim mirae formalitates ad corroborandam traditionem bonorum requirebantur, e.g. Si quis rustico agrum tradere voluit, hunc coram donatario arare debuit. Ex [illegible] tempore quamquam hae normae nunquam expresse sunt abolitae alius tradendi modus invaluit cum distinctione bonorum mobilium et immobilium.

1. Bonorum mobilium quorum valor 500 aureos non excedebat traditio coram quovis vel etiam sine omni judicio et sine formalitatibus fiebat.

2. Ad bona immobilia tradenda inscriptio coram actis illius judicii, sub cujus jurisdictione bonum situm erat requirebatur. Ast secundum plurium opiniones ea inscriptione tum solum opus erat, si donatio pura erat. Seius inscriptio coram actis majoris judicii dummodo hoc ordinaria jurisdictione gaudebat sufficiebat.

Hic hoc priv. Sigism I 1550 Leopol. datum revocatur in memoriam, quod statuit, quod bona ipsius sigillum coram ejus actis inscribi posset, et quod inscriptio coram actio facta intra legalem terminum transferri debuit ad acta propria.

3. Bona mobilia super 500 aureos valoris etiam inscriptio coram actis publicis requirebatur, ita ut extrajudicialis nulla erat, nisi [illegible] praescriptio intervenerit. Quoad res mobiles judicium personale erat judicium rei (in propria causa) propriae rei et si de donatione pura agebatur, coram his fieri debebat.

F. quoad competentia judicii valet id quod sub 2.

Normae de inscriptione rerum mobilium

Nunc normas de inscriptione ~~consocrum~~ sumum exemtionum (Wydenkaw.) tractabimus. Proprietarii bonorum immobilium praesertim terrestrium, favorem alterius

vel pro summa acceptata vel gratis inscribere solebant: censum annuum in perpetuum tempus solvendi. Iam ex inscriptione domini bonorum Wyderkaffio omnique nam obligabatur summam capitalem in inscriptione expressam dare, sed solum censum annuum praestare. Omnino autem jure gaudebat bona sua depurgandi seu eximendi. Postquam Bulla Papae Martini 1420 personas ecclesiasticas authorisaverat census na Wyderkaw percipere, hoc institutum in Polonia extensum est, praecipue ab eo tempore, ubi Ladislaus IV omnibus personis moralibus veniam dedit summas na Wyderkaw elocandi 1640, 1565 et 1635.

Relationes ex inscriptione summarum reemptionalium orientes per Statutum 1532 et Const. 1635 sanctae erant haec: *Relationes ex hac inscrip.*

1. od summa reemptionalis censum annuum per 7% stipulari fas est.

2. Nemo talem summam inscribere poterat, quae medietatem valoris bonorum inscriptorum superabat, secus talem transgressionem legis denuntiare Jud. terrest. poterat, quo in tali casu ad tribunal regni ad contractum censualem seu summam reluitionalem referebat.

3. Census in termino stipulato non erat solutus, Iudicium castrense, sub poena 300 marcarum alias omnibus diffugiis (sublatis processu) creditorem petentem in bona immittere, hic in possessione bonorum et fructuum tamdiu permanebat, donec census residuus fuerit persolutus.

4. Debitor jure gaudebat, facta prius coram judicio castrensi peremtoria citatione creditoris, quae autem ad septimanas ante eximtionem fieri debebat, bona sua per solutionem sortis capitalis vel per ejus depositionem pro recenti tis creditoris bona sua (a quaestionis onere depurandi) vel bona sua eximendi; unde summa reemtionalis nomen suum habebat.

Inductae de summis reemtionalibus normae per Const.

1773 Ex 1773 ad Lithuaniam eorum adjuncto extendebantur, quod certas poenas ferre debebant personae illae, quae propria auctoritate ob restaurationem bona occupare auderent. Hic vero competens judicium semper erat Tribunal Vilnense Const. 1726 et 1778.

Porro Statutum Sigismundi I 1526 ad quamvis inscriptionem seu summae reemptionalis consensus regis requirebatur, attamen hoc regni situm Lithuanicis, praecipue tacuerunt non observabatur.

An praescribitur jus solutionem petendi? Porro quemadmodum ad reemtioni exemtioni bonorum ita solutioni certas restaurationis nulla nocebat praescriptio.

Attamen licuerat addi nobis de contrariis praescri rigorem decreto, nimirum majorem possessorum bonorum talium reluentiorum titulo singulari pro antecessoribus non teneri usque hoc, si aperte contractu stipulatum est, aut citatio contra priorem possessorem durante ejus possessione cicaminata fuerit.

Quaestio inscriptio? Inscriptio summarum reemtionalium, quia bona immobilia concernebant coram actis publicis propriis fieri debebat juxta formulam Const. 1823 de donatione ac ducta addita adhuc in conservato loco: "In vim tamen reemtionis alias nominatae wyderkauf."

Annotatio Quia pro te permultarum corporationum ecclesiasticarum hodiedum plures summae reemtionales inhaerent, post adquisitionem Galiciae imperator Austriacus nulla declaratoria produxit et quidem duas partes: a) indolem b) observationem partium summam

d. a. 1784 tractionem summarum praelibata habeat.

a. De indole Ad a. significatur summae reemtionales quae dicuntur in Zinsen vocantur: Zinskauf esse duplicis generis; + Ubi tantum census annuus est ad emptores et tum sors capitalis nunquam praetendi potest.

a. Ubi vero capitalis tum census annuo simul inscriptus est, et tum creditor non debitor hanc sortem renuntiare potest, excepto casu periculi probati sortis. Dat. Dt. Gub. 26/3 1784 [illegible]

B. Omnes summae reemtibiliales, quae nomine generali hypothecae provisae aut in actis propriis distinctis non translatae aut in actis propriis quidem non inscriptae, sed in termino per patentale 26 Aug 1784 praefixo et circulari Gub. 20 Januarii 1785 usque ad 1 Maji 1785 prorogato super nullo speciali bono in tabula regia assecuratae vel intra tres menses retro solvi vel mediante annotatione scripti debitoris non nisi majoribus praevie ad 5% reductis, et praenotatione effectuata contractus tabularis assecurari debebant. Dt. Gub. 10/20 Jan 1785.

ad b. Relate ad commutationem distinguendum est.

1. Ubi summa capitalis est expresse praeter annuum census creditori, quam summam antecedere debet, sive respectu usurae sint inscriptae, simul cum census annuus stuendum legalem mensuram majori correspondet capitali.

2. Ubi autem in inscriptione nonnisi praestationem annuatim in pecunia vel naturalibus continetur, ibi debitor bona sua deposita ens tenorem summam solvere debet, quae totum debitum.

Regist. V. Dt. Gub. 27/1 1815.

Titulus II. De jure haereditario seu de successione

Jus haereditatis nititur aut voluntate testatoris aut pacto aut lege ipsa. Caeterum sine sponsione in doctrina duo partes

Jus polonum XXXI
2/6 De assecuratione X
gerl
generat
vel [illegible]
relate
2 De reemtione
[illegible] 7%

nuptialibus tractatur, hic nonnisi de successione testamen-
taria et legitima agendum habemus.

I Sectio

De successione testamentaria

x sine discrimine ob ein Erbe eingesetzt wurde o. nicht ob bloß über ein Theil z. [illegible]

Sub testamento intelligebatur in Polonia quaevis ulti-
mae voluntatis dispositio. (Istud discrimen jus Roma-
num non observat)

Testamenti factio activa.

§. Secundum leges Poloniae A. Testamenti factio activa
ac pro condendi testamentum competebat omnibus qui
de suis rebus pro arbitrio disponendi facultate gaude-
bant, itaque non tantum Nobiles sed et cives dummodo
sui juris essent. Dubium nonnisi subversatur quoad
rusticos. In constitutione Gnesnensi, quam nobis
adfert Załaszowski (Tom II pag. 172) sequens dis-
positio reperitur: Sancta Synodus decrevit, ne quis
personarum ecclesiasticarum sive saecularium sive regularium
temporale dominium habentium prohibere praesu-
mat subditos suos quominus de suis mobilibus qui-
bus[illegible] testentur et sancta Synodus tales prohibi-
tiones annullat cassat atque irritas rejicit.
Alia constitutio Gnesnensis disserte concedit
rusticis et e mobilibus ecclesiis et piis locis
legata facere, dummodo cautelae pro nobilibus
praescriptae observatae fuerint. Attamen norma
tantum totam Gnesnensem concernit, nisi super
prior nonnisi de beneficiis ecclesiasticis obligatur.

itaq extensio ad alios dominos terrestres, respective eorum subditos admitti negatur. (Idem de nobilibus, nam de innobilibus in testamentaria). In genere subditis (31) nempe a neau [illegible] liberis testamenti factio activa non impugnabatur (Uti quoq praxis observat) Quoad formam externam

(B. Quoad formam testamentorum et quidem a) externam notatu dignum est quod nonnisi testamenta scripta valuerint. Const. 1546 omnia testamenta nuncupativa ad amovenda abusus prohibet sub rigore nullitatis. (ratio in formalitatibus processus judicialis (ante 1546) semper et tale testamentum processus producebatur)

Solemnitates scripti testamenti in eo consistebant (Stat. Sigismundi I de 1543)

1. Ut testamentum domi in praesentia testium fide dignorum et si fieri potest nobilium coram [illegible] simul ab his testibus subscribi debeat. Numerus testium nullibi in lege praefinitus iubetur. Czyharski tamen dicit juxta praxim duos testes necessarios esse

2. Aut testamentum absq testibus coram autoritate publica, nempe coram actis regiis aut terrestribus aut capitaneis, [illegible] lani [illegible] debuit. [illegible] sejimowe [illegible] leges Coronae testamenta deduci possunt in judicialia tantum judicata — nowsz [illegible]: Stat. in [illegible] : [illegible]

Juxta assertum auctoris nostri hae solemnitates non erant necessariae essentiales, nempe scriptum testamentum erat validum, etiam si neque subscriptione [illegible] provisum, neque coram actis publicis recognitum, dummodo probatio adesset, illud [illegible] testatoris scripturam (Ostrowski)

t. interna. Quod formam internam testamenti attinet

Forma interna. Specialis requisitum erat, ne testamentum nullam dispositionem de rebus immobilibus contineat, secus ejusmodi dispositio nulla fuit. Ante vero hujus normae tandem ... T. 1810 ... promulgata dispositio ... ... per dispositionem ... ... bona immobilia ... ad commune reipublicae.

F. Kontra Grimm Grundsatz ob der Anwendung nicht ... A. L. 631: ne quis aliquid adquirere potest, qui non subjacet puritate juris v poena ... nicht ... fordern —

Ne haec ... ... etiam prohibebatur ... ... summas ... legare (Conf. ... 1616)

5. De piis legatis sequentia valebant

aa. Personas ecclesiasticas ... ... bona immobilia acquirere poterant ... ... a rege et ... ... interdicto ... constitutiones de a 1638, 1669, 1726, 1764, 1768, ... ne bona nobilium in manus ... ... veniant.

bona imobl.

1000

3. summa, recent:

bb. Quo ... summas ... his personis legare licebat (Conf. 1768) legata in aliis rebus mobilibus ecclesiae vel personis ecclesiasticis ... omnino erant ... Attamen ... de a 1768 adjicit: quod dispositiones ultimae ... ... in favorem ... ... nisi ... ... haec ... ... extensa ... ... majoris ... dispone... ... ... personis ... ... haberint ... non ... ... appareat.

3. ... rei

Restrictiones

1.

2.

Celebriores juris scriptores sub hac voce intelligunt legata quae brevi manu traduntur et dicta erant legata, quando ea in testamento confecto ultra mentio fiebat. Illa interpretatio nimis amplificata, quia ab eo ipso manu verbi calida scripta sunt, involvit tautologiam cum constit. de a 1768. [Jus polonum XXXII] [F. Melior interpretatio]

73) Statutum Lithuaniae in capite VIII magis determinat, fas continet dispositiones testamentis quam leges Coronae.

74. Testamenti factio activa competebat omnibus illis, qui sui juris et ab illa non per expressam legem exclusi erant. Exclusi erant: [Test. factio act.] [Excluduntur.]

1. Minorennes et majorennes qui aetatem 20 annorum non expleverant. [1. Minoren. et Major. 20]

2. Omnes in patria potestate adhuc constituti, si non uti leges dicunt a patre nondum dedivisi, attamen in tantum de iis mobilibus disponere poterant quae propria industria acquisiverunt. [2. In patria potest.]

3. Religiosi professi [3. Religiosi prof.]

4. Banitus et crimen effluxis 12 hebdomadibus post decretum reditum respective intimatum [4. Banitus obir.]

5. Captivi apud hostem. [5. Captivi]

6. Mente capti, nisi in lucidis intervallis denique [6. Mente capti]

7. Prodigi judicialiter declarati [7. Prodigi jud. decl.]

Praeter has personas reliquae omnes et quidem non tantum nobiles et cives artificum privilegiatarum, sed etiam incolae oppidorum vel legibus propriis. Coloni et parentium imo et servi et homines inferioris classis, id est mercatores, valida testamenta condere poterant.

75. Quoad formam et quidem ex caeteris in alteris [Forma extr.]

Declarata non privil.: etiam testamentum nonnisi scriptum valebat [illegible] aut privilegiatum aut non privilegiatum. Quo secundo quodvis testamentum coram actis publicis judicii per- gestris [illegible] vel saltem castrensis proprii districtus condi debuit aut testator [illegible] saltem in domum suam invitare debuit, ut ibi sua ultima voluntas actis publicis insinuaretur. Si autem testator non plenum officium i.e. non omnes officiales in suam domum colligere poterat, coram saltem coram uno officiali et duobus testibus et si [illegible] ne quidem unus officialis apparuit,

nobilibus, famq bonq — coram 3 testibus fide dignis et in [illegible] visionatis suam ultimam voluntatem in scripto declarare debuit.

Qui testes erant eligere — Attamen qui testes testamentarii adhiberi non poterant:

1. Qui ipsi facultate testamentum condendi non gaudebant.
2. Quibus in testamento aliquid relictum est
3. Feminae
4. Testamenti executores.

F id essential sit. — Testator vero suam ultimam voluntatem [illegible] suo sigillo confirmare et si scribendi gnarus erat, nomen subscribere debet.

Illi etiam testes rogati idest [illegible] testamenti et non extra, in obvolucro nomen suum subscribere et sigillum suum adponere debebant.

F extrajudiciale sit: — Quodsi testamentum non coram actis propriis conditum fuerit illud post mortem testatoris [illegible] sine mora coram judicio proprii districtus producendum erat, ut actis publicis inscriberetur.

Declarata privil. — Testamentum [illegible] legitime [illegible] post

itineris (: ne foro extram in extrit oris: / vel tempore pestis belli condebatur. Etsi testi deverant si ipsi praesentia saltem testium nobilium fide dignorum aderant in termino legali ad acta terrestria propria dispositus praelua 2 eadem tas / humutata fuerunt. Jm: testamento in bello eorum belli duce absq omnibus formalitatibus conditum valebat. Quisunque ex testamento privilegiato praetensionem formabat, pravie veritatem hujus testamenti juramento confirmare debuit. De vitiis externis testamentorum statutum Lithuaniae eyradem statuit: Si notabilis correctura v. rasura in dato velocis vel tempore exarationis occurrebat totum testamentum tantum pro invalido considerabatur. Sed ejus modi correctura in alio loco occurrens nonnisi articulum, in quo occurrebat, irritabat. (32.) De vitiis.

b. Internum. Respectu formae internae testamentorum similes restrictiones ac in regno valebant, imo eaedem in Lithuania magis exturebantur, nimirum: Forma intr.

1. Ultimas dispositio de rebus in mobilibus non valebat, tantum regi bona immobilia legare licuit (: stat. Lith. cap III art 42: /. Nonnulli dubitant utrum haec norma intuitu regis, quamvis etiam per legem statuti Sigismundi I. 1510 pronunciata non abolita sit, per const. 1631 quae ad dispositionem a personis paritati juris et poenae non subjectis prohibet. Sed hoc dubium infundatum videtur, nam eadem const. alio loco disponit bona ad 1631. Refutatio

regem jure caducio v. haereditario devoluta, servari a suis nobili in possessionem tradenda esse, itaque manifeste supponit bona ad regem ex testamento sive ex peculiis...

2 omnis reicit.: 2. Etiam summae scientionales in testamento legari non poterant.

3. Testator neque de omnibus suis rebus mobilibus, sed non nisi de iis, quas propria industria adquisivit, non
propria industria vero de illis, quas ad eum de parentibus devolvebantur, disponere poterat.

4. Servis et hominibus infimae classis ie Kmetonibus
Servus de ⅓ p. lab.: fas erat de tertia parte bonorum mobilium pro prio labore acquisitorum in testamento disponere, reliquas autem 2 partes in fundo pro necessitate suo una liberorum aut in horum defectu domino terrestri relinquere debebant.

5 ... 5. Si quis pro subdito aliquid legare voluit, eum a subditate liberare debuit, attamen haec emanci patio non necessario ante mortem testatoris, sed etiam in testamento tempore fieri debuit.

6, Serius 6. Ecclesiae nunquam bona immobilia sed tantum mobilia proprio labore adquisita legare licebat, attamen Serenissimus civilit permissum erat ex suis bonis etiam immobilibus propria industria adquisitis fundatio
+ (neue Stiftung) nes de nova radice in favorem ecclesiae, monasteriorum aut hospitalium sive inter vivos sive mortis causa inferre, sub hac unica cautela, ut fun dator coram judicio terrestri proprii districtus jure se hanc fundationem ex propriis suis facultatibus

de nova ra dice

quin propter illa mutanus contrad[illegible] aly puro nec fraudem suorum [illegible] vero
[illegible] in libera voluntate fuisse (const. de 1635 et 1669). Limitatio [illegible] legatorum [illegible] Insp[illegible]
que per constitutiones 1768 de commembentibus in XXXIII.
testo et 1776 de calida manu statuta non valebunt;
que resolutionis perpetuis [illegible] de 20 Febr 1778.

[illegible] inductas restitutiones testamenti nulla alia
valebant, ideo pater [illegible] testamento etiam [illegible] filio
[illegible] determinare (cap I art 3:) et liberis suis mino-
rennibus tutorem constituere poterat (Cap II art 6) Specialis [illegible]
Demum disponit Statutum [illegible]:
aa) Quod legata res in testamento specificari debet
bb. Quod dispositio testamenti contra legem facta
sit, quidem invalida, sed non ideo reliqui articuli
testamenti nullitatis laberent (cap VIII. art 6) —

§ In Correctura Prussiae titulus duo de hac materia Correctura Prussiae
loquitur, qui habet inscriptionem de Donationibus et
~~[illegible]~~ testamentis
[illegible] titulus
A. De testamenti [illegible] activam [illegible] disponit, quare A. [illegible]
[illegible] sui juris testamento de suis juribus disponere
poterat absque ulla restrictione.
B. Quoad formam exigitur [illegible] testamentum B. [illegible]
[illegible] valebat quod
1 aut judicialiter in [illegible] actis publicis, quibus
[illegible] authenticis [illegible] poterit
2 extrajudicialiter coram 3 bus testibus [illegible] rogatis de no-
[illegible] ~~[illegible]~~ et subscribi debent. bilitate nil
Testator scribendi ignarus v. impos quartum testem loquitur
adsciscere debuit qui nomine testatoris subscriberet
sigillumque ejus adponeret.

Interna f. 6, internum Lucrimny liberum erat de bonis suis mobilibus testamentum facere etc., ut relate ad res mobiles nulla restrictio obtineret.

Notatis diversas aetherum sunt binae de hac materia in constitutione Prussiae possessiones occurrentes

Singularitates · *Iur test: mutandi* aa. Uniuscuiusque res judicialiter seu extrajudicialiter testamentum condiderit fas erat, illud vel totum vel pro parte immutare ita ut voluntas testatoris usque ad ejus mortem ambulatoria erat. Si posterius testamentum validum erat prius robur suum amisit.

Eadem principia quidem in Provinciis Croaticis valebant et in Lithuania, aut in legibus non erant disposita expressa

2. De repudiatione bb. Qui haereditatem repudiavit adversa ferenda massae haereditariae non tenebatur quodsi autem fundatio eius adaequat tamen aliquid haereditatis ad eum pervenisset, eo tum a quovis creditore massae citatus in termino perentorio comparere et jurare debuit quod nil e bonis haereditatis possideat vel dolo possidere desiit, secus ad praestandum in liquidum citantis creditoris parificandam stringebatur.

V. Ius Saxonicum pauca de dispositionibus testamentariis et potius exceptiones e jure Romano continebat summum:

a. Quoad formam externam testamentorum valet: aut scriptum nomine testamentum valebat eratque aut I judiciale aut II extrajudiciale.

ad I. Judiciale testamentum duplici modo concipi potuit nempe

aa. testamentum vocem actis publicis magistratus personaliter recognosci potuit.

bb. Qui se ad judicium conferre non potuit aut non

voluit, si fas erat aliquot officiales judiciales in suam habitationem mittere atque coram iis absq aliis testibus testamentum erigere, ad cujus validitatem requirebatur:

1. Ut vel ipsum a senatores v. scabini s. decuriones compa terent.

2. Ut illis officialibus a judicio expresse injunctum fuerit, testamenti gratia adesse.

3. Ut testator illis officialibus divisit ultimam suam voluntatem aut oretenus declarare, aut si jam conscripta fuerit, illam in praesentia horum officialium per aliud praelegere curaret.

Plures scriptores reformata sic omnis magdeburgicis judicatum esse, quod si testamentum scriptum fuerit, sufficiunt, si hoc a testatore praefatis officialibus ostensum et ad subsignationem porrectum ~~fuerit~~ fuerit, ut id in Correcturo Prussica expresse disponitur:/

4. Ut testator specialiter ab illis officialibus interrogatus declararet, quod praenominatum v. perlectum suam ultimam voluntatem habere velit, a nonnullis saxonici juris scriptoribus adjicitur ut

5. Ut officiales expresse super expressa provocatione testatoris testamentum subscriberent, atque sigillis suis munirent.

a. Etiam testamentum absq testibus conditum valebat, si a testatore subscriptum et proprio sigillo clausum personaliter coram actis publicis magistratus depositum fuerit.

Ad III. Ad testamentum extrajudicialiter erigendum 3 testes requirebantur, attamen tempore pestis solemnitates illae, quae non alias servari poterant, non erant necessariae, si necessarius numerus testium colligi non poterat. †

(33) † quod formam internam valebat, ... nisi quod nulla 3 substitutio de bus immobilibus vigorem habeat, exceptionem conditionis ... seu legatum ad pias causas, nam summa ratio est vel relictum.

Testamenti factio passiva — De exhaereditatione

Rationes, ex quibus legitimi haeredes in testamentis a successione excludi poterant, sequentes erant:

α) Secundum leges Coronae:

1 violentia — 1, Si filius filiave palam aut clam parentibus violentias intulit; aut inferre voluit, eo magis itaque si parentes voluerunt. (const. 1578;)

2 caedes patris etc. — 2, Qui fratrem sororemve aut quemdam consanguineum occidit (stat. 1347:)

β) Statutum Lithuaniae in cap. VIII art. 7 sancit 7 causas exhaereditationis, siquidem:

1 percussio — 1, Si proles parentem percusserit.

2 occupatio prop. b. — 2, Si proles vivente parente bona ejus propria manu occupavit.

3 Accusatio — 3, Si proles parentem criminis accusavit absque commodo reipublicae.

4 si noluit fidejubere — 4, Si quis pro parente fidejubere noluit.

5 deseruit senem — 5, Si parentem senio confectum alimentis aliisque necessitatibus non providit, vel plane deseruit.

6 si non vult redimere — 6, Si parentem ab hoste captum redimere neglexit, licet bona paterna vel materna possideret.

7 incesta vita — 7, Si filia (amas) inhonestam vitam duxit.

γ) In Correctura Prussiaca haec materia nil ordinavit, itaque jus Romanum non [illegible] inserviat.

δ) Jus Saxonicum bis septem exhaereditationis causas continet, utrumque omnes illas ~~actiones~~ causas, quae in jure Romano occurrunt, excipiendo, nempe respectu filiae ob vitam inhonestam, quia, ut jus Saxonicum explicat, si filia in lata culpa ab haereditate excluderetur, idem ob paupertatem ortam dari licet necessaria adhuc pecunia

In jure Rom. sunt 13 causae
13−1 = 12.

Reg 2. Deficientibus filiis eorumque masculis descendentibus filiae omnia paterna bona, tam nobilia quam immobilia adquirunt in ojis schaites antiquitus (stat. 1347) patrius commissum per stat 1420 abolitum exstitit per stat 1420 pro futuro fuerit abrogatum — 2 Regula. Ius pol. commun. XXXV

Reg 3. At bona materna filii et filiae aequali modo acquirunt nisi priores jure suo, uti saepissime fieri debebat in favorem filiarum renunciarunt (stat. 1420). — 3 Regula.

Reg 4 Liberis e diverso matrimonio existentibus diversae parentibus succedebant tantum proprii liberis (const 1421) juxta regulas sub N. 3 positas. — 4. Regula

Expositae regulae valent tantum de prolibus legitimis, de illegitimis jam autem inaudimus eos ab omnibus nobilium privilegiis, tum etiam ab omni successione in bona parentum eorum esse fuisse (1631)

II Collaterales proximi. Nullis descendentibus existentibus nequaquam parentes, sed fratres sororesque atque jure repraesentationis eorum descendentibus succedebant, quia haec successio ordini naturae correspondere non videtur, ideoque Polonus luctuosa seu tristis vocabatur. Ast Koło Lelewel ostendit sequentes regulae e consuetudine more primae classis analogie invaluere. — 2 Classis.

Reg I Si defunctus solos fratres aut solas sorores relinquit, aut eorum descendentes, tum fratres v. sorores in capita eorum descendentes in stirpes succedunt

Regula II Si defunctus relinquit fratres et simul sorores eorumque descendentes tum ad paternam substantiam paternam fratres in 3 partes, sorores vero quartam ex patrimonii pecunia constitutam partem acquirunt, ast in maternam substantiam post patrem eandem fratres sororesque aequali jure succedunt

Regula III Sorori demortuae fratres sororesque aequali jure succedunt.

Reg 4 Consanguinei aut frater, sororve aut eorum descen-
dentes in paterna nominibus bona, uterini vero frater
v. soror eorumque descendentes in materna solum bona defuncti
succedunt. 2da)

Itaque 2de classis regni primo primum correctione Russiae
pater fratri soror sorori moritur non requisit de
ulteriori succedendi modo, sibi et in res descendentes, ne
fratres sororesve defuncti eorumque descendentes adeant
legis Coranae secundum quas huius ipsis nominis
ascendebat et divergebat plane uti certi tenet. In kali-
altatione ea ipsa correctura Russiae applicabatur
Juxta quam tertia classis ascendentium ... deficit,
tibus 4ta classis collateralium ... ad 8vum
gradum inclusive stabilitae sunt.

Ktro Inspectio

Existat successio legitima in quavis lege non diferenda
§8 exceptis quibus leges habent, specialiter autem succedendi
modus obtinuit:

I Quoad conjuges

II Quoad personas ecclesiasticas.

III Quoad fiscum regium.

ad I Conjuges.

Respectu conjugum valebat primis primum eos sibi invicem
non succedere, nisi quid aliud in contractu
nuptiali statutum fuerit, at tum non erat successio
ab intestato, sed ex pacto, uberius hic haec materia
... in doctrina de pactis nuptialibus tractabitur.

ad II Personae ecclesiasticae

Relate ad personas ecclesiasticas inter saeculares
et regulares, tum inter facultatem haereditariam activam
et passivam distinguere debemus.

1. De successione clerici saecularis a) activa.
Quia clerici saeculares non erant voto paupertatis obstricti, idea pleno jure ad quamvis successionem admitti poterant in bona suorum propinquorum [illegible].
b) passiva. Similiter jus saecularis ab intestato deinde etiam hereditas ex testamento seu substantia ... eccl. ... exceptis nonnullis ... quae ... ecclesiae ... erat ... Ante successionem hujusquartae vero praevie sequentia onera a tota massa hereditatis detrahi debebant:

(35)

aa) mercedes inservientium nondum extantes
bb) alia debita quocunque titulo nata et liquida
cc) expensae funerales conditioni defuncti correspondentes et
dd) expectivae eorum rerum quae ad ecclesiam pertinentes clerico circa installationem in inventario conscriptae sunt. Ideo statutum habetur, ut decani aliique ... praecepiunt ... mortis ... heredibus defuncti ... notitiam, ... enim in finem, quatenus ad inquirendum statum ... et ad ... comparant.
Si nimirum in termino praefixo non ad inventionem in praesentia patruum aliorum
praedictorum antestatum erat inventarium ... aut in praesentia 2 fide dignorum testium
explendo ... (confirmatur) ... 1768.

2. De successione clerici regularis.

a. activa.
Ad religiosum statum transeuntes etiamsi ... fuissent, bona ... in ... nobilibus inscribere tenebantur (const 1635). Religiosi professi ob votum paupertatis nil haereditare poterant ast ante depositam professionem ... erat, ...

a. activa

partem haereditatis ad ecclesiam, claustrae, aut conventui aut itidem tertio conferre (inscribere) dummodo coheredes haereditatem renuntiaverint (Aug 1764)

Quod de hac decima parte non disposuerint, eo tamen non nisi jure gaudebant, proventibus ex hac decima parte ad dies vitae fruendi.

F ex portione hereditaria

Attamen moniales quodammodo privilegiatae erant, hae enim post depositam professionem ex contractu vitae (percipere poterant) ne detentione censum et proventuum quinquenniorum (Stat 1517 et Aug 1635) certo tempore extranea

N.B. provisione e decima parte haereditatis ad dies vitae postulare poterant, non autem de substantia ipsa deponere (Aug 1768) a coheredibus, quibus tota hereditas cederat.

b. passiva

b. passiva. Substantia defuncti religiosi tamquam proprietas ~~claustri~~ claustri aut conventus considerabatur, tantum duae subintrant exceptiones.

Exceptiones: α.) status conjunctionem e nobili substantia ab abbatis claustralis et clerici regularis seu laris (?) [illegible] a beati [illegible] Defuncti 3 (quarta) partes ad consanguineos et nominis 4ta pars ad claustrum pertinet (resolutio perpetui concilii 7 Martii 1777 Nr. 71) Etiam quod ordo Militensis et Teutonicus voto paupertatis non fuerit adstrictus tum decedente horum equite immobilia ex integro, mobilium vero 3/4 partes ~~legitimarum parentum~~ legitimis haeredibus cedebant, ita ut non nisi 1/4 pars mobilium ad ordinem perveniret (resolutio perpetui concilii 12 Jan 1781 Nr. 46.)

β.) Expeditio mulieris monialis non imparata peculio sed nomine in suppellectilis confectore (?) poterat, quae post mortem ejus ad consanguineos revertebatur. —

ad III Fiscus regius seu rectius jus caducitatis. Jus polonum n XXXVI.

Successio fisci seu potius juris caducitatis, tum nonnisi locum habuit, si nulli consanguinei defuncti usque ad 8num gradum inclusive aderant (const 1562, 1565, 1567, 1588, 1778, 1726)

Limitatio hujus juris aetate ad subditos non vero extraneos alioquin nata est. —

Prioribus temporibus haereditas caducalis sub dispositione regibus regis committebatur (const 1588) serius vero invaluit consuetudo quod rex ejusmodi bona immobilia ulterius transferre deberet, qui usus perpetuus constitutionibus ultimis anni per const 1775 confirmatus est. Personae quibus haec 1778
bona conferenda erant diversis temporibus diversae.
erant semper sicuti const 1607 haec bona nonnisi ad 1607
nobilis cujusdam civis vero tantummodo transire
conferri poterant. Postea autem per const ... 1726
omnia bona caduca nobilitati conferebantur. Attamen semper is, ad quem bona caduca legitime pervenerant, omnia iis bonis inhaerentia onera persolvere obligabatur, const 1588. 2. Eadem notatu dignum est, bona qui, qui nec ob taedium vitae, nec ob impatientiam doloris, nec ob pudorem aeris alieni, nec ob mentis perturbationem, sed ex timore ob poenam criminis patrati vel desperatione se occidunt, juri caducitatis subjecta esse, etiamsi consanguineos infra 8num gradum reliquissent.

Articulus II

De successione ab intestato juxta statutum Lithuaniae

A. In genere.

Fere eadem principia continet Stat. Lith. qd in cap VIIIvo tum in cap V art 7 et 14 de hac materia tractat. Cum vero hae normae non in omnibus casibus sufficiebant etiam in Lithuania doctrina ... nata est. Nimirum statutum Lithuaniae

eadem continet [illegible] leges [illegible] solum in sequentibus differt.

Quoad dotem — Quoad I classem relate quoad dotem filiarum [illegible]:

1. ad numerum dotis — (a) Ampliatio seu deterioratio dotis legum habitus

2. Quoad aequalitatem — (b) Si dos uni filiae a patre vivente extradita vel saltem assignata fuerit, etiam reliquae filiae postulare poterit cum aequali summa se antecedatur, de bonis totalis datas omnium filiarum [illegible] quartam partem non efficerent.

3. dotatio — (c) Deficiente ejusmodi norma pro dotibus dimittendis, fratres praevie ad taxam omnium bonorum tenebuntur, quae determinatio partibus [illegible] dissentientibus per [illegible] et [illegible] natos efficienda erit.

4. Deficientibus filiis — (d) Filiae etiam tunc si nulli filii adessent in omnia bona [illegible] non succedebant, sed haec bona devolvebantur ad agnatos, a quibus filiae nil nisi dotem praestari, dos paternae

F. Man fand nicht [illegible] Kinder legitim. — [illegible] prolibus illegitimis statuit [illegible] expresse dispari, [illegible] eadem succedebant [illegible] [illegible] capit. [illegible] 22 [illegible] ulterioribus [illegible] provinciis [illegible].

Quoad II classem [illegible] intendit, quod sororis concurrentia cum fratribus tum nonnisi aequarta parte substantiae paternae post defunctum patrem [illegible] relictae dos competebat, si illa post mortem patris in matrimonium docata [illegible] eas ex hac substantia [illegible] assignata fuerit caeterum sorores [illegible] juxta leges [illegible] [illegible] non tantum maternae [illegible] et

FX [illegible] — paternae [illegible] fratris absque [illegible] descendentibus et fratribus absque ulla restrictione [illegible] admittebantur, in hoc puncto [illegible] statuit [illegible] non est [illegible] non [illegible] a substantia paterna arcet, non vero sorores —

Quoad III classem in eo divergit quod eandem cap. I art. 6 expresse sancit: citatus articulus quidem nonnisi de facultatibus proprii industria acquisitis loquitur, minimum eas de defecentibus non existentibus, ea ad ascendentes devolvit, haec dispositio per conclusionem a majori ad minus eo magis ad substantiam ab ascendentibus relictam applicari necesse est.
Quoad IV classem nulla est differentia, adeat quia Statut. Lith. nisi [illegible] disponit, eta etiam hic [illegible] Correctura Prussiae valebat.

B. De specialibus successionis ab intestato modis

I. De successione conjugum dispositiones Statuti Lith. in doctrina de pactis nuptialibus exponuntur.
II De successione cleri Stat. Lith. prorsus silet. [sidere limitationes juris canonici obtinent.]
III Jus civitatis iisdem principiis ut in regno innitebatur. tantum constit. 1598 specialem pro Lithuania continet dispositionem. est haec potius formam et non materiam juris tangit.

Articulus III

De successione ab intestato secundum Correcturam Prussiae

A. In genere

Dispositiones Correcturae Prussiae de hac materia in lib. I breves quidem sunt ast systematice, atque mirum non est Correcturam Prussiae in hoc objecto vim subsidiariam obtinuisse. Correctura Prussiae ibidem varias classes seu ordines successionis, quamvis non expresse, seu [illegible] nominarit:
1. Per directam lineam legitimos descendentes ad successionem vocat, atque in haereditatem [illegible] bona [sine discrimine tam paterna quam materna] tam mobilia quam immobilia aequis partibus [aequalitas] filii et masculis deficientibus filiae succedunt, exstantibus autem filiis filiae nomine dotentur

pecuniae parata per parentes, dum in domo fuerint, inscripta;

nec v. exemplo alterius filiae assignationem habebant quae dos nupturis a parentibus assignata fuerit per fratrem tum per 2 amicos e parte matris tum patris sive binos illius districtus, in quo illi habitant, per judicium terrestre electos intra 1 annum et 6 menses assignari dat constitutio debebit. Seniores sorores aequali hereditatis jure cum fratribus gaudebant tam in paternis quam maternis bonis, itaque licet iura beneficiae inter bona patris et matris distinguit, in ulterioribus descendentibus valebat, ubi in provinciis Coronae et Lithuania primi principium quod illi repraesent(ant) praemortuos suos parentes itaque in stirpes succedunt.

II Deficientibus descendentibus fratres sororesque ad successionem veniunt, ita tamen ut fratri bona fratres et sorori nonnisi sorores succedunt, fratres sorori, et sorores fratri tum nonnisi succedunt si in priori cas. nulla soror in posteriori nullus frater aderat. Etiam hoc jus repraesentationis ad ulteriores descendentes latum habuit. —

III Ascendentes sequebantur et quidem aequali jure et pater et mater, tum avus et avia, tum proavus et proavia, tum abavus et abavia, nec non omnes ceteri qui in jure nomine parentum veniunt. Attamen Correctura Prussiae non solvit quaestionem utrum propior ascendens excludat remotiorem et an remotiores ascendentes in capita vel lineas succedunt.

Juxta consuet. jus repraesentationis ad ascendentes non applicabatur, itaque propior ascend. exclud. remotiorem et remotiores in lineas succedunt. —

IV Succedebant collaterales ulteriores et regula Correcturae Prussiae ita sonat: Nec descendentibus nec fratribus sororibusque et eorum descendentibus nec ascendentibus exstantibus ceteri agnati et cognati utpote patruus, avunculus, propatruus, proavunculus

et

et sic porro, eorumque descendentes ex jure succedebunt quae his potorum XXXVII
pater avus eorumque succedeant, si in viris efectio mister
res. Succedere autem quivis potest in ea bona, quae
ab illo profecta sunt, per quem cognatione cum defunc-
to jungitur, ita pertinens consanguinei nonnisi in
bona paterna et consanguinei matris nonnisi in
bona materna. Nulla restrictio quoad gradus ergo in infini-
B. De specialibus ab intestato succesionis
I Succesionem conjugum in doctrina de pactis cum
tractavimus.
II De succesione cleri
III De succesione fisci loci et. Corp. ubi dispositio.

Articulus IV
De succesione ab intestato secundum jus saxonicum
A. In genere
Jus saxonicum in hac materia se quam maxime
principiis juris romani et canonici conformavit.
Tamen ex hoc fundamento feminae a succesione
in bona immobilia non excludebantur. At tamen
etiam a jure romano et canonico in pluribus punc-
tis essentialiter differt nimirum:
1. Succesio est descendentium ex aterna
1. regula fuit, quod liberi ultimi sexus liberi utriusque sexus
parentibus suis in tam mobilia quam immobilia aequali jure — nimirum
aequali jure succedebant ex speciali saxonici lib. I art. 5 patris et matris.
Ipsum a lege profecta obstinum paupertates sua
...jure ... lib. I art. 5:/
2. ... ulteriores descendentes jure repraesentationis 2.
... tamen non ... in refutatis
in stirpes succedant.

3. Impulatio dotis — 3. Desideratio a parentibus ante nuptias accepta cum ad [illegible] bonorum [illegible] imputabatur, itaque collatio juris Romani in jure saxonico locum habuit. [illegible] speculum saxonicum lib I art 3 et lib [illegible] statuit quod [illegible] illi jurare debeant [illegible] bonorum partem obtinuisse quam operuit.

N. 3

4. Proles illegit: — 4. Proles illegitimae nec bona matris succedunt speculum saxon (lib I art 38) et proles ex matrimonio [illegible] prosecutae [illegible] illegitimis lib I art 37.

Plebiscitum. — [illegible] ad [illegible] [illegible] positivi negarunt [illegible] in [illegible] urbibus et quidem [illegible] jus [illegible] valebat [illegible] legibus [illegible] plebiscitum [illegible] confirmat ac leges communes novis [illegible] cabent. Maximi momenti [illegible] pro natalibus [illegible] legitimorum de successione nepotum neptiumque [illegible] confirmatum [illegible] quod filii filiae [illegible] nepotibus neptibusque [illegible] omnes res immobiles succedunt ita ut [illegible] nepotibus neptibusque competentiae [illegible] [illegible] evolute [illegible] Hunc plebiscitum [illegible]

II Classis [illegible] [illegible] juris saxonicum non fratres sorores quam [illegible] ad parentes et antea [illegible] tamen ut in bona filii [illegible] pater et [illegible] mortuo patre [illegible] in bona autem filiae [illegible] et matris aequali jure succedebant.

Jus respect: non valet

De ulteriorum [illegible] in varias abunt partes [illegible] a) cum patre et matre jam [illegible] fratres sororesque etiam per [illegible] porro addmittuntur.

...) utrinusque paternus et maternus in bona tam paterna quam materna aequali jure succedebant. At

hunc desuper in jure saxonico nullam mentionem invenimus, ideo ad consuetudinem in diversis districtibus diversam respectu dum erit. Item in jure culmensi nullum est dubium; nam in illo districto fratres sororesque non solum avis, sed etiam parentibus praeferuntur ita illi classe succedunt. (37)

III Classis est proximorum collateralium nempe cum neque descendentibus deficientibus ascendentibus exstantibus succedunt fratres sororesque utrinque conjunctim omnia bona fratrum sororumque (speculum sax. lib. I art 20). Exceptio tantum inter est quod gerada in bona muliebria feminarum solae sorores: et hergewettha in bona expeditionis bellicae soli fratres. Quod si nulli essent fratres sororesque utrinque bilaterales haeredes, tunc unilaterales eo tum in omnia bona succedebant, sine discrimine sive [illegible] sexus [illegible] (speculum sax lib. I art 3. lib. II art 3) Quoad descendentes fratrum sororumque demortuorum, etiam in classe jus repraesentationis valebat. Exceptio

IV Collaterales ulteriores usque ad 7mum gradum inclusive ad successionem vocat, ita tamen ut proximus [illegible] remotiorem (lib I art) jus repraes. non valet!

B. De specialibus habilitati succedendi modis

I De successione conjugum in [illegible] paternisque statibus agemus.

II Quoad dominus de haereditando, facultatem activam praedicamus de passiva autem jus saxonicum nil dicit

III Jus aviditatis tum locum habuit si nulli consanguineique ad 7mum gradum inclusive existerent (lib III art 28)

Ordines succedendi:

Secundum leges [illegible] succedit: Legimus [illegible]

1. Descendentes 2do collaterales proximi; de reliquis [illegible]

[illegible]

Secundum statutum Lithuaniae:
1. Descendentes 2. Collaterales proximi 3. Ascendentes prae valebat Correctura Prussiae.
Secundum Correcturam Prussiae
1. Descendentes 2. Collaterales proximi 3. Ascendentes 4. Collaterales ulteriores
Secundum jus saxonicum:
1. Descendentes 2. Ascendentes 3. Collaterales proximi 4. Collaterales ulteriores.

Singularitates. Leges Coronae et statutum Lithuaniae semper distinguuntur bona paterna et materna, Correctura Prussiae haud distinctionem tantum in quarto ordine agnoscit, jus autem saxonicum nunquam ad eam respicit.

Jus repraesentationis fere semper valebat, autem Correctura Prussiae in 3 ordine et jus sax. in 2 et 4 tradunt quoad ulteriores descendentes jus repraesentationis deficiendum.

Ordo I.

1
Filii
Omnia quae in hoc ordine descendenti ad unum deveniunt. Filii eorumque descendentes in bona paterna et materna semper et ubique succedunt, et quidem si soli sunt, succedunt in omnia bona paterna et materna, si autem cum sororibus concurrunt, tum in bona paterna in 3/4 in bona materna cum aequali jure cum sororibus succedunt. Secundum jus sax. etiam in bona paterna filii aequali jure cum sororibus succedunt.

2
Filiae
Filiae concurrentibus filiis eorumque descendentibus hoc jus ... in bona paterna tam secundum leges Coronae quam etiam secundum Correcturam Prussiae

erant exclusae, et ubi solummodo jus [illegible] statuit noviter in
secundum jus commune deficientibus filiis sororibusque descenden- Ehwo po[illegible] XXXVIII
tibus omnia bona paterna tam mobilia quam immobilia
acquirunt, solummodo statutum Lithuaniae tantum in
tertiam filiabus tantum dotis assignat et alii agnati
existunt, ad quos paterna bona devolvuntur.
In bona materna filii et filiae aequali jure succedunt
solummodo Correctura Prussiae filias a bonis successione
excludit si fratres eorumve descendentes adsunt iisque tantum
dotem tribuit.

Ordo II

Ad hunc ordinem pertinent fratres sororesque et liberi ex
fratribus sororibusque praemortuis, solummodo jus [illegible]
cum in hoc ordine ascendentes excluduntur, perfecta tamen jure
parentes cum fratribus sororibus ibidem in hoc ordine collocat
Si defunctus v. defuncta reliquit solos fratres et solas so-
rores, eorumve descendentes tum superstites fratres et so-
rores in bona paterna et materna in capita succedebant
secundum leges Coronae et statuti Lith. et Correct. Prussiae.
Si defunctus (non defuncta) reliquit fratres et sorores eorumve descendentes per stirpes:
a) In bona paterna succedebant ex Correct. Prussiae
solummodo fratres juxta leges Coronae et Statuti Lithuan.
fratres in 3/4 sorores in Polonia semper in Lith. alt. certa
conditione in 1/4.
b) In bona materna ex Correctura Prussiae solum-
modo fratres, fratre fratri mortuo juxta leges
Coronae et Stat. Lith. fratres et sorores in Polonia
semper in Lithuania si nondum erant dotatae
aequali jure succedebant. Si defuncta (non defunctus)
reliquit fratres et sorores, secundum leges Coronae
et Statuti Lithuaniae fratres et sorores aequali
jure; secundum Correcturam Prussiae autem
solummodo sorores succedunt in bona tam paterna
quam materna (soror sorori moritur)

consanguineus frater aut consanguinea soror nonnisi in paterna bona, uterinus vero frater aut uterina soror in materna tantum bona succedit.

Secundum jus sax. in bona filii nonnisi pater et primum post praemortuam matrem, in bona filiae autem pater et mater aequali jure succedunt. De ulterioris ascendentium successione scriptores in varias abeunt partes.

A regulas juris saxon. exceptionem constituit jus Culmense, quod in hoc 2do ordine fratres sororesque eorum descendentes collocat.

Ordo III

De hoc ordine leges Romanae plane silent, ideo Correctura Prussiae applicabatur, quae uti etiam Statutum Lithuanicum in hoc ordine ad successionem vocat ascendentes; jus saxonicum e contrario vocat fratres sororesque eorum descendentes. —

Stat. Lith. nonnisi de facultatibus propriis vel ~~[illegible]~~ acquisitis loquitur, [illegible] ad substantiam ascendentibus relictam applicationes necesse est. [illegible] ob defectum propriarum regularum deficiebat; secundum Correcturam Prussiae. Juxta Correcturam Prussiae ascendentes sequebantur aequali jure ex aequo; ne jure ~~(jus)~~ repraesentationis non applicabatur; itaque propriores ascendentes excludebant remotiores et remotiores in lineas succedebant. —

Jus sax. in hoc ordine ad successionem vocat fratres sororesque bilaterales atque liberos e fratribus sororibusque bilateralibus praemortuis natos et his deficientibus fratres sororesque unilaterales eorumque descendentes.

Ad successionem ~~[illegible]~~ in omnia bona transeunt sine ulla exceptione, ut generatim in Saxonia succedebant, excepta successione in gerada et hergeräthe.

Ordo IV

Conectura [illegible] quae etiam in provinciis Coronae et in Lithuania valebat in hoc ordine ad successionem vocat ulteriores collaterales nempe in provinciis Coronae et in Lithuania ad 8 gradum inclusive in Russia usque gradus in infinitum, et quidem consanguineos paternos nominis ad bona paterna et consanguineos maternos nominis ad bona materna [illegible]. (3) sit in [illegible]

Etiam jus sax. ulteriores collaterales usque ad 7mum gradum inclusive ad successionem vocat, ita tamen ut propior excludat remotiorem. —

Ad complendam de successione ab intestato materiam restat nobis adhuc dicere:

α) de iis qui jure successionis carebant

β) de distributione haereditatum

γ) de facto praesumptione successionis in Polonia olim frequenti forma. —

ad α. Juxta leges regni in diversis statutis de 1496 [illegible] successione ab intestato carebant: Unic. iur. [illegible] vienis carib.

1. Illegitimae proles nisi serius regis v. ordinibus [illegible] qui legitimatae fuerint.

2. Qui [illegible] ratione nobilitatem amiserant

3. Religiosi professi [illegible] supra indigitatae

4. [illegible] suspicionis [illegible], porro

5. Parricidae matricidae v. patricidae et aliorum consanguineorum occisores, nec non illorum descendentes non succedebant in bona occisorum.

6. Feminae nobiles nubentes [illegible] rustico amittebant dotem et omnia jura successionis etiam

7. Feminae in raptum suum consentientes: ——

Item stat. Lith. in cap. II art 12 cap. IV art. [illegible] sanxit.

contributione [illegible] jure [illegible] saepe [illegible]

consuetudine inter bona paterna et materna distinguendum erat.

Ex tali casu: I. Ratione bonorum paternorum et maternorum segregatio, vulgo resolutio bonorum fiebat, et tum primum.

II. Ex divisio bonorum ex hereditario [illegible] locum habere potuit.

ad I. De resolutione bonorum paternorum

ad 1. Ad resolutionem bonorum paternorum et maternorum *compositio* erat necessaria.

Juramentorum dicitur quia compositiones [illegible] juramento confirmari debebant, [illegible] statutis [illegible] et passivis [illegible] [illegible] possit, [illegible] bonorum [illegible] torum *segregatio* bonorum paternorum et maternorum *distinctio* [illegible] substantiam fiebat [illegible] sequentia principia valebant.

a. Tanquam materna substantia nomine ea considerabantur, quae matri titulo [illegible] a matre acceperit post mortem [illegible] devolverentur; [illegible] matre pertinebant singularem [illegible] acquisita non [illegible] [illegible] substantiam spectabant.

b. [illegible] autem substantia ab una familia ad alteram transmissa [illegible] *hereditatem* transmissione transformabatur, [illegible] naturam suam originariam amittebant.

c. Bona per *[illegible] instructionem* [illegible] ad paterna [illegible], quae [illegible] principium [illegible] substantiam, quae tamquam materna per [illegible] patris, paterna [illegible]

Ad 11. De eadivisione

Jus patronum

XXXIX

Cor.

Leges regni nonnisi de eadivisione haereditatis inter fratres loquuntur, sed has dispositiones vigore apertae analogiae etiam ad alios casus, dummodo plures ad haereditatem concurrunt, sive sint fratres, sive alii consanguinei, trahere licebit.

Quodsi pater adhuc vivens substantiam suam inter filios n. distribuerat, tum fratri nato maximo erat schedas conficere, minimo vero eligere, si aut fratres medii percollationem inter fratrem natu maximum et minimum laederentur, illi gaudebant jure offerendi, quivis eorum potuit etiam schedam sibi sumere, dummodo illa a fratre minimo sibi destinata eligenda [illegible] erat. Recentissimo tempore declarabatur, quod tales transactiones ad validitatem praescriptione sic tribunali n. stat. 347 praescriptis non indigerent (sent 1768) ideo etiam ejusmodi divisio dum arbitri electi tanquam inviolabile considerabatur (sent 1767). Si divisionem dolus v. fraus subintravit, si quis eorum serius a quodam tertio fuerit evictus, aut omnino quidem in separatione excessum v. abolitum est, frater laesus reprobitionem & alias actiones petere potuit (1768).

F vel si injusta erat.

B. Juxta statutum Litt.

Hor n cap. II. art. 7 et Cap. IX art. 6 sequuntur principia servit.

1. Divisio inter fratres perpetua tum primum fieri potest, si omnes fratres jam 18 annum expleverant.

1/18 anno

2. administratio 2. Intermedie fratres majores substantiam communem administrationem habebant et omne damnum ex communitate causatum in eorum etheiam imputabatur.

3. documenta litter: 3. Documenta literaria penes eum relinquebantur qui ea nomen ... privilegium obtinuit. Quodsi vero illa pluribus erant communia, et tum penes fratrem natu maximum, si vero hic suspectus erat penes eum in quem omnes conveniunt et partibus consentientibus apud eum quem judex designavit asservabantur.

Celsitudo Corrective Prussiae

Haec divisio ... amicabili inter coheredes effectuata non sit per Deputatos regiè ipso speciatim designatos fiebat.

D. Secundum jus saxon.

S. partes de divisione non conveniebant, sub illa a deputatis per magistratum destinatis conficiebantur. Rarissime ab intestato

ad S. saepissime in Colonia de legibus successionis litigabantur, ast et frequentius.

a circa resolutionem de naturalibus transformatione substantiae.

b. de laesione juris naturae lites movebantur quia leges positiva non erant.

ad a Testamenta de bonis immobilibus condere non licuit. Transformabatur itaque substantia variis modis saepe cautissimis ut consanguinei vel non patrimonia maternum indirecte

successione excludunturque quidem bona paterna vendidit atque obtenta pecunia depuravit bona materna, v. quidem vendidit bona materna et alia emit, quae tunc paterna erant. –

ad 6. Non tantum descendentium sed etiam collateralium in meritum praestationem territionem i. e. si nulla exhaereditationis causa erat pelui pro inofficiosam habebant, quoties quis substantiam omnem eius, dam tertio pure donatione contulerat. In utriusque generis litibus judices ob defectum legatiorum normarum aequitatem in diversis casibus diversam sequebantur, ideo praejudicata pro et contra inveni= mus. Processus tales praecipue inter potentiores in Polonia fere erant perennes, quia in Polonia judicia haereditatem non ex officio pertractabant et pro temporis intervallo inter fata testatoris et introminissionem haeredis nullae cautelae erant praescriptae. Haeres sive legitimus, sive ille, qui ultimus statim post fata sui consanguinei bona mobilia occupabant, relate ad immobilia vero introminissionem per ministerialem judicialem sibi procurabat. Si nonnunquam si bona erant in uno in morfoie haeres legitimus F in alio loco illegitimus haeres introminissionem impetravit. Dependebat tunc ab utilitate et potentia plurium ut se in sonnetmeta possessione conservare. Negotia ejusmodi officialiter omnino terminabantur per processus, qui vero naturaliter per haeredem illegitimum in possessione existentem omnibus artibus protrahebantur; imo in cognitione ipsa ob defectum legis et diversitatem praxis dubiosi erant.

(39)

Schimlosky

[illegible]

Caput II

Jus [illegible]torum
1.

De jure rerum personali 10 [illegible]

Jus rerum personale, ex cujus unus alteri ad quandam obligationem tenetur fundamentum habet aut in lege aut in laesione illata, aut in pacto seu contractu.
De obligationibus ex lege et ex laesione jam in parte de [illegible] fuit jam opportunis locis dicendum erit, ideo nunc statim ad ultimum fontem obligationum transibimus.

De Contractibus

Et quidem in genere tum de singulis contractuum speciebus

Sectio I. De Contractibus in genere

Ad validitatem contractus requiritur:
1) Ut paciscentes sint habiles ad contractus ineundos
Inhabiles sunt
1mo mente capti (vide § 1523)
2do [illegible] [illegible] [illegible] post latam [illegible] (1335)
3tio [illegible] [illegible] a judicio
4to Minorennes
5to Monachi et Moniales quia nil proprii habebant exceptis casibus supra expositis.
2) Ut praestatio sit possibilis
3) Ut ejus [illegible] forma quam lex praescribit observetur
Quoad formam enim contractus in Slovenia [illegible] generis fuerunt: publici et privati.
a. Publici judiciales [illegible] officiales contractus vocabantur illi qui [illegible] formam [illegible] civili [illegible] publicis [illegible] [illegible].
b. Privati autem nominabantur illi, qui in forma mere arbitraria conclusi, nec [illegible] publicis inscribebantur.
[illegible] terminologiam [illegible] possunt [illegible] publica etiam transactiones, generatim vero translationes bonorum immobilium [illegible] transactiones,

et quidem minus summam aliae jura requirunt in viij termini in sensu strictissimo appellantur, ast scripturae super pactis privatis: scripta momentalia seu chyrographa vocantur.

a.
Pacta publica.

ad a) Super quibus objectis conficiuntur contractus publici. In genere hic dici potest quod tum si de acquirendis juribus realibus super bonis immobilibus agebatur, semper publici contractus necessarii fuerint, ejusmodi contractus coram actis publicis recognosci v. saltem roborari vel oblatari debuerint.

Hi contractus manuales super alienatione bonorum immobilium antea in Palatinatibus Volhyniensi et Braclaviensi usitati per constitutionem 1620 pro futuro sub rigore nullitatis ~~nobilitatis~~ abrogati sunt.

b.
Pacta privata.

ad b. Omnes alii contractus erant privati, etiam in quibus omnia alia pacta extrajudicialiter, v. oretenus v. scripto in arbitraria forma inibantur.

Si autem contrahentes tantum oratenus consensum ~~[illegible]~~ fecerit, eorum cum legibus nulla actio concedatur.

Attamen plura praejudicata et legalis dispositio de 1576 opinionem firmant, ex eodem oriri naturalem obligationem, quae adimpleri debet, ita ut is qui in consequentiam talis pacti quidquam solverit restitutionem ejus petere non possit. Nihilominus contractus privatus indolem publici induit, (quamprimum) in actis publicis ~~[illegible]~~ roboratus aut ex iis ~~[illegible]~~ per oblatam exhibitus fuit.

Juxta praemissa itaque ad acquirenda quaecumque realia jura super bonis mobilibus realis traditio non requirebatur, et contractus etiam verbotenus initus valebat, immo si a partibus realibus initus fuerit.

Ast ad quirendum jura realia super bonis immobilibus, saepe per praeter habilitatem adhuc et inscriptio in actis publicis rite facta et vi de transactione bonorum immobilium agebatur, adhuc introcisio in bona requirebatur. Quum de introcisione ejusque differentia a traditione jam in capite I tractabimus, restat nunc ut adhuc legales dispositiones exponere et quidem:

A.) de restrictione habilitatis partium ad donationem bonorum immobilium.

B.) de natura inscriptionis.

Ad A. Ad donationes et actione bonorum terrestrium celebrandas inhabiles erant

I quibus personalis facultas ad contrahendum in genere vi eum ius et lege est adempta. — A. Inhabilitas — 1. Persol facultas.

II Minorennes qui nondum 24 aetatis annum complevere, antequam ad hoc contractuum genus competentiae annorum necessaria fuit. Quare Majorennes inscriptiones [illegible] ante annorum competentiam factas, excepto 24 aetatis anno [illegible] impugnare potuit aut confirmare [illegible]. (Const 1765) — 2. 24 anni

III Qui non gaudent ~~(aequalitate)~~ aequalitate juris ac poenae Const 1635 prout erant — 3. Aequalitas poenae et juris.

1. Rex et regina
2. Patroni
3. Cives ac civitates seu urbes nonnullis exceptis
4. Subditi terrestres.

IV Qui non gaudent libertate dominii et quidem: — 4. Libertas dominii

1. Proprietarius cujus bona debitis onerata absque consensu creditorum alienare non potest sub vigore nullitatis

l: juxta legem regni novam, proprietarius bonorum cum consensu creditorum (venditorum) semper responsabilis erit ~~venditorum~~ ast secundum Statutum Lithuanicum praescriptio triennalis currebat:/

Fora [illegible] dare debuit pr[illegible] judicialiter et cum [illegible] 2 amicorum.

2) maritus bona sua, super quibus Dos uxoris ~~[illegible]~~ reformata erat, absque consensu uxoris alienare nequit stat. 1805

3) assignatio substantiae sub lite pendentis invalida est, et executionem judicialem non sistit [illegible] 784

B.

Inscriptio. ad B. relate ad inscriptiones agendum nobis erit: 1. de modis 2. de requisitis 3. de effectu inscriptionis tum de sorte antiquorum librorum publicorum sub regimine Austriaco.

1.

Mod. inscrip. 1. Modi inscriptionum ad acta publica legales erant

a. tres a) personalis recognitio b) roboratio c) [illegible]

Persol. recognitio ad a) comparebant partes paciscentes personaliter coram judicio,*) ore tenus declarando, se ab illis hunc vel illum contractum initum fuisse, qui forma praescripta conceptus libris publicis inscribebatur, et a partibus in ipso libro manu propria subsignabatur. Partibus deinde fas erat, ex tunc tum judicialiter ex libris ipsis authenticam copiam pro suo usu levare — et ita fiebat personalis recognitio.

*) ambae partes, tum [illegible] [illegible] utrinque parte obligatorium [illegible] contrahunt

B.

Roboratio. ad b) partes coram judicio personaliter comparentes afferebant contractum extra judicialiter jam conscriptum in originali atque ejus originalitatem contestantes, quod in actis publicis inscribi petebant — Haec ~~ita~~ publica recognitio ex una ~~altera~~ parte medio brevis contractus in libris adnotabatur, ex altera vero super originali documento in manibus partium relicto judicialis [illegible] contestatio scribebatur, quod hic contractus originaliter ad acta fuerit praesentatus, et coram illo a partibus recognitus — quod roboratio erat. —

(etiam per nuncium)

cu ās pars mea vel personaliter judicio prodiri bat, aut privatim? Jus polonum misrat documentum, d. visuriti petiit. Facta ingrossatione exemplar allatum contestatione judiciali super hoc actu muni; tum supplicanti restituebatur. Ut originale documentum sta= tim recipi posset, plenum pars paratum apographum secum afferebat, quae praevia collatione cum originali instrumento facta, judicio ad inserendum relinquebatur, qui actus oblatatio erat; — per quam non solum documentes privata nunquam jam coram aliis actis inscripta, verum etiam pu; blica uti extractus, super personali coram aliis actis inscripta facta recognitione privilegia, sententiae ab alio judicio lata, relationes ministerialium et acta inscribebantur.

2. c. Oblatuatio.

Personalis recognitio et roboratio erant modi majorem securitatem praestantes quam oblatuatio — etenim hisce modis extractus ex actis publicis plenam fidem faciebat, quum in utroque casu judicium per confessionem utriusque partis de genuitate contractus instructus fuerit redditum a oblatuatione autem vi statuti 538, 39 et Const. 65 ob multas et magnas saepe fraudes extractus ex actis nullam habuit vim, nisi simul originalis documentum fuerit productum quia documentum non nisi ab una parte, saepe inscio adversario producebatur itaque facile falsum aut falsificatum esse potuit. Nihilominus opinio, actis oblatuationis ullam probabilitatem tribuerit, praxi judiciali polonicae e diametro obstat, ideoque recte a nostra legislatione in contrarium ... de 29/11 780, cujus articulus secundus vim illam conditionatam agnoscit, rejicitur. Etenim quamdiu sinceritas oblatuati documenti nullo modo ex per manifestationem impugnabatur, sola oblatuatio saltem illum effectum nuncirebat, quem hodie apud nos praenotatio habet juris quatum etiam certam involvit similitudinem.

2.

De requisitis inscriptionis.

Contractus omnes si de bonis immobilibus agebatur, sequentibus ad validitatem requisitis indigebant;

a) inscriptio eorum coram actis publicis rite fieri debuit et quidem ut jam de traditione audivimus;

b) in lingua legali, nimirum latina vel polona, sive ruthenica in provinciis ad Russiam pertinentibus et

c) ut ejusmodi pacta a partibus personaliter et in ipso Cancellariae loco recognoscebantur v. saltem agnoscerentur. Tandem in tutelis specialis plenipotentiae conceptio certis temporibus admittebatur.

d. Ut inscriptio coram actis antiquitus tantum terrestribus, recentiori tempore vero etiam castrensibus et quidem ejus proprii districtus fiat, a cujus judicii jurisdictioni bonum immobile, de quo contractus ineibatur, subjacebat. Exceptionem [illegible] ex jure polonico [illegible] notum est quod regnum in Poloniam majorem, minorem ac Lithuaniam divisum, hae partes in palatinatus vel terras, hae vero in districtus dividebantur, quibus porro circa judicium terrestre quemcunque unus vel plures districtus assignati fuerint. Si tamen contractus fuerat personalis, i.e. si de acquirendis juribus realibus super bonis immobilibus quidem non agebatur, ast partes nihilominus eum inscribi curabant, in eo casu [illegible] propriis actis ad domicilium pertinentibus reflectebatur, etiam [illegible] [illegible] esset, quod jurisdictionem in loco domicilii [illegible] habuit. Pro [illegible] Galiciae plura dubia exorta fuerunt [illegible] 1768 disponente: quod transactiones tam perpetuae quam temporaneae, porro manuales

juris aviticitatis dispositiva et alii contractus ni alicuius
ofniusdas s. terrestribus judiciis inscripti, si intra 1
annum et 6 hebdomadas ad librum proprii districtus
non fuerint translati, ut juris praedu... a nullo
judicio pro validis acceptari debeant: e contrario
ca, alium rigor hujus legis nonnisi mutuo ... ac et
personalia afficiant, &.

bb. ad intus huic legi inconsequentes ac ordinem praece-
dentes referendus est. Desuper emanavit 22/9 781 sequens
declaratio.

aa. Quod art. 708 et 588 se nonnisi ad jura realia
i.e. tantum bonorum nunc debitum specifice in concursu
creditorum referat, itaque omnia chirographaria
scripta, obligatoria et cautoria, quamvis ad acta
bonorum debitoris competentia intra praefixum
terminum non translata tamen naturam debiti
personalis praeseferre debeant, et ex antiquae
consuetudinis ad substantiam debitoris ultra omnia
realia restantem, aut ad personam debitoris relegantur,
ut pro debito personali censeantur.

ad bb. quod rigor nullitatis tantum ad casus post
legem praestitam sequentes, non vero praecedentes
applicandus sit.

NB. Post recuperationem Galiciae pro reliquis par-
tibus Poloniae emanavit const. 775, qua major ordo
in inscribendo debitis introductus est, sed haec
lex ad nos minus spectat.

2/ Ut inscriptio secundum formulam, quae eandem
lex praescribebat, effectuatur, a qua formula sub
rigore nullitatis deficere non licet nisi lex ipsa aut
praxis exceptionem admitteret.

7 ad fasis actorum publicorum ad fi... ... delura tionem partium habebit i.e. 1) in eodem districtu posses sionatus et 2) adjuratus esse ... 3) personas tran sigentes bene noscere debuit. Stat 823 – ne falsa documenta fabricentur aut vera ... ... vocabatur Inscriptorum ... ... habebat, an personae compaciscentes ... ejus modi transactionem ... ... tias juridicas inter tales negotium ... ... legali impedimento obstante contractum ad acta publica suscipere prohibitum erat conf. 768.

Quodsi susceptans convictus fuerat quod falsam inscriptionem ipse fabricaverit vel ... nem sui falsam notam ad acta ... ... quibus capitis damnabatur conf. 726. ...

... ...

... ...

... ... poena 1000 marcarum et sessionis in ... per 6 hebdomadas ... batur 768 – ejusmodi inscriptio vero ipsa nulla erat.

De effatu in-scriptionis. III. De omnibus quidem contractibus principium generale valebat, quod hi non solum compaciscentes, verum etiam successores obligent juxta juris regulam: ... in bona, succedit quoque in onera.

At antiquitus quilibet contractus ... ... nisi ante expirium 3 annorum et 3 mensium adimpletus fuerit, omnem ... ... transactione ... ... potuit.

Cum etiam multae lites exortae fuerint, ideo Const. 768 sancivit contractum libere initum atque inscriptum v. saltem roboratum neque diuturnitate temporis neque alia ~~conditione vim~~ conventione vim ad validitatem amittere ac perpetuum esse. Tantum illae donationes judicialiter impugnari potuerunt, quae in manifestum praejudicium aut creditoris aut haeredum celebratae fuerint Const. 588. Suspectorum. 3.

Cum declinationes ab his principiis de inscriptione in propria Polonia vigentibus in Lithuania viguerunt, et quidem partim relate ad dominium translationis, partim, quod ad contractus de rebus immobilibus etiam privatim coram testibus iniri potuerint, dummodo tales scriptura vel coram rege ipso seu acta regia v. coram actis castrensibus aut terrestribus propriis districtus producta ibidemque per transeuntes agnita fuerint, jam in doctrina de traditione exposuimus. Hinc sequentes ad hunc regulas statuti Lithuan. advertere debemus: vel coram actis tribunalitiis v. comitiorum

1) quod nemo ~~nemo~~ alteri aliquid, cujus dominium ad illum non spectat, inscribere possit.

2) quod inscriptio a subdito absque actu domini ad terrestris facta nullum vigorem habeat,

3) quod e diversis inscriptionibus diversis personis factis prima tantum valeat, etiamsi secunda actis publicis translata fuisset.

4) quod ille qui inscriptioni non satisfacit, ad judicium citatus, ab hoc judicari, et ad poenam condemnari possit,

5) quod nemo haereditatem, quamquam sibi delata fuerit, in alium ~~alium~~ transferre valeat. !

Porro quia in praedicto loco etiam jam naturam inscriptionum secundum correcturam Prussiae et J. Saxon. consideravimus, hinc ad ultimam ~~pugnam~~ propositam quaestionem transgredimur.

In anno 1772 in Galicia acta publica haud provincialia 4. De sorte librorum publ. in Austr.
1772.

conservanda per aliquot annos in eodem statu et usu ut
antea, inque iisdem judiciis cum paucis nonnisi modificatio
manserunt propter has mutationes factas vocabantur acta
novae formae;

Sublatis vero judiciis terrestribus et castrensibus, districtu-
alia nova judiciorum organisatione atque erecta, medio
patentali 4 784 tabula regia inscriptiones coram
aliis actis cessarunt etc., ut jure reali ad bona terrestria
nonnisi mediante tabula regia adquirerentur.

Nihilominus illa antiqua acta remanserunt et maximi
momenti sunt:

a) quia continuo et hodiedum ad probationem jurium
realium antea adquisitorum inserviunt partium

b) quia inscriptiones ex illis ad tabulas regias trans-
latae sunt.

ad c) Ex motivo quia antiqua acta continuum praebent
usum, et ne probatio partibus pereat, ideo cura Regiminis
austriaci hinc per totam provinciam dispersi libri in unum
archivum antiquorum actorum Leopoliense congregati
fuere — sed ob deficientes ordinatos indices et inventarium
difficile erat singula documenta in iis invenire, quare
singulis fragmentis in ordinem redactis atque serie
annorum ordinem nec non juxta certas classes in libros
paginatos collatis, conscripti indices ordinati conficieban-
tur, itaque ut in cujusvis paginae prima rubrica
nomen et cognomen partium, in secunda objectum
documenti et in tertia rubrica pagina protocolli seu libri,
ubi hi contractus conscripti habentur, exponeren-
tur. Hicce immensus labor a 150 individuis in
mense Julii 778 inchoatus demum mense Julio
780 terminatus fuit. Complectitur vero Archi-
vum nostrum generale sequentia specialia:

A) Archivum Leopoliense, quod continet a) acta terrestria **A. Archivum Leopo.**
et inscriptionum: 1. Belzensia 2. Bracensia 3. ~~Bi[illegible]~~ Biscensia 4. Gra-
bowecensia 5. Haliciensia 6. Horodlensia 7. Leopoliensia
8. ~~[illegible]~~ Pilonaensia 9. Premysliensia 10. Sanocensia 11. Trembo-
vlensia 12. Zydaczoviensia.
b) terrestria: 1. Czechoviensia, 2. Przeworsciensia 3. Lutorensia,
c) castrensia: 1. Oswiecimensia 2. Sandecensia,
d) 4 libros castrenses oppidorum: 1. Grodek 2. Krasnostaw
3. Lubaczow 4. Sambor, de quibus ignotum est, quomodo
ad hoc, quorum nomine inscribuntur, provenerint.
Etenim in his locis nunquam judicia castrensia exstite-
re. Antiquissimus in hoc Archivo existens liber est
actorum officii Biecensis 1384.

B. Acta tribunalitia Lublinensia idiomate polonico, magna **B. Acta Lublinen.**
parte ruthenico scripta, ad hoc enim tribunal appellationes
etiam e russicis Palatinatibus Kijow, Wolhynia, Bra-
claw et Czernichow fiebant. Propterea quod in hoc speciale
Archivum reperiuntur acta copiarum in separatis fascicu-
lis asservata et 4 indicibus provisa. Tandem adest etiam
generale actorum minus necessariorum sine indicibus. Diversa
haec acta sequentem classificationem habent:

prima classis amplectitur libros inscriptionum, quae con- **1. L. inscriptionum.**
tinet omnes donationes, vendationes, fundationes, obligationes,
cessiones, advitalitia, inscriptiones summarum, quietationes
roborationes etc. etc.

Secunda classis amplectitur libros relationum continentes **2. L. relationum.**
omnes manifestationes, protestationes, divisiones, intromissio-
nes, atque gravaminales obductiones, citationes, relationes
ministerialium, praesentationes et omnes oblatationes.

tertia classis libros decretorum continentes omnis generis **3. L. decretorum.**
sententias et decreta inter partes prolata.

quarta classis libros plenipotentiarum. **4. L. plenipotentiarum.**

quinta libros causarum seu mera registra causarum judicia- **5. L. causarum.**
liarum, et sexta classis acta copiarum jam memoratarum. **6. L. copiarum.**

Nam partes oblaturientes antiquitus documentorum copias ad judicium afferebant, quas susceptans adicabat, ac superallatis copiis feria, uti pediem et annum adnotabat, ut a copiis spuriis distinguerentur, dum vero patentes tractabat has se cancellariae indiciis habebat ut secundum praescriptam formam illis libris, qui inducti vocantur, inscriberentur.

Cum tamen copiae tales saepius ex oblivione aut alia ratione plane libris inscriptae non essent, unde sub vi spiritu harum copiarum [illegible] enascebatur et efficiebat: a) in inductas copias libris, qui inducti vocantur, inquisitas et b) in non inductas, quarum posteriores magni momenti sunt, utpote loco librorum adhibentur.

7.
Acta sive indicibus.

Septima classis acta sive indicibus utpote ob exiguum valorem ad inducendum, pro qualificatione non reputata; scilicet: requisitiones officiosae, conceptus offensivi; reversales super levatis documentis, varia excerpta, relationes contributionum, inquisitiones, contractus etc.

Hic archivorum antiquorum actorum cum tabula regia conjunctum inspectioni registratoris tabulae regiae subjectum est. Denique in illo generali archivo existunt dicta acta corroborationis documentorum

Acta corroborationis documentorum

ad normam [illegible] quorum juris vigore circularis 4/12 784 in eo repositus est, ut contractus, qui jura personalia aut bona extra Galiciam, in antiquata Polonia sita continent, ad eos ad tabulam regiam seu qualificati sunt coram tribunalibus agnosci et corroborari possint, ideo triplices libri dantur:

a) contractuum b) plenipotentiarum c) manifestationum.

Tandem archivi antiquorum actorum unici patent 11/8 10 regulatae sunt Patentale [illegible] Galiciae in § 6 praescribit quidem generale principium, quo jura realia ad bona terrestria nomini [illegible]

tabula regia acquiri possint, quod jus praeferentiae a die praesentatis in judicio petiti tabularis comprehendum. Ast ne jura per inscriptiones in actis castrensibus v. terrestribus primis acta adt[illegible] statuta simul in [illegible] ut in firmamenta antiquis actis inscripta et in termino legali ad tabulas regias translata eadem prioritate gaudeant, quae iisdem vigore antiquae inscriptionis competebat. Jus polonum 4.

Terminus autem his praedictis creditoribus, qui intra Galiciam erant unius anni, pro reliquis extra provinciam tamen, 18 simul (quoad fundationes absq ulla distinctione 1 annus et 6 [illegible] est quidem in omni [illegible] tribus casibus a 1 Julii 780 computandus indulgebatur. 780

Hoc temporis spatium vocatur annus defunctionis, Decretorius jam vero deinde pat. [illegible] 782 usq ad 28 783 prorogatum annus gratiae nominabatur, quia ex ansa translationis etiam sicuti in anno decretorio nullae taxae solvendae erant. Ast in anno gratiae aut adhuc serius translatae inscriptiones originariam prioritatem amisere. Dominibus translationis [illegible] temporibus locum habuit respectu circulorum Tarnopol et Zaleszczyki qui pace Viennensi 809 imperio Russiae cessi, per tractatum Viennensem 3/5 1815 reincorporati sunt, hoc enim temporis intervallo sub regimine russico certi libri hypothecarii ducebantur. Jam decreto 3/5 1815 statutum est: Ut commissio e tribus consiliariis fori Nobilium Leopol constituta, illas inscriptiones, quas qualificatas [Decernat] in regias tabulas regias eo ipso et praescriptis taxis cum antiqua prioritate transferri disponat, quibus effectis [illegible] edicto generali 5/5 818 omnibus interessatis partibus injungebatur, ut factam in libris inscriptionem inspiciant et intra 6 menses a 1 Julii 6 818 computandos non solum per intabulata [illegible] rum effectuatam, sed etiam intabulationem [illegible] inter quibus gravatae quaerelam exhibeant, quia secus F putative jura pro servatis reputabantur, in priori casu vero 1. 1815 2. 5 1818 F in posteriori casu

ut illo termino praescripto 1467 ad certa pertu jusione ad tabulam regnum translatorum accrat — Tandem similis quoad sexu peractum districtum Padyorze regulatio et translatio inscriptionum obtinuit.

Sectio II.

De singulis contractuum speciebus

I. Contractus commutationis seu permutationis

Hic contractus ille erat in ~~quo~~ quo certa res pro alia datur. Peniae dispositiones de hoc inveniuntur in lege Polonae. Si de rebus immobilibus talis contractus initus erat, nullae solemnitatum lege praescriptarum adimplendae erant sed tradita altera re contractus permutationis initus simulque adimpletus erat.

Contractus permutationis de bonis immobilibus (fundis, villis) initus inscriptione indigebat in acta publica ~~...~~ secundum dispositiones jam expositas et quidem in formula sequenti:

"Comparentes personaliter coram Judicio nostro A (vel "interea de N. ex una et nobilis B (et sic N) ex altera "parte sani mente et corpore compotes rationis "existentes — publice et per expressum recognoverunt "talem inter se fuisse bonorum haereditariorum "perpetuam et irrevocabilem ~~seu~~ commutationem "dantes sibi invicem bona pro bonis et terram pro "terra, videlicet praedictus A dedit et commutavit "suum bona haereditaria videlicet villam etc. — F. "Haec formula continetur in statuto Sigismundi

Fit jam praefati "commutatores "dederunt sibi in"vicem in praefata "bona commutata "realem intromis"sionem et actua"lem possessionem

1523 — Juris quoad bona commutata jus retractus valebat in jure alicui, propinquitate cum permutante connexo, cumpetens, donec hujus, si ad extraneum remotiorem propinquum ~~...~~ vel omnino extraneum pervenerint, redimendi eaque refusione pretii. Attamen virtus jus per Revers. 1768 et per reg. jud. 1777 invaluit, quod jus retractus

in bona permutata non possit exercere, si permutans haeredi jus de suis bonis disponendi.
Hanc consuetudinem (abolitam) plures scriptores praecipue inter quos Zawadzki, qui plura desuper praejudicata et quidem jam de 1583 adfert.
Contractus permutationis rite initus ab uno parte dissentiri potuit vigore juris sui e fontibus haustis non poterit, quod tandem const. de 1768 confirmatum fuit, sub mulcta 1000 marcarum et poena fessionis in turri per 12 hebdomades, scilicet si in pulsans lite ceciderit.

II Contractus Commodati.

Contractus Commodati est ille contractus, quo res quaedam (immobilis vel mobilis incorp. vel corpor.) ea cum conditione ad utendum alteri traditur, ut tandem eadem res restituatur.
Dominium ergo rei commodatae non transit ad commodatarium, sed remanet penes commodantem, hic proprie ususfructus ipsi vero in jure Saxonico non valebat, quin in articulo 60 libri II dicatur.
Commodanti vindicatoriam actionem solummodo contra commodatarium non autem contra quemlibet tertium competere si res a commodatario fuerit alienata. In legibus (Pol.) fere nulla dispositio de hoc contractu exstiterit, si specialem casum a Casimiro M. in statuto 1347 Wislicia edito excipies et quidem sequentem:
"Nicolaus deposuit querelam contra Matheum, quod "licet hic equum suum sanum ad itinerandum tamquam amico commodasset, tamen Matheus "eundem equum filio restituit claudicantem. Matheus vero respondit: bona fide eundem equum tamquam "proprium equitasse et servasse, nec scire unde "sibi venerit talis laesura. Nos autem in talicasu "declaramus praedictum equum 2 as septimanas

„quiete itaque ab eo, ut dicitur in Statuto; ac observan-
„dum, qui equus si infra praedictum tempus non
„convaluerit, eo tum pro eodem equo, prout potuerint
„amicabiliter secum componere tenentur.
Hic contractus itaque magis ex aequitate est dijudicandus.

III Contractus depositi.

Depositum est contractus de re quadam mobili gratis custodienda, atque in eadem forma, quandocunque deponenti libuerit restituenda. Hoc contractu neque rei dominium nec rei possessio ad depositarium transit, sed ille solum ex obligatione suscipit hanc rem custodiendi et quidem gratis, quod tamen non tam stricte in jure Romano est intelligendum; potuit enim pro labore cum custodia annexo remuneratio peti, [illegible] quin ipse contractus cessaret esse depositum. Dominium et possessio itaque penes deponentem manet, proinde si depositarius istam rem violaverit sibi appropriaverit, talis actus quasi furtum censendus erit. (vide Const. de 1659 et de 1673. Magis extensas de

Dispositiones Stat. Litthuanici

hoc contractu dispositiones continet Stat. Lith. et quidem in cap. 4 art 30 et 31 ubi sancitur:

1mo Quod in extraditione rerum in depositum, documentum literarium sit extradendum [illegible] alias iste contractus scripto tamen ineundus. Si pro ista rei remuneratio forsitan pro custodia stipulatur, atque indemnitas pro [illegible] solvetur.

2. Si nullae litterae de contractu depositi paratae sunt et si depositarius idem ille, qui rem in custodiam recepit, negaret hanc rem penes ipsum esse depositam et eam suam esse contenderet, tunc juramentum locum habeat, sed non ex parte deponentis verum ex parte depositarii. Hic nimirum conclusum fuit juramentum, ut comprobare rem sibi non fuisse in custodiam traditam, sed suam esse (Favet itaque lex depositario quam possessori est)

5. Si res depositae asserebantur deperditae vel deterioratae, Jus polonum
(Obsoletum)
ha magna cum dagauntate distinguebant: si enim una 5.
res depositae una cum rebus depositarii fuerunt ambustae
nulla indemnitas a depositario domino praestanda
erat. (et per analogiam si quolibet alio casu ubi cum
rebus depositarii fuerint deterioratae vel penitus
perierint aut si una cum rebus depositarii fue
rint deterioratae v. penitus perierunt aut si una
cum rebus depositarii furto subtractae essent, nulla
praestatur indemnitas)
In casu tali obveniente, dominus casum sentire vel
ad furem se convertire debuit nam tum manifestum erat
re vera casum accidisse et rem fuisse furto ablatam.
Si autem depositarius asserebat rem depositam fuisse
incendio consumptam cum tamen ejus res propriae
intactae remanebant tunc domino responsabilis fuit
quia suspectus est, quod fingeret dolum casum
... verisimile rem solam periisse.
Si res deposita interdicto erat obstricta penes de=
positarium manere debuit donec lis in judicio
... (Interdictum est mandatum judicis
quo detentori rei litigiosae interdicitur rem hanc
ad ulteriorem judicialem dispositionem detinere)
Si tamen ex sententia apparuerit illam liberam ex
mera actoris temeritate mutam fuisse hinc expe
... per protractam custodiam causatas refun=
dere tenebatur e. g. ob ... dominus ... detinere
...
II. Contractus mutui. (simplex debitum)
Mutuum est contractus majoris momenti et posi
... in legibus Pol. continentur dispositiones
... hinc legibus ... simplex debitum
vocatur ut distinguatur ab hypotheca.
Est autem mutuum ... quo mediante res
alicui in dominium tradebatur cum tamen sub conditione
ut tantundem in genere ...

Dominium rei mutuatae, traditione statim in mutuatarium seu Debitorem transfertur.

Modi contract. Tres autem erant modi mutuum contrahendi:

1. Traditio. Imo si mutuatio inita fuit per traditionem rei mutuatae, quin documentum fuisset depositum exaratum, aut ita arctissime inibatur, quia creditor fidem uni fidei debitoris committebat (et mala consequentia ejusmodi mutui fuit, quod nullum esse [illegible] erat juramentum: [illegible] serius dicemus:)

2. Documentum. II. Si summa non erat admodum magna, res mutuata non magni momenti, securitatis gratia instrumentum [illegible] seu simplex chyrographum manuale (skrypt ręczny) exarabatur, ubi ergo nomina partium contrahentium, objectum mutui (plerumque summa mutuata) accurate definiebantur, et ubi plerumque conditiones etiam de tempore et loco restitutionis exprimebantur.

3. Inscriptio. III. Si res (summa mutuata) majoris momenti erat, tunc fere semper inscriptio fiebat in bonum speciale debitoris quod idem quasi hypothecabatur in securitatem creditoris, vel si summa mutuata admodum ampla erat, inscriptio in omnia bona debitoris fiebat. Haec inscriptio [illegible] formulam in statuto [illegible] 1523 expressam fieri debebat, quam infra in doctrina de contractu hypothecae [illegible]. Vis inscriptionis [illegible] ejus et tamen formulae patet, quatenus terminus solutionis frustra elapso creditor possessionem bonorum apprehendere eaque tamdiu tenere posset, donec fuerit satisfactus. — Contractus omnes idem [illegible] plerumque [illegible] cum vadio et poena conventionali, quam una altera parti in casu non adimpleti contractus luere debuit, quae poena [illegible] nomine damni [illegible] venit.

† haec inscriptio 2 modo 1) sine possess. et 2) cum possessione. — ad 1 vel sub speciale v. sub generali hypotheca.

Si autem debitor bona [illegible] pro capitali et usuris se-
curitatem praebebant, juxta praxim judicialem vadium
abjudicari debebat, (teste Ostrowski) [illegible]
tum inscriptio fiebat sub lapsu i.e. [illegible] ut ille, Inscriptio sub lapsu
qui [illegible] summas in bono aliquo inscriptum habebat
eo [illegible] infinito non soluto, in [illegible] perpetu-
um in bonum illud petere possit ita ut proprietas
hereditaria ad eum devolveretur. [illegible]
mutuum contrahi potuit.
a.) Oretenus.
b.) Per chyrographum simplex: [illegible] chyrogra-
phi juxta formam contentam conjunctam [illegible] itaque
[illegible] ut minimum [illegible] a summa
100 fl. pro maximum [illegible] 2500 fl. p.o summa
1,000,000 fl. pro [illegible] a majori [illegible]
c.) Per inscriptionem in libros publicos

[illegible] de hoc contractu sequentes normae statuerunt. α.)
[illegible] Ordinationes mercatorum de mercibus [illegible];
summae in libris eorum [illegible] descriptae, [illegible]
observabantur, [illegible] chyrographum [illegible] habebat
[illegible] Constit. 1540 et 1768.
2.) Si aliquis alteri summam [illegible] mutuo dederit, et
nullum documentum desuper habebat [illegible]
mutuo [illegible]; debitor vero denegaret [illegible]
[illegible] summam [illegible] mutuo datam, [illegible] jura-
mentum obtinuit, [illegible] debitor ad
[illegible] admittebatur, qui itaque jurare potuit se nihil
mutui accepisse; si [illegible] juravit, mutuum pro nihi-
lo considerabatur.)

3.) Propter debita circa lusum chartarum [illegible]
et alios similes lusus contracta, nec debitor ipse
nec ejus parentes, nec fidejussores conveniri poterant —
[illegible] omnis contractus [illegible] praecipue
per Judaeos ob mutuum initus nullus erat (Statut.
anni 1447. [illegible]
de 1778.)

4 Si aliquis debitum contractum statuto tempore non persolvit, pro varietate usuum variisque executio creditori concedebatur, de qua in contractu pignoratitio fusius agemus.

5to Si uxor cum marito se obligaverit (debitum contraxerat) tamen istud debitum solummodo medietatem dotis onerabat et uxor tantummodo ad medietatem dotis conveniri poterat.

6to Si nullum tempus retrosolutionis stipulatum fuit, quolibet tempore tale debitum reposci poterat. Ergo debitum in indefinitum tempus initum secundum leges Poloniae aeque ac secundum leges Rom. precarium erat.

7mo Quomodo solvens; (in [illegible] de 1766) disponitur, quod si intermedio tempore mutatio intervenerit in pecunia, valorem monetarum tempore initi contractus respiciendum esse. In dubio judicia (testibus Zaluskowski, Ostrowski, Zawadzki) ob negligentiam creditoris, quia non curavit de specifica qualitate monetae, magis favebant debitori.

B. Statutum Lithuanicum similes continet dispositiones (c. 7 art. 6.) ast nonnullas quoque ~~leges~~ speciales [illegible]:

a) ne quis absque recognitione scripta seu chyrographo mutuo det summam, quae 10 sexagenas grossorum superet, secus debitor plus quam summam hanc legalem restituere non tenetur.

(Nota Sexagena grossorum in judicio terrestri et castrensi valuit 1 flp, in judicio tribunalitio autem 1 flp et 15 grossos. Marca vero valuit 1 flp et 18 grossos. Sexagena kopa groszy et marca grzywna nominatur.

([illegible] der Münzen [illegible] Prawo a ruska [illegible] 11 [illegible] Grzywna [illegible] 20 [illegible] eine Grzywna [illegible] gebildet haben.)

β) Si inscriptio debiti facta est eo tamen rigore articuli 13 cap 7 debitor etiam mortuo creditoris successoribus de tali debito tenebatur. Viceversa si debitor, cui titus cesserit est si ista bona hypothecata esse non praeter successionem uti: per alienationem, venditionem, ulteriorem hypothecationem etc. (: si alium aliquem fecisset, tunc creditor ab isto altero bonorum possessore solutionem debiti exposcere potuit (: ergo jus reale habuit :)

Jus polonum 6.

Tamen terminus 3 annorum et 3 mens a tempore alienationis factae v. successionis devolutae ei praescriptus erat intra quem nisi petiisset creditionem, non amplius illum alterum possessorem bonorum adire potuit sed solummodo ad debitorem primum palam se tenere debuit, ut designati hos ad fructificationem, et alias hypothecati fuerant (verum in ejus bona ut non ad personam) 10 cap 7, si aut autem, si nulla submissio bonorum transiit nulla praescriptio terrestris creditori obstabat quin ... agere, et persolutionem debiti vel ea bona hypothecata sibi procurare potuit (vid art 12 cap 7)

Dicitur in art 18 cap 9: neque uxor pro debitis sui mariti neque liberi pro debitis parentum stare debuerunt, ergo quilibet ex suis tantum debitis tenebatur.

De usuris.

Denique adhuc aliquid de usuris dicemus. Legalis usura erat 7/100 qui majores usuras sibi stipulabant in poenam 500 marcarum incurrebat insuper usuras amittere omnis anni debebat. Si autem debitor statuto tempore debitum non persolvit, tum usura moratoria subs-trahat = 7/100 – a capitali cumulative solummodo $\frac{3\frac{1}{2}}{100}$ in Lithuania vero = a saeculari 7/100 ab eo ... 6/100 percipi poterat const de 1775 Judaei usuras alter alterum tantum non exigere debebant (Lex Ostrogosc.)

tum sed. const. quam consuetudinem in Pol.

Usura morat.

V. Contractus pignoratitius

Notio. Contractus pignoratitius est ille quo res aliqua creditori in securitatem crediti oppignoratur (: non traditur, uti fermius ex definitione pignoris infra statim apparebit:) ea sub conditione, ne ut si debitor statuto tempore obligationi suae non satisfaceret, creditor ex illa se suam satisfactionem petere possit.

Obj. Haec res tali modo in securitatem creditoris conversa potest esse mobilis & immobilis. Si res haec mobilis est, tunc secundum regulam generalem semper creditori in possessionem extraditur (: possit namen etiam in re mobili pignus sensu lato constitui, quin creditori extraderetur.) Et talis res mobilis creditori in pignus constituta et tradita dicitur pignus sensu stricto et tractus concernens contractus pignoratitius sensu stricto.

Stricto est, quae oppignorata est immobilis hypotheca vocatur, et contractus hypothecarius appellatur.

Secundum hanc divisionem agemus nobis.

A. De contractu pignoratitio

B. De contractu hypothecario.

A.

De contractus pignoratitii subdivisione.

Ad A. Quoad contractum pignoratitium seu pignus sensu stricto paucae dispositiones legibus hung. aderant. Tale pignus quoad titulum subdividi potest in

1mo Legale, si leges praecipiunt ad assecurandam praetensionem creditoris pignus esse extradendum.

2do Voluntarium, seu arbitrarium, quod constituitur, quia partes invicem consenserunt et debuerunt

3tio Judiciale. Si judex decrevit aliquam rem in pignus esse extradendam, quod plerumque in eo casu tunc fiet si causa jam per tractum certi debitum nondum persolutum est.

1.

Legale pignus. Ad 1. Exemplum legalis pignoris in antiquis legibus patriis invenitur sequens.

Si aliquis in judicium citabatur et non comparuit tunc eius boves quasi in poenam adjudicabantur et creditori tradebantur, qui eos per duas septimanas

~~bienne~~ triennio autem, per 8 dies asservabat. Si debitor intra hoc tempus moram suam ante purgaverat, vel si satis fecerat creditori, isti boves ipsi restituebantur, sin, judex concedebat creditori facultatem pignus (boves) distrahendi, i.e. vendendi. Si autem creditor ante praeterlapsum hoc tempus boves distraxerit debuit damnum resarcire ex indemnatione et quidem tantum quantum proprietarius (debitor) sibi damni obvenisse juraverit. Haec oppignoratio longo tempore vaguit in Polonia, et ultimis temporibus sublata fuit (Maciejowski).

ad 2dum Quoad voluntarium pignus notandum quod in regula fuit in libero arbitrio partium, an velint sibi pignus constituere necne, et si constituebant pignus, res aliqua, haec res semper in manus creditoris extradebatur. Tamen haec solum regula a voluntate partium obtinuit — **Volunt. pignus.** **Regula.**

Exceptio tantum obtinuit respectu Judaeorum in propria Polonia. Iis enim Christiani pecuniam mutuare tantum sub sufficiens pignus valebant seu contractus invalidus erat, et debitor ad restitutionem acceptae pecuniae non tenebatur (Stat 1347 et 1420) — **Exceptio.**

Quid juris si debitor in tempore statuto creditorem pignoris non satisfecerit.

In tali casu nimirum debitor ad judicium citari debuit. Judex ipse terminum praefixit intra quem aut contradicat aut pacificat. Quo tempore frustra elapso vel convento convicto pignus per decretum hujus judicis creditori cum reguli ti destitutione adjudicabatur (: Przyłuski, Zawadzki, Szczerbicz:) **α, In Pol.**

α) Si pignus minoris erat valoris quam praetensio eo tum creditor eodem contentus esse debuit, nisi contrarium stipulatum fuerit.

β) Si majoris tum publice vendebatur, et residuum pro debitore in judicio deponebatur. **β, In Lithu.**

Juxta Stat Lith (: C XII a. 27 et 28 distinguendum erat:

Primis [illegible] noitem sub poena amissionis oppignoraverit ac ita facto [illegible] judicii [illegible] indicatione eandem aut procuderet, aut liberi [illegible] potuit.

d) Reus debitor ad judicium citabatur et si pignus redimere noluerit, judex facultatem id vendendi impertiebatur.

Quodsi vero circa oppignorationem tempus eliberandi pignoris determinatum non fuit, sine ex [illegible] terminum 4 hebdomadum praefigere debuit.

Judic. [3] pignus — [illegible]. Quodsi praetensio non fuerit assecurata, judex facta debitoris citatione, oppignorationem rerum mobilium in satisfactionem [illegible] debiti disposuit et creditor in ulteriore executionis via modo supra sub §. exposito satisfactionem obtinuit.

In satisfactionem debitorum non inscriptorum judex tum primum ad bona immobilia (i.e. per [illegible] primum in possessionem traditoriam) concedere potuit, si quantum bona mobilia non [illegible]. Si jurisdictus actionem [illegible] ripare non potuit antiquitus in criminalis [illegible] et in carcerem [illegible] tradebatur, attamen contra profugum [illegible] omne jus amisit [illegible] ribus temporibus jurisdictus in [illegible]

B. De contractu hypothecario (Divisio)

ad §15) Majoris momenti erat contractus hypothecarius, nimirum si res immobilis oppignorata fuerit, hu[illegible] duplex erat.

1mo Aut enim possessio illius rei immobilis in creditorem non transfertur, et contractus hypothecae sine possessione [illegible]. Aut vero possessio eius creditori simul concedebatur et contractus hypothecarius cum possessione [illegible] 2do:

F. sive inscriptio de facto.

1) Aut enim creditor statim post contractum initum possessionem obtinuit et contra [illegible] F

2) Aut [illegible] in termino frequenti solutione, possessionem [illegible] ad prehendendi i.e. inscriptio debiti ad certum tempus.

ad 1. bona immobilia in securitatem debiti eo modo inscribere ita ut possessio eorum penes creditorem maneat, transire obtinebat;

Inspolonum 7.

ad 2. Plerumque possessio ipsa creditori concedebatur.

ad 2. Per contractus obligatorius, sensu proprio nominatim intelligebatur si debitor statim post contractum initum creditori in satisfactionem usurarum a summa capitali obvenientium totum bonum obligatum vel saltem ejus partem in possessionem tradebat seu obligabat.

Ad validitatem Contractus obligatorii sequentia requirebantur:

1. Talis contractus iniri debuit per inscriptionem coram actis publicis propriis districtus.

2. [illegible] formulam in [illegible] [illegible] [illegible]

"temporum [illegible] coram [illegible] nobilis N. [illegible] mente et corpore [illegible] prefatum rei cognovit quia nobilis N. de N. bona sua haereditaria videlicet villam N. in 300 marcis pecuniae bonae monetae numeri polonicalis obligavit, recepit et praesenti inscriptione inducat, obligat et inscribit ad festum nativitatis [illegible] proxime venturum et a festo nativitatis Christi [illegible] in defectu exemtionis et summae praefatae solutionis ad alium festum nat. Christi et sic abanno ad annum annis sequentibus usq. ad plenariam et integram praefatae summae [illegible] marcarum [illegible] solutionem et praedictorum bonorum [illegible] per ipsum N. [illegible] praedicta bona [illegible] tenenda habenda et possidenda cum omni jure, dominio et proprietate more obligatorio nihil juris dominii et quorumvis [illegible] utilitatum in praefatis bonis N. pro praedicto N. et ejus successoribus usq. ad debitam redemptionem penitus reservando seu excipiendo, sed ita late et longe prouti solus praedictus [illegible] illa bona habuit et possidebat. [illegible] [illegible] praedicti N. in praefata bona N. realem intromissionem et actualem possessionem per ministerialem terrestrem N. de N.

200=

debet jam antea et qui successores praefatum etiam successoribus [illegible] praemissorum [illegible] vincere et liberare etc.

Eadem formulae adhucin országos par [illegible] adjiciuntur.

Si creditor sibi plenamque reservavit [illegible] finita possessione cum [illegible] laborabilibus mobilia [illegible] transferendi; nec non remuneratione 6 vel [illegible] hebdomadarum. E tenore hujus formulae patet:

aa. Patronisationem in bona obligata semper fuisse necessariam.

bb. [illegible] tantum [illegible] annum [illegible] ad tres annos [illegible]

Sequelae juridic. Relate ad sequelas juridicas contractus obligatorii adhuc notandum erit.

1. fraudulenta inscriptio. aa. Si creditor [illegible] est praeventus ipsi exceptione [illegible] fuisse etc., ut forsan ad usuras legales persolvendas non sufficeret de bellis [illegible] indicatione post [illegible] possessionem actionem [illegible] quia obligatio [illegible] creditori [illegible] usuras satisfaciat [illegible] Quod [illegible] bonae voluntates et [illegible] bona fide [illegible] supponit.

2. Restitutio. bb. Si creditor bona obligata finita possessione [illegible] [illegible] possessionem [illegible] devastationem [illegible] etc.

33. Nova distinctio est quod possessor obligatorius aestimare potuit, quae immediate ad agrorum culturam necessaria erant, id est, cum finita possessione debitor expensas solutas non tenetur.

3. nova distinctio.

34. Talis contractus in eodem statu debitorem ac etiam successores obligat, et quidem non tantum illos ad quos bonum obligatum jure haereditatis, sed etiam alio quovis modo e.g. ex venditione pervenit.

4. successores.

35. In tempore statuto pecunia mutuata coram judicio aestimata fuerat exposita v. in Lithuania ad possessorem ipsum exsoluta, tunc ille ex possessione cedere debuit (Const. 1726). Si cedere noluit, tunc etiam vi expelli potuit, quin talis expulsio tamquam actus violentiae consideraretur.

5. solutio.

36. Recentissima lex (Const. 1726) sancivit: cognitionem de processibus ex tali contractu pignoratitio aut obligatorio orientibus non spectare ad neque tribunal sed ad judicium terrestre, et quidem praesertim pro ulteriore appellatione; porro summam mutuatam in eadem moneta persolvendam esse, quae tempore fundationis debiti in cursu erat, et quidem in eo valore, quo in commercio publico plerumque recipitur; denique possessorem obligatorium juxta possessionem non teneri ad rationes de sua possessione reddendas (quod prius tenebatur).

6. judicium terrestre.

moneta.

rationes.

ad 3.

Inscriptio ad certum tempus juxta sequentem formulam V. Lit. 1523 fieri debebat:

Inscriptio debiti in certum tempus.

"Comparens personaliter coram judicio nobilis N recognovit quod nobili N 100 marcas pecuniarum certi et liquidi debiti sive pecuniae mutuatae (monetae et numeri potencialis tenentur hinc praefatis her...) obligatur ad festum nativitatis Christi proximum dare et explere. Cum quo non solverit, aut solvere neglexerit, et tunc in crastino ejusdem festi Nativitatis proxime venturi debebit tenebitur praesenti suo se obligat praefato Nobili eandem in tronum sumendi et actuandum possessionem in villam suam haereditariam (sive obligatoriam) dictam N, per ministerialem quemcunque sibi praefatis adhibendum et sine alia ejus citatione etc."

Ex proxime venturum

„et ab initio ipsi [illegible] per [illegible] debet, et habita
„ipsum teneri [illegible] et liberare, ita ut praefata bona pa-
„cifice et quiete ab omni inquietatione juridica quorumcunque
„personarum possit tenere et possidere, quae habet,
„habebit, possidebit [illegible] obligatoria in praefatis 100
„marcis a praedicto [illegible] nat. Christi vel potius ab assump-
„tione possessionis [illegible] [illegible] nat. Christi provenie-
„nturum, et a festo [illegible] proxime venturo
„ad alios annos se sequentibus, usque ad plenariam potestatem
„rem praedictarum 100 marcarum cum omni jure domi-
„nio et proprietate, una cum omnibus utilitatibus
„ad iisdem bonis, seu villa praedicta provenientibus."

Quid juris si foemina contracti hypothecarii debito [illegible] tempore statuto non solverit?

Ad resolvendam hanc quaestionem inter species contractus hypothecarii distinguendum est:

a.) a/ In casu sub itro 1 dicto ad judicium redibatur et nisi per ducto processu summarie emanato decreto executio ad bona hypothecae inserta tum in extenuationem summae capitalis quam usurarum et expensarum litis [illegible]. Effectio autem haec (quae tantum ad bona hypothecata, et non ad alia impetrari poterat) nunquam in licitatione facta more apud nos; sed in traditoria possessione dictorum bonorum consistebat. In hanc possessionem creditor jure inducebatur judicium ea [illegible] modo juxta [illegible] dignitate et assumpto praevio cum [illegible] inventario introducebat —

Creditor in hac possessione tamdiu manserat, donec sibi ex proventibus de sorte capitali, usuris, et litis [illegible] satisfecerit. [illegible] facta de possessione [illegible] fundamento: fund. assumpto inventario rationes reddere debuit.

Quodsi vero [illegible] sub lapsu contractuum [illegible] creditori non solum possessio traditoria (ad transactionem [illegible]) [illegible]

[illegible] 2 creditor (prius quidem (sav unum) unum, posteriori vero) per tres annos in possessione manebat, ita quidem, ut si debitor finito tempore satisfactionem non praestiterit, creditor adhuc possessionem alterius (trienii) termini et si ulterius frueretur. — ad § 6/12 Inscriptionum 8.

Quo casu etiam creditor (uti jam ex lectione formulae patet) non implorato judicis auxilio propria auctoritate possessionem (obligatoriam) apprehendebat. C/.

Statutum cum lege Cor. ~~Stat.~~ Stat. Lithu. concordat; in quantum caeteroquin ~~[illegible]~~ memoratu digna est (in lege 1711 art. 12) praelatio, si plures creditores hypothecarii ad eadem bona inscripti concurrebant, quin tamen creditorum concursus (qui in leg. [illegible] prioritas nominatur) subintraret. (!)

Hic denominatum sancitur:

1mo si alicui bona in summa sibi inscripta tenebat (supponitur actualis possessio) et alter, quoque inscriptum debitum in quantum [illegible] summam habuit aut saltem summam [illegible] habuerit, in tali casu, dummodo hic posterior creditor praescriptionem 10 annorum non neglexerat, et si ejusmodi bona sufficerent ad solutionem utriusque summae, illi qui majorem summam habuit inscriptam potuit minorem summam exsolvere et tum utramque ex bonis obtinere, si vero id noluerit, huic alteri, qui minorem summam habuit ~~[illegible]~~ competat ut denuo sub conservatione utriusque bona huic (tertio) aliquo tradebantur sub conditione ambobus creditoribus satisfactionem praestandi.-

2do Si autem unum idemque bonum pluribus creditoribus non sufficeret, in tali casu illi, qui priorem legitimam inscriptionem habuit, et in possessione fuit in eadem conservabatur, reliquis autem creditoribus hypothecariis reservata [illegible] debitoris s. alia bona [illegible] generalis.-

Lex tandem disposuit omnes contractus obligationes a 1 Januarii 1786 expirare, et pro futuro omnes ejusmodi contractus tanquam nullos et tanquam foenerationem injustam tractandos esse.

Cum contraria de proposita articulissime cohaeret doctrina:

De Potioritate.

1. Secundum leges Coronae

si bona alicujus, debitis v. ab ipso v. jam ab ejus auctoribus contractis, ita fuerunt obruta, ut eorum valor ad dispensationem creditoribus non sufficeret, tunc ea sic dictae potioritati incidebant.

Sub potioritate in antiqua Polonia fere id intelligebatur, quod hodie sub denominatione concursus creditorum (crida) talis status, ubi passivus activum exsuperet, ubi illum omnibus creditoribus satisfieri nequit.

Potioritas duplex erat aut recessuata aut simplex. Haec divisio non in expressa lege, sed in praxi judiciaria fundatur.

1.

Potioritas recessuata

1mo Potioritas recessuata tunc locum habuit, si a lege debitor sponte judicialiter de bonis suis recessit, et illis in favorem creditorum suorum cum remuneratione cessit, haec potioritas etiam spontanea v. voluntaria dici potest.

Talis cessio locum duplici ratione fieri potuit, 1mo si debitor se incondicionate bonis abdicaverit, 2do si debitor solummodo promisit se vel omnia sua bona, facta detaxatione eorumdem et liquidatis praetensionibus creditorum valor constitutus majori exhauriretur, partem bonorum debitis aequivalentem creditoribus ipsis cessurum. Hanc speciem exigebat praecipue ille, cui quaedam nimis onerata haereditas devoluta erat, ne permixtio bonorum fieret, et ille ultra haereditatis vires creditoribus hujusce teneretur. Tali autem ratione propria bona salvabat et tamen, si detaxata haereditas exsuperat liquida debita, reliquam haereditatis hujus partem acquirebat.

exhauriri apparerent vel si in massa constituta debitis non penitus exhauriretur.

Potioritas recessuata v. addicata v. non adjudicata esse potuit. Etenim si debitor, qui de bonis suis cedebat, a creditoribus ad praestationem juramentum (manifestationis) ... nihilominus facultatem ... *tenuisse*

fingi potuit. Ad plerumque subintrabat tum si debitor obaeratus multum habuit bonorum immobilium v. valor bonorum immobil. et quae habuit ad pacificandos creditores non sufficiebat, quia bona mobil. facillime celari et subtrahi ~~sequuntur~~ valent. —

2. Potioritas simplex.

II Potioritas simplex (seu potioritas in contumaciam v. necessaria) obtinebat si plures creditores in suis praetensionibus vel actionis ad judicium sese conveniebant, et debitor ad ipsum citatus non comparuit tunc enim sententia in contumaciam adversus debitorem ferebatur atque inde ipsis creditoribus potioritatem concedit. Divisio potioritatis consueta in necessariam, adjuratam, et in simplicem, non est logica, quia notio adjuratae non est coordinata, sed subordinata notioni potioritatis necessariae.

De potioritate sequentes cardinales quaestiones incidunt:

a) quale judicium erat competens ad potioritatem pertractandam?

b) quomodo (aperiebatur) potioritas?

c) quos effectus pariebat publicatio potioritatis? et

d) in specie quo ordine et

e) quomodo creditores pacificabantur.

Juxta Judicialem modum: si

a. Quale judicium.

ad a. debitor nulla bona immobilia v. quaedam et omnia in eodem Palatinatu possidebat, causa potioritatis ad judicium Sedriae illius Palatinatus spectabat in quo debitor domicilium habebat, aut ubi bona sita erant. Si autem bona immobil. debitoris sita erant in districtibus plurium Palatinatuum res ad tribunal regni devolvebatur, quia in tali casu judicium quasi superiorem in omnia bona debitoris jurisdictionem exercens invitari debebat. Tribunal regni tunc causam quidem cognoscebat, sed singulos actus, ea alta non [illegible], sed judiciis terrestribus [illegible] e.g. detaxationem bonorum etc. committebat.

Quomodo a-periebatur. ad b) Potioritas aperiebatur per citationem creditorum intra certum terminum sub clausula praeclusi factam i.e. sub hoc rigore, quod elapso illo termino peremptorio et lata sententia classificatorea non amplius ima nec cum inscriptionibus rite factis audirentur.

Effectus? ad c. Effectus proclamatae potioritatis in eo consistebant

Debuerint. Non liquidatae infundatae praetensiones.

a) relate ad creditores, quod hi in termino supra fato praetensiones suas liquidare debebant;

b) relate ad judicium quod hic non tantum post extricationem liquiditatis et potioritatis facta decretum collocationis (i.e. classificatorum) proferendum sed etiam integritati massae consultum habuerit. Ideo judicis erat talem massam in clarum redigendam et dotem rationem curare, imo etiam dotes, quas illi tempore capitis, reus et salarea, quae ex illis saniore forsan perciperet, erat potioritati subjiciebantur.

Nam creditores qui bonum specialiter obligatum (i.e. speciale hypothecam) habuerint, tum sentebant quidem se ad hoc bonum referre, attamen si hoc bonum, jam tot inscriptionibus oneratum erat, ut iis omnibus satisfaciendis non sufficeret, non erant obligati se ad illam specialem hypothecam contentare, sed potuerunt praetensiones suas etiam ad alia bona debitoris adeoque ad totam satisfactionem extendere.

d. Quo ordine creditores pacificantur. ad d. Pro fundamentali regula, quoad ordinem pacificandorum creditorum, statuitur lex de 1588 simplex principium:

„Prior tempore potior jure„

: Perinde erat casus potioritas variabatur quia tunc creditores inter se videndum potioritatem tempore praeferentiam habebant. :

Et quia itaque (suppositis nempe aequalibus nec privilegiatis praetensionibus) ad tempus respicitur, numerat, et quidem in contractibus manualibus v. membralibus ad tempus contractus, in contractibus inscriptis autem ad tempus, quo inscriptio ad acta proprii districtus fuerit facta, aut oblatata. Inscriptio in acta Cancellariae regiae v. Comitiorum generalium v. tribunalis regni valida quidem est sed ad obtinendam prioritatem requirebatur translatio ad acta judicii castrensis v. terrestris proprii districtus. Est ea consuetudine quibusdam praetensionibus (quasi privilegiatis) praeferentia tributa est, ita ut in judiciis sequens ordo observaretur, collocabantur nimirum: — Inscriptionum 9.

In 1ma classe impensae quae a quodam tertio in fundum oberati v. aedificium factae sunt, de his in lex. statuitur quod praelatione prae omnibus aliis praetensionibus gaudeant. Sed requirebatur ut hae impensae essent necessariae i.e. tales quibus non factis usus ex fundo non potuisset trahi v. quibus ad conservationem aedificii opus erat (non itaque amoenitatis aut utilitatis causa factae. — 1. impensae necessariae.

In 2da classe deservita et mercedes illarum personarum, quae operam suam in culturae fundi v. conservationi aedificii navarunt. — 2 servita

In 3tia classe omnes Inscriptiones, et hae iterum inter se juxta tempus factae ad acta propria districtus inscriptionis (itaque etiam pia legata, fundationes et chyrographa oblatata secundum ordinem oblatationum) — 3. inscriptiones.

In 4ta classe primum praetensiones in actis publicis non inscriptae, quae ergo solummodo chyrographo v. contractu manuali nitebantur, et hae iterum inter se secundum posterioritatem initi contractus, si contractus eodem tempore fuissent initi secundum prioritatem factae ad judicem insinuationis. Ad hanc classem referebantur quoque debita ex cambiis derivata. — 4. praetensiones ad non inscriptis.

In 5ta classe usurae restantes — denique pertinens — 5. usurae.

In 6ta classe lucra v. impensae processuales et perlucra et poenae processuales. — 6. lucra et perlucra

e

Quomodo creditores satisficantur.

ut. Integritas autem consistebat in eo, quod bona immobilia cridatarii creditoribus in possessionem committebantur et quidem quia omnes creditores concurrebant, pro rata summarum praetensionum liquidatarum.

F nationum legibus differunt, illarumque quas bona cridatarii publice subhastarentur

(In hoc leges Poloniae a nostris et plurimarum et denum a pretio edicto redacto creditoribus satisfit) Creditores itaque bona secundum praelitatum ordinem in possessionem accipiebant, et tam diu iis ea remanebant donec a proventibus summa capitalis cum usuris perfecta fuerit.

Quum principium valebat, quod non proprietas rei solummodo possessio ad creditores veniat, adeoque proprietas penes debitorem v. etiam personam ad quam alter devoluta fuerit, maneat, proinde statutum habebatur

De jure eximendi

in leg. Pol.: Jus eximendi.

Hoc erat effectus juris proprietatis, vi cujus facultas debitori competens, bona a creditoribus possessa exsolvendi v. retrahendi, si iis alio quocunque modo satisfecerit. Tum enim ratio possessionis creditorum cessabat et debitor bona sua vi juris proprietatis vindicare potuit. Hoc jus autem debitori v. ejus haeredi tantum in potioritate simplici, non in resignatione, competebat, quia in posteriori casu libere suis bonis et suo semper abdicabat. Creditores secundum ordinem allegatum in possess. bonorum cridatarii immittebantur et quidem praeprimis inscripti possessionem bonorum nanciscebantur, quia priores duae creditorum classes aut plane non existebant, aut a creditoribus inscriptis satisfactas praetensiones suas exigunt in illos transferebant. In reliquis autem creditorum classibus quae nullam introcessionem obtinere poterant, quia bona creditorum per antecedentes creditorum classes exhausta fuerant, valuit

quo jus eorum per potioritatem jam pertractatam non extingueretur, sed in futurum reservaretur, et ergo debitor novam novum observatam exigisset facultatem aut saltem facultatem sufficientis valoris, ut persolutis debitis aliquid maneat, creditores non pacificati, praetensiones suas ad hanc facultatem dirigere potuerant, et tam editionem seu immissionem in bona, a prioribus exclusi bus creditorum possessio, petere poterant et si possessio bonorum praelatione gaudentium creditorum finita fuerit, pro sui satisfactione obtinti quo Imo lex hisce creditoribus postpositis jus edimendi tribuerat hic facultatem sufficientem, ad pacificandum creditorem praelatum pecuniae quantitate huic oblata possent; ut sibi possessionem bonorum debitoris det at (Werb. 673) = F

F Haec nimis differentia inter jus eximendi debitori et …

et simile jus edimendi creditori postposito competens intercedebat, quod debitor hoc jus exercens, propria bona in possessionem recipiat, creditor postpositus autem possessionem bonorum alterius adquiret. ——
Ut regimine Austriacae ex ratione ne possessio bonorum incerta maneat (Litteris patent. 25 Febr 1808) ~~tam creditori quam debitori~~ sancitum est, quod omne jus eximendi; sive ex antiquis potioritatibus competit intra 3 annos et 6 hebdomadas a 1 Elem 1808 computandum ergo usq ad 14 Julii 1811 exercere debeant. Ubi alter termino lapso omne exemptionis jus debet nec restitutio in integrum termini locum habere possit. ——

× /: tam debitoris quam creditoris:/

Si quis in fundamento judicialis addictionis possessionis bonis jam per 3 annos tenebat et post hac × ~~tex~~ Triennium minimum potioritas criminalis erat aperta, a creditore praelato respondente non potuit e poss. deturbari, quamdiu sibi pro credito suo non satisfecerit. — Creditores post finitam potioritatem in possessionem ubi ergo bona restituenda erant creditori non tenebantur rationes reddere secundum Const de 1726, ideo namque quia ante collationem creditorum aequatam bonorum dejudicio et proventuum specificatio fieri debuit, quae translationis speciem induebat, at ex cujus comparatione cum praetia

-nire facile appareret an creditor per tempus possessionis justo plus ex bonis traxerit (Hoc modo pro neutris processus decidebantur.)
Auctor noster adhuc in fine addit generales observationes.

Vidua. 1mo Vidua cui jus aviticitatis devolutum fuit, saepissime potioritatem, cum securitatem recuperationem aperiebat, si massa juri aviticitatis obnoxia debitis erat exhausta. Ergo in tali casu vidua tenebatur juri aviticitatis renuntiare.

2. Tutor. 2do Ita quoque tutor subintrantibus ejusmodi circumstantiis coram judicio potioritatem in bona pupillorum detaxationem petere, aut simul demonstrare debuit massam pupillarem debitis esse exhaustam. Tum massa pupillaris explici modo a debitis potuit

Fori venditio bonorum minus apta visa fuerit. purgari vel vendendo partem bonorum pupillarium, vel a judice potioritatem petendo deerminabatur et tali via plerumque pars bonorum pupilli salvaverit nempe et cum creditoribus transactionem fecerit quod ille certum certa e.g. $\frac{3}{4}$ parte bonorum contentaret, et reliqua $\frac{1}{4}$ pars ab omni onere libera relinquitur.

3. Detaxatio. 3tio Ad detaxationem delegabantur personae judiciales quarum erat prospicere, ne una alterave pars i.e. neque creditarius neque creditores per talem detaxationem laedantur.

4. Simulatae praetensiones. 4to Saepius creditores in collusionem veniebant cum aliquo creditore simulatas praetensiones insinuante, quapropter hoc fulbres pecti graeissimae poenae stabilitae, et in constitutione de 1585 statutum erat, quod tales simulatae inscriptiones in fraudem creditorum factae, non habeant ibas stabilitari quod praecipue de falsis donationibus et transactionibus valuit.
5to Quamvis per potioritatem non proprie dominium tantum possessio temporanea transfertur in creditores tamen recte asserit auctor noster quod iisdem ex tali translatione major securitas

oriebatur nam si ipsamet proprietas, a solo debitore Jus polonum
iis tradita fuisset, nam in posteriori casu reliqui cre: 10.
ditores totam proprietatem impugnare potuissent.
Cum autem in via potioritatis omnia eorum judicio per
agerentur, nec non creditorum quae lata a judice
sententiae nitebatur, non potuit inferi aeio via credito:
ribus de tabula lapsis. capi. —

In Lithuania de potioritate in genere eadem va
lebant. Nonnullae autem iis tere erant differentiae
quas breviter recensere volumus. 1.
a) In Lithuania (secundum const. 6) tribunal M. D. Lithu: Tribunal.
aniae competens erat ad destricandas potioritates,
tamen ad determinationem bonorum, calculationem
et demonstrandam liquiditatem praetensionum
tribunal haec: personas judiciales non ex suo gre
mio, sed ex judic. terrestri v. castrensi debuit dele:
gare, quia circumstantiae a quibus valor bonorum a)
pendet, et partes ipsae magis notae erant determina: (Devitatio)
tio vero ad tribunal ipsum spectabat. Praedicti officiales
jud. terr. v. castr. pro his actibus 300 fl. potui habent
ex limitatione hujusce summae, si major minor fuisset.
b) Praetensiones, quae per titulum cessionis a peregrinis 2
devolvebantur in classificatione non erant recipiendae cessionis pereg.
(etiamsi objective praelatione gauderent) Const. 1736.
c) Quamvis aliquis jam in possessione alicujus debito: 3
ris fuit fuerit, tamen aperta licet serius debenis ob.
ligatis potioritate, e sua posess. deji ciebatur et
in ordinem collocabatur juxta qualitatem praeten:
sionis suae, quod statutum est in 6o pa. IV art. 75
d) Potioritas determinabatur secundum judicialem 4.
informationem praetensionis (Stat. Lith.) qd quidem judicialis insi:
reservis sed primum const. de 1784 sublatum ex: nuatio.
tit. V. hujus Const. praetensiones secundum
potioritatem juris collocandae erant. art. dicendo
post revol. Gal. ad nos non spectat.
recursando

C. C. Secundum j. Saxon. In civitatibus potioritas formabatur jure Falcidiae. Huic prae caeteris omnis titudinem quan nis exiguam habebat unus quartam Falcidiae, quae ex jure Rom. haeredi competebat. Natura jus hujus in eo consistebat primaria ordinaria ad pacificandas omnes demonstratas praetensiones non sufficiebat quilibet creditor sine fine respectu ad qualitatem crediti certam partem proportionaliter remittere deberet quae secundum varias circumstantias a judice definiebatur.

Hinc nulla erat praelatio secundum potioritatem temporis.

VII. Contractus emtionis venditionis

Emtio venditio est ille contractus, quo mediante dominium rei mobil. sive immobil. a proprietario exlingvitur alteri, erga certam summam petuniariam. Hic contractus secundum Leg. Pol. solo consensu perficiebatur quin necessaria fuerit traditio quoad maxime nomen tenerat, quoad dominium rei casu fatum, quippe quia dominus ferre debuit. —

Leg. Pol. respectus hujus Contr. fere solummodo de rebus immob. loquuntur. de emt. et vend. mobili nihil specialiter disponunt. Quapropter si ad formalitates et requisita emt. et vend. respicimus dicere possumus, quod quoad res mobil. nullae solennitates requirebantur. Mercatores jurare debebant, quod circa inscriptionem mensium non majus terminum quam et quidem indigenae non ultra fl. 100, extranei non ultra fl. 100 fieri pesu vellent.

Fet Judei non ultra 100

Ad validitatem Contr. emt. et vendit. rebus immobilibus sequentia necessaria erant et quidem

Requisita emt. vend.

1. Quoad formam in Stat. de 1511 decisum fuit, ut validitatem contractum determinare tantum valeant, qui coram actis propriis distinctibus fuerit inscriptus.

Quoad formam

Haec inscriptio autem secundum certas formulas fieri debebant quae in Stat. Sigis. I. de anno 1523 sequenti in tomo explanantur.

„Comparens personaliter coram judicio dominus et haeres
„boni N, sanus mente et corpore existens, publice et
„per expressum recognovit, quod bona haereditaria videlicet
„villam X cum totali (primo titulo) ejus haereditate et omnibus
„ad eam pertinentibus et quovis modo spectantibus
„et proventibus, nihil juris, dominii atque proprie-
„tatis quoquomodo sibi fructuum praedictus
„N. in praefatis bonis suis pro se atque successori-
„bus suis reservando atque excipiendo ita late,
„longe, circumferentialiter, prout praefatorum
„bonorum haereditas se in suis metis atque limiti-
„bus extendit nobili N (emptori) pro summa
„(e.g. 10,000 fl. p. argenteo) vendidit perpetuo et in
„aevum (i. e. ut distinguetur ab obligatoria inscriptio-
„ne) ita prout solus habuit, tenuit et possedit
„nullis clausulis per praefatum N (emptorem) et ejus
„successores cum omni jure, dominio et proprietate
„in titulo haereditario perpetuo et in aevum tenenda
„(bona) possidenda et ad ejus bene placitum convertenda.
„Et jam ex tunc praedictus N (venditor) praefato
„N (emptori) dedit realem intromissionem, et actu-
„alem possessionem per ministerialem terrestrem
„N in praedicta bona videlicet villam X et haeredi-
„tatem totalem, et debet praedictus N (vendit.) et
„ejus successores praefatum N (empt.) cum suis suc-
„cessoribus occasione praemissorum bonorum tueri, evincere,
„et liberare pacificare ab omni (impetitione) impeditione
„juridica et ab omnibus personis per praescriptiones
„terrestres prout ad quamlibet personam praescrip-
„tio pertinet toties quoties sibi N (emptori) opus
„fuerit sub damno terrestri.

Nunc veniunt singulae conditiones sub quibus iste
Contractus solemniter inibatur, has nunc singuli
rare et cum hac formula comparare volumus.   Singulae condit. 1.
1º Quoad formam quod in emt. vend. conventum a venditore
semper in inscriptione ponendum erat, quod eam jam

jam autem perit quamvis venditorem aut prorsus nihil arrogetit, quia juxta leges polonas emt. vend. etiam alias Contractus inconditionatus esse debuit, i.e. non sub conditione resolutiva initus, quapropter in inscriptione a venditore summa quietari debuit. [illegible] tamen venditor securus reddatur, plerumque huic summa simplicis debiti instar, ab emtore venditori inscribebatur, cujus inscriptionis documenta s. chyrographis roborata ad acta publ. separatim fieri debebat, et haec inscriptio totius aut partis pretii v. in aliud alicujus bonum venditoris, v. in ipsa bona emta ~~vendita~~ fieri potuit, in quo ultimo casu bona emta pretio emtionis onerabantur. —

2do Evictionis clausula ut emtor desuper securus redderetur, saepe inscribebatur in aliud bonum venditoris, si tale habuit v. si venditor illud bonum non habuit, aut fidejussorem dare debuit, aut certa pecuniae summa de pretio emt. venditi per praescriptionis tempus retenta est.

Evictio ad 3 annos de eo vero praestabatur:

a) quod bonum divenditum venditoris sit proprium

b) quod non sit oneratum debitis aut aliis impetitionibus, quas venditor ~~debitor~~ retinuisset

c) quod sint descripti accidentes vel tot habeat reditus quanti et quot in inventario fuerint indicati (stat. de 1420) F

F/. Polonice emtor zastapić, i.e. vitio remanentia de indemnitate warunek, et emtor ipse zastępca, warunkarz vocatur:/

Bonum quoque emti venditi tamen non quaevis alia sed nominis specialem seu respectivam conditionem promisit. Quando nempe tum addebat, si aliquis bona vendituros [illegible] talem adhuc respectu horum bonorum inscriptam habuit conditionem, tunc illam eadem sibi curiatam nomine emtorem transferebat, et ulterius nomine si eo cavere debuit, quod per ipsum nulla nova onera ad bona ista fuere contracta.

3. Si bonum aliquod vendendum jam ex ipsa assertione prenderet, non ab omni inspectione v. auere libera erat, sed si aliquis adhuc erat praeter retrahendum, cujus refire refire = bat talem venditionem rescindere e. g. si bona vendenda communia v. nondum divisa erant v. onera alicujus tertii inhaerebant; ille tertius assensum debuit ad hanc venditionem, et consensum suum inscribendum declarare, qui consensus vocabatur i. subscriptio. Talis submissio fiebat v. in ipsa inscriptione v. in speciali documento, quod etiam dein ad acta referebatur. Et praecipue tum obtinebat, si venditor uxorem habebat et cum bonis vendendis reformatio dotis cohaerebat. De hoc const. Sig. I. 1543 loquitur, quam serius in pactis dotalibus exponemus. — Jus polonum 11.

4. Quoad habilitatem ad contractum emti vend. ineundum in legibus antiquissimis Pol. statuitur, quod solummodo qui nullas proles habeat de bonis suis haereditariis libere disponere possit. Atqui in ergo temporibus eadem restrictio ad testamentales ad dispositionem inter vivos pertinebat.

Sed jam in Statuto Lithuanico illa restrictio non amplius occurrit et respectu sanctum est in reliquis Pol. provinciis ex consuetudine invaluit et lex illa confirmata in vol. venit.

F: quod parentes habentes licet liberos, bona sua possint libere vendere. To quod in iti.

5. Pretium emti vel ut quod essentiale requisitum in hoc contractu erat (quo a permutatione differt), ex natura rei libero paciscentium consensui statuebatur. Sed Ostrowski adnotat quod plerumque quoad bona immobilia hoc pretium determinatum fit secundum reditus bonorum.

Ipsa determinatio pretii secundum reditus bonorum modo hoc fiebat, ut quantitas purorum redituum ex summa omnium redituum in inventario conscriptorum eruta saepe vicies computaretur et haec productum pro pretio assumeretur. Hic modus determinandi pretium maxime usitatus erat, ast non nunquam etiam alius

obtinuit per diversas consuetudines varie determinatus, sic res pure batur v. ad quantitatem seminis, ad culturam ler[?] jum Dend. ad habitantes v. ad numerum dierum laboralium a subditis praestandorum v. ad numerum ipsorum subditorum, v. habitationis et sic porro. — A pretio boni vendendi uno alterove modo sed semper libero partium consensu statuto omnia onera erant subtrahenda et tantum residuum emtor venditori revera persolvebat. —

768 II Alterum requisitum in const de 1768 statutum, aetas minimum aequioris d. contrahentium 24 annorum completorum. Talis itaque contractus a persona post adeptam majorennitatem, sed ante expletum 24 annum initus, a quo dam tertio e.g. parentibus infestari non potuit, bene vero a contrahente ipso post nactam annorum completionem impugnari v. confirmari valuit. Ibidem mente captus, banita et prodigus bona vendere non poterant ut supra dictum fuit. Denique Ostrowski ad huc illas causas adfert, a quibus contractus aut vero impugnari v. annullari potuit, et quidem

a) si deficeret aliquod requisitum vigore legis ad validitatem contractus in genere necessarium.

b) Etiam mutuo consensu contrahentium iste contractus resolvi potuit, ast hac cum restrictione quod coram actis ejusdem judicii resolvi debeat; resolutio enim ejusmodi contractus coram aliis judicii actis facta nullam habuit vim.

c) Prioribus temporibus alia causa resolutionis fuerat jus retractus v. redemptionis, e quo alias proximioribus propinquis competens alienum a cuiusvis v. plane extraneum bonorum emtorem ergo restitutionem pretii ex his bonis expellendi. Hoc jus per statutum Casimiri (1347) introductum intra 3 annos 3 menses exerceri debuit quia jam praeterlapso hoc tempore Sed per Const de 1768 statutum fuit, quod omnes contractus sub conditionibus in legibus expressis initi inviolabiles et irrevocabiles sint, itaque jus retractus antiquum abrogatum est.

competentiam coram

F quadricoram judicio initur fuerat etiam coram

F expirabat, et jam ad[?] ultra in possessione ampliu[?] turbari non poterat.

708

d) Denique quia bona terrestria hoc modo a nobilibus possideri potuerunt, quibus dotem aequiparantur quaed[am] ad [illegible] nec non personae [illegible] et singulares, quapropter si ejusmodi bona per alienationem ad personam inhabilem ergo v. ad civem illa praerogativa in tractatu de juribus personalibus memorata non gaudentem v. ad rusticum, v. ad personam [illegible] regularem v. denique ad catholicum (nam ad habilitatem istam etiam [illegible] requirebatur) pervenissent, haec alienatio invalida fuerit.

VII Contractus locationis conductionis [illegible]

Hic contractus [illegible] in lege [illegible] plerumque occurrit sub denominatione arendae v. arendationis, estque ille contractus quo rei usus ad certum tempus et pro certa mercede v. pretio conceditur. — Hic contractus habet id essentiale quod per eum proprietas rei ad arendatorem non transfertur quo differt a permutatione emptione venditione arendatio bonorum habet quoad bona immobilia et mobilia in specie quoad fructus et proventus. Arendatio fundorum et agrorum erat usitatis formas quaeque nobilis bona sua terrestria saltem pro parte arendabant. Perinde etiam dispositiones legum de hoc contractu maxime ad arendationem agrorum et fundorum se referunt. Circa ergo hanc arendae speciem attinet notandum est quod per inscriptionem ad acta publica inferri debuerit. [illegible] habemus in statuto Sigismundi III 1523 expressam formulam inscriptionis ejusmodi contractus:

"Comparens personaliter coram Judicio N. nobilis haeres bonis N. publice et per expressam recognovit quod sua bona haereditaria videlicet villam N. nobili de N arendatori pro summa (e. g.) 100 fl. arendavit quam summam [illegible] praefatus N (arendator) praedicto N (arendatori) post festum sancti Joannis et praefatus N (arendans) tenetur praedictum N (arendatorem) [illegible], atque tueri in sua possessione et ab omni impetitione juridica eliberare, etc.

Videmus exinde, quod in tali inscriptione nomina pa-
trum honorum et titulus semper fuerint adscribenda, quae
patronum infra necessaria adjungemus. Quamvis
praedicta arendae forma in Stat. Sygis. praescrip-
ta erat, tamen teste Lavandeski fere nunquam obser-
vabatur, sed documenta desuper privatim a partibus
ipsis ~~conscribebantur~~ conscribebantur, atque deinde co-
ram actis publicis roborabantur v. ablatarabantur. —

Qua bona arendari possunt

Arendari poterant bona terrestria non tantum nobi-
lium, sed etiam ecclesiastica. — In provinciis quorumcun-
que tamen prohibitum fuit bona ecclesiastica in
praejudicium ~~possessoris~~ successoris arendare h. e. ita ut successo-
res laederentur, quia bona ecclesiastica ad personas
ecclesiasticas revera non pertinebant jure propri-
etatis, sed solummodo eorum usufructus, quare exspi-
rante jure arendantis usufructuarii, etiam jus
arendatarii sublatum est. Porro hic contractus in-
validus erat, si possessor fuerit contiguus (quia tam
facile limites turbari possunt) aut si quidem
haereticus bona ecclesiastica exarendavit. —
At non solum bona, quae quis ~~quocunque modo~~
~~in usufructum~~ vere proprietarius v. qua persona
ecclesiastica possidebat, sed etiam alia bona quae
quis quocunque modo in usumfructum habuit, poterant
ab eo arendari secundum expressas leges. Similiter
qui jure advitalitii gaudebat, bona haec advitalitia
in arendam dare potuit, sed tantum ad vitae suae tempus,
ut ex natura rei alioquin fluit. Et si demum aliquis bona aliqua
quo modo obligatorio v. via potioritatis tenuit, eadem
arendare potuit, quum usufructus sit jus reale, adeoque in
alium omnino transferre possit. Quod bona regalia attinet, haec

In bona regalia

starosta quoque usufructuarius arendare potuit, attamen quidem et-
iam de eo scriptores differunt, an consensus ad ejusmodi arendationem
~~faciendam~~ regius necessarius sit necne? —

Illi qui priorem opinionem sequuntur, referunt se ad Sta- Ius polonum.
tutum Casimiri M. 1347, Sigismundi de 1512, et ad analo- 12./
giam eorum in oculos cadentem. Praedictae leges licet de
diversis casibus differant, tamen fere idem continent,
quod nimirum nulla facultas vel ad sortia alienari
possit, sine domini citius fundi consensu. ——
At jam Datascewski, Zawadzki et Ostrowski, qui-
bus nos quoque assentimur, probarunt, quod nulla
similitudo inter nostrum et legum illarum casum in-
tercedit: nam statuta solummodo de advocatiis et facultatis
quae a capitaneatu haud parum differebant, porro de
alienatione et nequaquam de arendatione loquuntur. ——
Ergo nobis praestantior videtur sententia ejus bona
tibi a republica in usum fructum concessa arendari
possit. et habemus ipsi super legem, quae de revindicatio-
ne horum bonorum loquitur, et ex qua deducere
possumus consensum quotiens non fuisse necessa-
rium (Const. de 1588). Statuitur nimirum illa lege, 1588
quod si quis modi bonum regale in longius tempus
arendatum, et intermedio tempore Starosta demor-
tuus fuisset, ille qui a rege tanquam possessor successor deno-
minabatur expellere possit arendatarium, qui
mercedem dedisset pro toto aut longiori tempore,
de indemnitate obtinenda non ad praesentem Sta-
rostam, sed ad haeredes prioris Starostae se convertere
debebat, nisi [illegible] fuerit datus a rege ipse et [illegible]
is arendator post mortem prioris Starostae [illegible]
deberet, ita ut etiam successor designatus cum
bonis [illegible] tenetur, usque ad terminum a pri-
ori Starosta stabilitum. Tandem itaque [illegible]
e contrario sequitur, quod in alio casu ad validam
arendationem horum bonorum consensus regius
necessarius non fuerit.
De [illegible] cujus contractus notare debemus.

1mo Pretium arendationis saepissime haud numerici in ipsa inscriptione indicabatur sed solummodo in illa inscriptione vel contractu abbutuato v. roborato dicebatur, quod pretium (sine appositione summae) fuerit persolutum, ergo quasi de restantiis de pupi... declarabatur. Tum vero arendatarius arendanti dare debebat inscriptionem totius vel residui pretii v. merendis in alio bono suo aut in alterum bonum habuit per fide jussores cavere tenebatur (similiter ut in emt. u. vd. nam et hic contractus dici dictus, nate mici debebat), saepius summa pretii arendationis, F quod plerumque tum numerabatur, si et in boni ... illius uni erat v. vero anticipative sensu lato, quod autem in lege Coloniae Sessionis vocatur, i.e. ab inicio adjustabat anni, pro spatio annis anni (ergo anticipative pro quolibet anno). Si autem pretium anticipative sensu stricto persolvebatur, tunc deductibatur usura pro illo temporis spatio, quo prius illa certius persoluta fuit, quam in praestatione desursum facta (ergo pro primo anno nullae usurae, pro secundo autem usura vel pretii unius anni pro uno anno et pro tertio usura vel pretii unius anni pro duobus annis).

F persolvebatur anticipative sensu stricto, statim ab initio pro toto tempore arendationis et c.

2do Saepissime autem jus usucaptionis arendatori concedebatur, similiter ac in contractu obligatorio.

3tio De custodia fortunatis plerumque in contractu illo expresse statuebatur, quod ... arendator ... proprietarius ... Quoad autem partem quod desuper statuerint ad aequitatem terrendum est et hac sub respectu consuetudo valebat, quod majores et generales calamitates ...

offerant quia in contractibus valde minuebantur v. penitus collabantur, ideo injustum fuisset si arendatarius qui pretium v. mercedem conditionum gratia persolvisset, hasce culas ferre debuisset. Attamen quo hoc termino inversione bus, pesti, generali aquarum inundatione devastata fuerint bona arendata pretium arendationis pro rata debuit minui v. et pro certo tempore proventus penitus fuissent detracti, pro hoc tempore prorsus remitti debuit. 4.

4to De resolvendo et prolongando hoc Contractu eadem ac de Austriaca observatione valebant principia, tandem stadium, post praeterlapsum ad quod initus fuit (plerumque 3 annorum), expiravit debuit quia si ius proprietarius arendatarium ad retinendam tempus atque in regula ad ulteriores 3 annos in arenda pati debuit. — De resolvendo et prolongando contractu

5. Una cum bonis arendandis plerumque etiam fundus instructus id est omnia ad oeconomiam exercendam necessaria in arendam tradebantur, et quaesitio, pendente, de tali fundo instructo atque inventarium conscribi debebat et, arendatarius finita arenda omnes hasce res ejusdem generis ac quantitatis juxta hoc inventarium restituere tenebantur. Iam numum speciale [illegible] in arendatarium generale autem in dominum spectabat (ex aequitate). — 5. fundus instructus

6. Denique arendatario licuit bonorum suorum sublocadare, ut idem de usufructuario supra vidimus quia arendatarius quasi usufructuarius erat. Ast sublocandatio juri, ex priori contractu quaesito, officere non debuit, secundum regulam juris generalem, nemo plus juris quam ipse habet in alium transferre potest. Ideo postea proprietarius de restitutione bonorum aut de damno refarciendo, non ac sublocatorem, sed ad ipsum arendatarem se [illegible] debebat — 6 Sublocatio

Stat. Litth. de arendatione quasdam speciales dispositiones adiicit:

a) Cap. II art. 2 statuit, quod in casu e bo arendationis vicino damnum intulerit, non solum arendator sed etiam ipse proprietarius boni arendati dominus tenetur.

b) (Cap. VII art. 1) sancit, quod si aliquis sponte et libere litteras, cum clausulis et argumentis in illis litteris expressis, de arendatione boni alicujus vel inmobilis in praesentia nobilium fide dignorum dederit, et si illud chyrographum sigillis nobilium fuisset munitum sive talis alicui ipse detulerit ad coloniam tabernas et molendinas, et similia sive ad totum bonum immobile, talis inscriptio vim et efficaciam habeat, etiam si non fuisset facta coram actis publicis. — Hoc commendat cum generalibus principiis de inscriptionibus (in Litth.) cum litterae coram testibus exaratae, postquam sollemnitatae eandem habebant vim ac in actis contractus stabilirentur ab illo coram judicio inititae.

Caeterum leges de arenda bonorum immobilium in propriis Pol. et Litth. latae nunquam non etiam ad proventus praesertim propinationis arendatos extendebantur.

VIII. Contractus Emphyteuseos*

Do eo tantum pauca leges Pol. loquuntur, quia his contractus magis ad jus Romanum pertinet, ideo tum primum in Polonia invaluit postquam jus Romanum in orbe propagatum fuit.

*) cum alium quid alicui dum utile eorum certam in ... conceditur

Aliqua tamen mentio fit in legibus Poloniae, sic in constitutio 1768 disponitur nonnisi nisi altas terras meliorandi gratia in emphyteusim elocari posse simul decernitur quis habeat facultatem contrahendi emphyteusis necnon et bona sua in emphyteusim elocandi, et variae itidem secundum varietatem qualitatis bonorum ad tales contractus vocatae sint personae. | Inspotonnnu 13./

1. Bona mensae regiae i.e quae regi ad sumptus ac tas onae sustinendae assignata erant, rex solummodo in emphyteusim collocare poterat.
2. Capitaneis fas erat bona regalia sibi in usus fructum concessa etiam in emphyteusin conferre, quia emphyteusis proprie nihil aliud erat quam usus fructus.
3. Ecclesiasticis personis licuit bona communis officiis fundata, et
4. Nobilibus ex integro licuit bona sua terrestria in emphyteusim collocare.

Vigore praedictae Constitutionis etiam: /1768/
a. Peregrinus, qui altercone nostros bonorum in possessionem emphyteuti iam nactus erat, eamque per 3 annos continuos et non interrupte continuaverat elapso hoc termino tamquam indigena considerabatur, itaque ipso facto jus civitatis acquirebat.
b. In emphyteusi domino directo semper jus propinationis manebat (nisi haec exceptio in contractu expresse sublata fuerit).
c) Non tantum fundus aut res corporalis, sed etiam jura (atque etiam jus propinationis) in possessione emphyteuticae concedi poterant (quamvis haec terminologiae romanae non correspondent) Const de 1773 non ad nos spectat, vi cujus omnia bona regia

tam Coronae quam Lithuaniae, imo et qui bus unus mu nera senatorum conjuncta erant in emphyteuticam possessionem ad 50 annos conferebantur. —

Jus Saxonicum Secundum jus Saxonicum in civitatibus Contractus emphyteutici non pro semper, sed ad certam annorum seriem plerumque ad 30, 40, v. 50 annos concludebantur. Elapso hoc tempore emphyteuta ad fundos huiusque possessoris nullum jus habebat, nisi singularis ... stipulatio facta fuerit. — Haec modalitas (Codicis civ. Austr. haud contraria) adhuc hodie um Leopoli obtinet et in libro II. art: 53 speculi Saxonici glossati (in editione Krakow de ann. 1535) fundatur.

IX Contractus mandati (Contr. plenipotentiae)

Contractus mandati seu uti in legibus Polonae voca tur Contractus plenipotentiae ille fuit Contractus, quo aliquis alteri negotium quoddam sive judicia liter sive extra judicium gerendum committit, alter vero illud exsequendum in se suscipit. — Termi nologia quidem jam sermo fert talem Contractum gratuitum esse meminum, quia secus non mandatum, sed alius quidam innominatus adesset Contractus. atta men in Polonia haec terminologia non tantum stricte observabatur, et nullo respectu habito an ejusmodi Contractus gratuite an ex remunera tionem fuerit initus, mandatum nominabatur.

Si plenipotentia se se ad negotia, quae bona immobilia concernebant referebat, jam secun dum generale principium coram actis publicis recognosci v. saltem privatim exaratum coram iisdem inscribi debebat; ideo etiam in nonnullis juriis speciales libri plenipotentiarum ducebantur.

Mandatum dividi potest in generale si ad omnis generis nego-
tia; speciale si ad negotia unius tantum speciei et de-
nique specialissimum si tantum ad unum negotium
datur. Negotia iterum vero dispescuntur in judicia-
lia et extrajudicialia. Hae divisiones etiam in Leg.
Pat. fundatae, quamvis non ita expresse recensitae
sunt. Verumtamen mandatum generale coram actis pu-
blicis inscriptum amplectebatur facultatem omnes
contractus, etiamsi sese ad bona immobilia referebant
ineundi, imo etiam omnia alia negotia gerendi. —
Si autem mandatum generale coram actis publicis
non fuit inscriptum, omnia quidem amplectebatur
negotia sed iis exceptis quae sese ad bona immo-
bilia referebant. Ergo ad alia negotia sufficiebat
non tantum mandatum judiciale scriptum sed
etiam extensius constitutum, quod dispersis in Const.
de 1616 et in Stat. Lith. (cap. IV art. 87) — — In his
autem negotiis, ad quae personalis recognitio requi-
rebatur, mandatarius intercedere non poterat, sed
pars principalis coram actis comparare debuit e.g. si inscrip-
tio erat facienda v. testimonium edendum v. jura-
mentum deponendum, nam in hisce casibus etiam
personalitatem respiciebatur (quod vero non in praxi
adeo stricte observabatur.) Leg. Pat. in violationem
fidei, quam mandatarius mandanti servare debe-
bat, praecipue rigorosae istum qui fraudulenter con-
tra mandantem egerit rigorosis poenis feriunt,
quod tamen ad jus criminale pertinet. Hic rigor legis
enuntiatus est in Const. de 1658 et in Stat. Lith. cap.
IV art. 59. Autor noster adjicit ad haec principia
de advocatis et procuratoribus et enumerat perso-
nas quae coram judicio respondere poterant, quod
tamen magis ad procedurarum spectat.

X. Contractus fidejussionis

Contractus fidejussionis in eo consistit, quod alienam obligationem alterius in se sponte et periculo suo suscipiat.
De fidejussione plures dispositiones in legibus Patriis occurrunt. nam fidejussio super qualibet ~~dispositione~~ obligatione potest fieri, sive personali, sive reali esset (v. g. obligatio ex matrimonio). Ab hac regula tamen hi sunt excepti casus, nimirum ubi ea legis dispositione fidejussio nullum valorem habuit. Ii sunt sequentes.
1mo quoad debita ex Judaeorum et aliorum contractu (vi Stat. Casim. M. 1347)
2do quoad ~~debitores~~ actiones criminales. Tantum in Stat. Lith. (cap. XI art 55) sancitum fuit, quod in iis delictis quae solummodo poena banitionis aut peremptorie plectebantur, nobilibus fidejussio concedatur, quod privilegium vero per usum etiam in propria Polonia invaluit.
3tio etiam Judaeis prohibita erat fidejussio nisi pro pueris omnis Const. 1565 et Stat. Lith. art 28 cap. 4
Formam fidej. quod attinet, hic dicendum, quod bona immobilia concernebat in actis publicis debebat recognosci, in aliis autem casibus extrajudicialiter et quidem vel scripto tenus vel etiam ~~oretenus~~ oraliter potuit fieri. —
Sit fidejussio oretenus, testes tunc nullam actionem producebant Const. Ord. 1576.
St. C. M. De obligationibus fidejussoris jam in Statutis Casimiri M. 1347 sancitum erat. "Si aliquis fidejussit pro alio, et ille in termino statuto debitum "non solvit, tunc creditor jus habet ad judicium fidejussorem "citandi. Fidejussor autem non statim condemnabatur, sed ad debitorem "principalem citandum vere amoverte (?) ad judicium citato patuit.
Duo ergo tunc erant processus
a) Creditoris contra fidejussorem. Stat. fidej. per praxi.
b) Fidejussoris contra debitorem.
Statas leges invitatur, ut in priori processu citationem in ~~...~~ pro rogationem plenam fidejussori concedat et necessarius pro processu fuerit decisus. In tertio processu autem dupliciter potuit occurrere casus: v. etiam debitor principalis in judicio comparuit, v. sententia in contumaciam ferebatur. —

Si sententia in continuationem lata erat fidejussor in bona debitoris (principalis debitoris) intermissionem obtinebat, et statim post factam intermissionem bona illa in creditorem transferebat, et ita creditori satisfaciebat quo facto ab omni ulteriori actione liberatus est. Si autem debitor principalis in judicio comparuerit, tunc actio contra debitoris bona ipsa turbatur, et fidejussor iterum a respondendo liberabatur, non autem semper a solvendo, tunc fidejussor statim in tali casu, ergo saltem in subsidium ad solvendum obligabatur.

In tali processu fidejussori semper omnes exceptiones competebant quas debitor ipse olim movere potuisset e. g. factam solutionem. Casus, quibus fidejussio et evictio inscripta est ejusdem, sunt conditionis ac illa, quae realiter concreta fuit. Si proprietarius [illegible] bonorum evictionem generalem inscribit, super omnibus suis bonis habitis et habendis, creditor non soluto debito jus habuit quodcunque bonum aggrediendi. Si vero proprietarius obligat speciale bonum, illud vendere non potest, antequam evictionem in alium transtulerit.

Onerratio vero haec non habet locum in dote, nec in bonis regalibus, nec oppignoratis. Dos enim caneturae suae, bona vero regalia et oppignorata obdesicientem titulum onerationi non subsunt.

In Stat. Lith. (cap 11 art 84) sequentia statuuntur: si quis fidejusserit pro termino praefixo solutionis et si ille pro quo fidejussit, ante terminum solutionis demortuus fuisset in tali casu fidejussor tenetur maximum magis tunc illo in cujus differentia factis esset debitori principalis de morte ipsius tenetur evaram judice fidejussionis exhibere potest atque tunc ab omni impetitione liberatur.

Jus polonum 14.

Exceptio

St. Lith.

γ) Similiter, si ipse fidejussor ante terminum solutionis decesserit, eius successores v. haeredes eius ab omni fidejussoria obligatione liberantur. Contrarium autem obtinuit si vel ille pro quo fidejussor intercesserat, fidejussore ipso post hunc mortuus est; tunc fidejussoria obligatio non [illegible], sed in successorem v. haeredem fidejussoris transibat, uti tunc [illegible] erat actio contra fidejussorem.

XI De pactis nuptialibus

Pacta nuptialia sub variis denominationibus in Polonia occurrunt, et varia etiam et [illegible] [illegible] inde emanantur jura et obligationes prae[illegible] [illegible] jus advitalitii (illic citamus de dote dotalitio [illegible] et jure advitalitii sermo est.

A. Secundum leges Poloniae.

I. De dote.

1. De dote [illegible]

Dos est illa pars substantiae, quae filiae ad [illegible] matrimoniatum transferuntur a parentibus data. [illegible] dotem in Pol. [illegible] feminas quasi vices por[illegible] tionis haereditariae [illegible] [illegible] [illegible] Saepe [illegible] feminae [illegible] [illegible] danda erat ad dotem [illegible] constituendam et extradendam pater obligatus fuit. Probatio illius assertionis continetur in illo articulo Statuti Cas. M. 13 [illegible], quo ordinatur, quod dum aliqua domicella maritatur aut nuptui tradi[illegible] tur, dos seu donatio in pecunia parata [illegible] sufficiat, quae in praesentia amicorum [illegible] [illegible]atur. —

Si autem pater vivens filiae dotem non constitueret, filia ex substantia seu massa haereditaria paterna sibi dotem vindicare potuit, aut [illegible] [illegible] [illegible] tentare debebat, qui haereditariam portionem appetere valeret —

De hoc casu praecitatus articulus in Stat. Cas. M. sequentia disponit:

Item statuimus quod si quis militum aut nobilium de hoc seculo migraverit habens filios et filias, tunc filiae per fratres maritis tradantur, dote tamen eis more consueto assignata, "Extra seriem articulo" "Si vero patre mortuo filiae remanserint neque per" "patrem eadotatae, tunc fratres vel patrueles vel" "seniores consanguinei competentem ipsis dotem as-" "signare tenebantur. Hanc dotem in pecunia pa-" "rata constitisse ex verbis praecitati statuti Casi-" miri M. colligitur.

Dotem (posag) uxor plerumque marito suo in lobe- zam administrationem tradebat (ut in j. Rom) ad illa proinde proprietatem hujus dotis non amitte- bat, sed potius retinebat ita ut uxore post mortem mariti vel ex ei ipsa praemoriente heredes ... uxoris hanc dotem vindicare possent. Itaque propter dotis semper in linea materna remanebat et maritus solum administrationem acquirebat. Etiam casu quo durante ... cedere haeredi- tas, ad ejus dotem adtrahitur.

Ideo maritus cum uxore dotem medio inscriptione vel pacti antenuptialis acciperet, obligabatur hoc pactum in actis publicis inscribendum curare simul quam iam acceptam dotem saltem super medietatem substantiae suae vel particulari aliquo bono assecu- rare. Hae inscriptio in leg. Pol. vocatur reforma (Oprawa) seu reformatio dotis. Haec inscriptio adeo essentialiter requirebatur ut nuncupata probatio de dote, Pol. zadatek, admittatur. (Vide Statuta Albrechti 1496). Hujusmodi reformatio fieri debebat a marito etiam tunc si do- tem non in pecunia parata acceperat, sed in illis quae ad dotem constituendam obligabatur solum modo inscriptionem in bonis suis immobilibus in favorem mariti edidit. Nam fiebat saepe quod pater et fratres ... non habuerint tantum

primiae paratae, ut dotem convenientem mariti extrudere possent; quapropter tum solummodo chyrographum de summa dotis exarabant, et quasi simplex debitum ipsis bebaut in suis bonis immobilibus; quod dum factum si maritus dotem revera accepisset, quia hanc summam inscriptam cedere, hypothecae etc. potuit.

Quodsi dos a marito acceptata non reformata periit, quia maritus dotem et integram substantiam dilapidaverat, tunc uxor, et ejus proles jure gaudebant dotem alterum vice a suis parentibus v. his deficientibus a fratribus, prout dos prius constituta fuerat, praetendendi. Itaque erat reformatio dotis [non] proprie inscriptio de dote accepta, et certo casu ex mente restituenda per inscriptionem in bona mariti pure [praeter reformationem] pr.

De Dotalitio. (Przepis, Przywianek)

II De dotalitio. Plerumque maritus ex sin' sua summam titulo simplicis debiti, praecipue tum si ille liberos cepit, inscripsit, quae summa in genere vocata tam donatio et spectabat ad uxoris substantiam, relata quae ad propriam substantiam maternam dicitur.

Si vero maritus, uti juxta consuetudinem obligabatur uxori suae summam dotis aequalem super suis bonis immobilibus inscripsit, tunc soluto matrimonio hanc summam una cum dote reformatoriae asservata suam faciebat, tum inscriptio haec dotalitium, seu reformatio [dotis] censu in proprio (przepis przywianek) vocatur.

Fic. assecuratio contradotis

Tanta quotidianum usum summa dotalitii omnino excedere potest summam dotis, imo marito fas erat dotalitium constituere et reformare, quamvis nullam dotem accepisset.

competunt
Quaeritur quaenam jura conjugibus in dotem et dotalitium: Inspectorum 15.
a) stante connubio et
b) post mortem
α) uxoris marito atque post mortem
β) mariti uxori competierunt?
ada Stante vita conjugum maritus quidem in bonis in quibus dos aut dotalitium erant reformata libere poterat uti et frui, sed ejusmodi bona alienandi aut onerandi jure non gaudebat nisi cum consensu uxoris ejusque amicorum (prox. consang. [illegible]). [illegible] tum [illegible] anno 1523 sonat:
"Si vendit habeat uxorem cujus reformatio (vi sancitae) extenderet se ad bona vendita tum consensus (nimirum uxor) per maritum aperte, et tum consensus amicorum [illegible] ad minimum duorum ex linea paterna consanguineorum consentientes talem inscriptionem, quoad ejus reformationem (: i.e. renunciat suae inscriptioni reformatoriae vi statuti de 1543.)
In tali casu autem in securitatem uxoris ejusque [illegible] haec reformatio dotis v. etiam dotalitii cedebat transferri ab ille bona alienato ad alma bonorum mariti. Si aliquis uxore sua non consentiente bona sua reformatione onerata, quocunque modo alienaverit v. obligaverit, jura reformatoria vero non obstante alienatione illaesa manebant, eaque [illegible] jura erant realia, et uxor ejusque successores possent repetere [illegible] reformationem etiam a [illegible] bonorum possessore.-
Si etiam uxor non fuit obligata ex facultate sua propria mariti debita persolvere, unde per solutione horum debitorum non potuit ex bonis mariti reformatis recipi, ut reformatio ipsa laederetur (statut legis 1523) primo et potiorintus fuit facta aperta, [illegible] [illegible]statibus mariti bona reformata non poterat [illegible] in potioritatem trahi (Vid. Const. Cas. 11 1547)

educatur

"Quod si aliquis de crimine et maleficio fuerit ~~damnatus~~ [illegible] [illegible] et non purgaverit in judicio, seu ob malitiam e regno fugerit, tunc bona sua immobilia tamen [illegible] [illegible] [illegible] incorporabuntur, bona autem mobilia [illegible] [illegible] regem et barones dividuntur, [illegible] [illegible] [illegible] dotalitio remanebit, [illegible] [illegible] liberam habebit facultatem" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] multo magis ad [illegible] [illegible] [illegible] appareat [illegible] [illegible] majori ad minus [illegible] [illegible] dotalitium ad [illegible] [illegible] mariti, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] procedat.

ad b.

a.
Iura mariti.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dotalitium [illegible] [illegible] quidem
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] marito (et suis prioribus ejus) [illegible] [illegible] dotalitium sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] -bant (v. stat. [illegible] 1505.)
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ remitti
[illegible] [illegible] bonorum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distinguendum est,

b.
Iura uxoris.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nuptias transierit [illegible] —

aa
Si ad novas nuptias non transivit

[illegible] [illegible] [illegible] superstes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non transierit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] M. 1347 [illegible] [illegible] [illegible] marito mortuo uxor [illegible] donationem et [illegible] [illegible] [illegible] (et in [illegible] tit. [illegible] 1423) [illegible] [illegible] damnosam [illegible] [illegible] quod uxor mortuo marito [illegible] [illegible] [illegible] possideat [illegible] [illegible] [illegible] marito mortuo [illegible] [illegible] dotalitium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mobilia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

S. W.

Haec bona ~~[illegible]~~ etiam, quibus dos et dotalitium in[illegible] [illegible] mariti [illegible] et demum post mortem [illegible] ad legitimos heredes ejus devolvebantur. [illegible] [illegible] statut[illegible] [illegible] perg[illegible].
"Ipsa [illegible] mortua [illegible] liberos si quos habuerit [illegible] omnia bona [illegible]" et [illegible] [illegible] consanguineis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] verba omnia bona [illegible] dotem et dotalitium [illegible] sunt)
[illegible] [illegible] 1315 disponit sequenter "Praemortuo [illegible] marito, mulier [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bona [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ipsa mulier post [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possessiones [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possessi[illegible] bonorum [illegible] consanguineis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mulier [illegible] [illegible] in competenti [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] possessioni [illegible] [illegible] tempus [illegible] [illegible] tempus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible] omnia bona [illegible] [illegible] [illegible] bona [illegible] [illegible] possessionem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dotem [illegible] [illegible] fuerint.
[illegible] vero [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
66. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Si de novo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] disponit; [illegible] mulier [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] voluerit, decernimus: 66

Sunt tantummodo ii casus, quo omnia bona paterna
sic integraliter, cum altera parte ipsorum [illegible] mater natura [illegible]
cernentium (venientium) bonorum [illegible] [illegible]
[illegible] ac [illegible] constat, [illegible] [illegible]
[illegible] et cum altera [illegible] bonorum parte [illegible]
[illegible] accipiat [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rigorose, [illegible]
[illegible] [illegible] transitiones [illegible] [illegible]
[illegible] omnia bona paterna, [illegible] [illegible]
bonorum mediatate [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] de 1873 commutata [illegible]
ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ipsam [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] post mortem mariti [illegible]
crinile (wianek.) bonis expresse poterit crinile (wianek) [illegible]
[illegible] non expressa seu consuetudo [illegible]
[illegible] sequentes [illegible].
Quum aliquis sibi copulat [illegible] [illegible]
virginem et puellam [illegible] [illegible]
novae formans uxori, [illegible] [illegible]
accipiat pro crinili [illegible] [illegible]
etiam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] provenientes, et hanc [illegible]
nem [illegible] [illegible] [illegible] crinile fuerit solutum,
aut alio [illegible] [illegible] [illegible] tenentur.

Haec tamen rem numerato (30 marc) post hac pro ratione substan- Jus polonum
tiae mariti derelictae adiunxerunt (Stat de 150. Laicorum 16.
autem neque uxor post mortem mariti, neque maritus post
mortem uxoris jus haereditarium consuccedendi in bona
defuncti conjugis habuit, sed quaevis bona hujusce ad
consanguineos ejus secundum ordinem successionis vel
vel saltem quantum testamentum, si quod condiderat,
[illegible] [illegible], sed testamentarios haeredes per-
veniebant.
De bonis paraphernalibus
Attamen uxor post mortem mariti in communione [illegible]
dicare potuit e bonis mariti quaedam, quae dicebantur
paraphernalia, quasi titulo successionis particularis. St. t. 11
His bonis paraph. stat. cas. 11 disponit: "Statuimus,
quod marito moriente uxor certa dotem et donationem
et quaelibet paraphernalia in pannis, gemmis,
lapidibus et vestibus superstantibus atque sibi [illegible]
[illegible] [illegible]. — Fusius hanc relationem statutum St. L. Jo.
[illegible] [illegible] de 1423 explicat et quidem: Licet
etiam antiquitus per antecessores nostros in quodam
capitulo statutum sit, quod marito mortuo uxor bona
[illegible] [illegible] dotem et quaelibet paraphernalia [illegible] [illegible]
in gemmis, argento, pannis et vestibus habeat
et teneat; tamen quia non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] solebant (saepe enim mulier sub hoc
praetextu multas sibi res appropriavit, quae
ad eam non pertinebant sed ad pueros) quapropter
de consilio et de consensu Praelatorum et Ba-
ronum nostrorum statuimus, quod uxor marito
mortuo solummodo circa paraphernalia [illegible]
[illegible] [illegible] thesauro [illegible] pannis
argento [illegible] magnis cum omnibus armis
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], quae omnia [illegible] [illegible]

Deltaennes insuper, quas talis mater in omnia pecora
Synaecia alia, quae in vita sua et dotalitio fuerint, una
cum equis vitalibus, quibus tempore mariti sui communi
dotalitis gratia utebatur, permaneant, | donatio vestibus
equis parvis in ratione 3 maritorum mariti cum funeti
equi parum ad oppositionem cum equis magnis, qui nempe
expeditioni bellicae inserviebant), quae inaequalem sortem
supportarent domino et pueris cedi debebant."

3. De jure advitalitii (: O dożywociu :)

III De jure advitalitii (: o dożywociu :) Licet conjuges
inter se jure successionis non gauderent, tamen eis
liberum erat sibi invicem uxori seu marito advitali-
tium substantiae inscribere in quo casu haeredes
in capienda haereditate tamdiu impediti erant,
quamdiu ipse superstes conjux vivebat.

Jus advitalitii secund. Leg. Pol. erat ut superstes
in omnibus bonis mobil. et immobil., quem in conjux
juxta formam statuti inskrypcja inscribebat ut
uno conjuge mortuo superstes eodem ad aetas
suae tempus uti et frui posset. Omnis scripta
[illegible] temporibus contrahentes [illegible] proh-
ibitus erat (vi Stat. Zad. Jag. de 1420)

Venius tamen haec dispositio legalis non ob-
servabatur, itaque jam per conjuges invic. [illegible]
ta, astehium [illegible] per Stat. Sig. I 1523 innu-
tata fuit, quia in hoc Stat. formula inscriptionis
in de jure advitalitii continetur, adeoque exinde
manifeste profluit, quod inscriptio juris
advitalitii a legibus permittatur — Haec
formula autem erat sequens:
"Comparens personaliter coram officio N. talis
N. ex (maritus) sibi et N. (uxor) conjuges, [illegible]

monte et corpore existentes et nec cum eorum consilio (uxor
omnia in bonis suis non potest disponere sine consensu
consensu et aviticitatem semper requirebatur)
publice et per expressum reservaverunt quia omnium
bonorum suorum haereditariorum (et obligatorie debitorum) et impositionum, quae nunc habent
in posterum habebunt, civicam et mutuo dilicunt,
servitutem usufructuum ad tempus vitae, tali modo videlicet,
ut, quod si praefatum N (maritum) si nunquam
praefatam N (uxorem) mori contigerit, ex tunc ipsa
N (uxor superstes) bona omnia tam mobilia quam immo-
bilia praedicti N (mariti demortui) obtinebit et posside-
bit cum omni jure, dominio et proprietate, nihil excipien-
do, ita ut usufruetur ad tempora duntaxat vitae suae,
post mortem vero praedictae (uxoris) bona praefata
tam mobilia quam immobilia totaliter pleno jure
ad successores praedicti N (mariti praemortui) devol-
ventur sine quovis impedimento et contradictione succes-
sorum praefatae N (uxoris). Et similiter, si conti-
gerit praedictam N (uxorem) prius mori quam
praedictum N (maritum), ex tunc praefatus mari-
tus omnia bona tam mobilia quam immobilia
praedictae N (uxoris) obtinebit et possidebit cum
omni jure dominio et proprietate et omnibus eorum
dom. bonorum pertinentiis, ita ut usufruetur ad
tempus vitae suae. Post mortem praedicti N (mariti)
bona praefata, quae ipsam N concernebant ad succes-
sores praedictae N. devolventur, sine quovis impedimen-
to et contradictione successorum praefati N. —

Differt ergo jus aviticitatis a jure dotalitio et
[illegible], quia jus aviticitatis constabat in usufructu;
Dos et dotalitium erectum in proprietate vel certae
et determinatae summae.

ad validitatem ejusmodi contractus requirebatur:

Requisita Contr: adoit:

1

Act: publ: inscr: detti formula

1mo Inscriptio in actis propriis districtus juxta formulam praescriptam facta. Nam inscriptiones juxta formulam praescriptam erant faciendae, nec in discripsisse permitterent deflexionem, quod in nostra causa minime obtinuit. Si autem inscriptio extra contrahentis alterius districtus fuerit facta, ad acta propria districtus debuit transferri secundum generalia principia in Const. 1576, 1586, 1768 expressa

2

Mutuo

2do Haec stipulatio juris aviticitatis a conjugibus mutuo fieri debebat, licet jam ex verbis formulae haec appareat, semper ita ut alter alteri consimpliciter inscribens bona sua in omni cum bonis suis conveniret, seu inscriptio conjugum. Inscriptio tamen ab uno conjuge alteri facta nullum habuit valorem.

3

Totalis

3. Jus aviticitatis etiam totale esse debuit, id est comprehendere omnia bona inscribentis mobilia et immobilia, jam habita aeque ac adquirenda, id ex claro formulae tenore et contraria opinio insuper adversa erat praxi judiciali. —

(conditio)

Quae conditiones hujus contractus ad sensas auctore [illegible] non distinguendae debentur, an conditiones nec per hac conjugis inscribentis sint favorabiles necne, nam ipsum jus aviticitatis ipse conjugibus minime erant favorabile quatenus vite alter jus conjugis in [illegible] bonorum ad se spectantium careret.

Si vero quis ~~conditionem~~ conditionem inscripsisset omnino (ibidem) favorabilem (ergo non tantum non gravantem), juri aviticitatis a se concesso adjecerit, haec conditio licet deflexio a formula praescripta aderat, tamen ab omnibus judiciis praecipue vero regnis celebatur, si addita erant verba sicuti (titulus) in formula statuti descriptum est. Ejusmodi conditio neque erat, ut avori juris aviticitatis non adventae [illegible], sed hinc tantum gaudeat, donec ad hinc [illegible] transferit. —

Iura ex hoc pacto nata erant sequentia:

1mo Ius aviticitatis uti jam ex definitione patet, se tantum ad bona extendit, quae post mortem coniugis elongantur, iniquum enim foret si proprietarius libera dispositione in re sua impediretur.

2do Conjux, qui ius aviticitatis in scriptum habuit, statim post mortem alterius conjugis in fundamento alterius inscriptionis intromissionem in bona defuncti conjugis petere potuit. Haec intromissio fieri debebat ... ... tum ... praesentis ... inventarium ... honorum mobilium et immobilium in praesentia 2orum consanguineorum conjugis demortui, ad quos bona haec post mortem alterius quoque conjugis devolvebantur. Hoc inventarium intra 4 menses oblatum ... seu ingrossari debuit actis publicis, atque controversia orta a superstite conjuge juramento confirmandum erat, (: quod nihil celaverit, sed inventarium juxta verum bonorum statum confecit)

Secundum tenorem formulae juris aviticitatis etiam omnia capitalia (: nisi in scriptione expresse fuerint excepta :) pro bona defuncti conjugis tam obligatoriae nitore, quam ... ... subjectae erant.

3tio Domi ... aviticitatis jure ... gaudebat etiam jure patronatus, ... in bonis aviticitatis ad beneficia vacantia parochum praesentare potuit etc — quia leges Banae nulli id vetant et praxis continua in sacris Canonibus fundata cum illa opinione ... ... qui jure patronatus gaudebant in 4 ... ... post mortem parochi computandos Eppo personam eidem aptam ... pro vacante Parochia proponere debebant, secus Eppo fas erat Parochum nominare, et ... ... nominationi non intra ... ... contradictum fuerit, constitutus Parochus amoveri potuit (: ... fontes juris Slavonorum) . ——

Obligationes quae ... ... erant:

a) vigore consuetudinis ... ... litis parabat solutio ... ... debitorum demortui conjugis peti potuit, quia tota ... ... devoluta in ejus ususfructum transibat.

Ius potiorum

§ 17

Iura ex ... contr: profluentia.

... ...

Hatrim intromissionem peti ...

2.

Ius patronatus

Obligationes ...

1.

Solutio debitorum

Attamen conjux superstes, si illa debita persolverit, seu ret[illegible] illius possessores habebant jus petendi indemnitatem ab illis successoribus, ad quos illa bona jure proprietario devolvebantur. Haec jus vocatur deportata, quia hae summae oneribus deportatis adquisita fuerint.

2. Aut donationem aut jus advit. recipit

6. Uxor, quae praeter jus advitalitium etiam donationem dotem et dotalitium habuit in bonis, tam ambo haec jura vindicare sibi non potuit, sed aut jus advitalitii aut persolutionem summae donationis (dotis et dotalitii) eligere debuit, quod saepe Ossolinski in antiquis legibus fundatur.

Tamen seriam hanc regulam a nonnullis Judiciis nonobservatam fuisse Zawadzki et Zatarzowski dicunt.

3. Non potuit distrahere

7. Cum autem bonorum non proprietas sed usufructus tantum ad conjugem superstitem spectaverit, proinde illa bona ab ipso neque alienari, nec obligari, nec onerari, nec arendari potuit, etsi status eorum deterioratus fuerit, indemnitatem

Indemnitati in fundamento superfuti Inventarii [illegible]

Contra autem, quia fructus ad eum jure proprietatis spectabant, de tenore de iis disponendi habebat libertatem, absque [illegible] [illegible] alienare imo etiam eorum perceptionem arendare potuit.

4. item renuntiare

8. Si in massa advitalitia erant bona quae [illegible] actione vindicatoria prosequebantur, eorum [illegible] conjux superstes potuit, imo debuit litem continuare, [illegible] proprietarios bonorum advitalitium [illegible] ad illos proinde devolvere.

Amissio advitalitii

Amittebatur advitalitium:

1. Morte

1mo Morte conjugis hoc jure gaudentis, quod jam ex nomine hujus juris apparet etiam primo.

2. [illegible] ante conj.

2do Si conditio valde adjecta [illegible] ob [illegible] nuptias initum juris [illegible]; 3tio Alia causa ex qua jus [illegible] amittebatur, erat magna devastatio, deterioratio et

3. Magna devastatio

abusus bonorum [illegible] eorum, et praecipue abusu [illegible]

propter quod nempe ab omnibus judiciis amissio juris ad ultaktus deserebatur; in tali enim devolutionis casu propter aut horum bonorum poterant eum in Judicio usufructuarium citare et petere ut ipsi pis aviticalitatis adjudicaretur. — Ubi vero silvarum tunc factus esse censebatur, quum usufructuarius bonorum aviticale possesse censebatur ligna in certa silva ceciderit, non in utilitatem horum bonorum, sed ut ea in aliud territorium erecta eduxerit, — ... juris scriptores discrepant an ejusmodi devolutio bonorum usque ad amissionis juris aviticalitatis constituerit, v. vero propinquo tantum jus tribuerit indemnitatem petendi.

Denique adjicere debemus, quod nobilis qui possessione bonorum regalium gaudebat, de regalia uxori suae jus aviticalitatum in talia bona inscribere non potuit (Const de 1562) excipiuntur duo casus nimirum si maritus speciale privilegium quod communicatorium dicebatur, habuerat, vel jam in ipso privilegio, quo mediante maritus possessionem bonorum acquisierat, clausula adjecta fuerat, quod aliquam licet tibi jure aviticalitatis ad uxorem transmittere.

Talis conjunctio neque in bonis capitaneatus, quia usufructus horum bonorum, solummodo munere capitanii conjunctus erat, nec in bonis ..., ubi de dispositione rei ... agebatur, locum habuit. Deinde ... ... quod bona ... quod uxor non plus quam duo ... tituli aviticalitatis sibi vindicare possit, licet maritus plura possederit, et quidem solummodo talia bona, in quibus nulla praesidia erant tenenda, in praxi non strictius observatum fuisse ... constantur.

B. De pactis nuptialibus secundum Stat Lith in Lithuania

B.

1.2.

Dos et dotalitium

I De dote et
II de Dotalitio prorsus diversa valebant principia. Etenim constitutio dotis, usque in arbitrio patris, fratrum v. consanguineorum erat posita ita, ut dotis non nisi quarta — 1/4 partem facultatis paternae efficere.

ex praescripto ugionnise

Omne illa, qui dotem vi ex propria voluntate constituebat a marito reformationem, hujus dotis i. e. assecurationem super tertiam partem omnium bonorum praetendere potuit. Sed adhuc ante initum matrimonium parentes sponsae a futuro genero v. fratres a suo affine reversales propria manu scriptas et ab absigilatoribus subscriptas sigillisq. munitas super eo alcipere, quod dotem dotem determinatam prout e. tr. expeditionem mulieri bene b pecuniam paratam, aurum, argentum et pretiosa suppellectilem, alia vero mobilium simplo taxatam super tertia parte substantiae suae assecuravisset. Porro alias reversales non generi (zeri) vel affinis super eo dare debebat, quod hanc dotis reformationem primis annis initi matrimonii consummatis agnoscat.

Ante nudummo generi dictandre reversales etuder

Quodsi gener v. affinis non posset v. nollet tantae suae in nostram obligationibus suis juxta datas reversales satis fuisse, tunc dr ei v. ejusdem consanguineis fas erat dictas reversales coram actibus terrefinibus oblatuare et adjuratu coram veritate reformationem dotis effectuare (Stat. Litt. Cap. V art. 3 §. autem, tertia pars facultatis mariti non corresponderet dotis tunc constituens eandem, tunc ipsam dotem marito extradere non debebat, sed ex illa pecunia dotis bona quaedam emere et ea marito futuro in usumfructum concedere potuit quorum tamen proprietas semper apud uxorem permanebat, adeoq. inscriptio in bono mariti non amplius necessaria erat.

Jura ex dote profluentia

Enumeratis modo constitutionis et assecurationis dotis, jura ex dote profluentia exponere possumus.

1mo Uxor post mortem mariti, extra casum 2 annorum nuptiarum potuit sibi vindicare, possessionem tertiae partis bonorum mariti, quam in regula viduitatis tempus retinebat et hoc quidem tum obtinuit, si dos in pecunia parata fuerit exsoluta. Si autem pro ista pecunia bona emta fuissent ac marito in usumfructum tradita, tum eorum bonorum uxorem etiam a usufructus resolvebatur ita, ut libere de iisdem disponere posset (nisi dotem

constituens proprietatem illorum bonorum sibi reservaverat, et post mortem uxoris, haec bona devolvebantur ad ejus haeredes si haeredes non adessent ad illas personas quibus uxor tempore vitae adhuc haec bona inscripserit.

Etiamsi uxor revera dotem in portaverit, ast reformationem ejus non obtinuerit, tunc [illegible] tunc reque summam [illegible] importato amisit a [illegible] inscripta [illegible] marito in casu 2. [illegible] non transierit, [illegible] potuit criminale quod [illegible] 30 sexagenis grossorum [illegible] consistebat. Quamdiu vero sedem viduatus non reliquit (i. e. in [illegible] relatione et nec dotem reformationem nec [illegible] inscriptam habuit) tunc cum liberis derelictis, aut aliis forsitan consanguineis mariti in bona mariti [illegible] succedentibus, ad quartam portio [illegible] temporaria obtinuit. Si autem bona relicta Nobilis alicujus non valerent 30 sexagenas grossorum, uxori quarta pars eorum cedi debuit, cujus possessionem ad vitae tempora, etiamsi etiam ad secundas nuptias transierit, F ad quam proprietas omnium eadem hujus quartae partis bonorum spectabat, hanc quoque tamen partem bonorum [illegible] ab uxore exemere.

F retinebit. [illegible] mea [illegible] mariti, [illegible]

1° Uxor ante maritum decedens, tunc si nullum [illegible] dotalitium sibi inscriptum habuit, [illegible] statutibus uxoris sibi vindicare potuit, sed dotem illam [illegible] reformatam successoribus uxoris exsolvere debuit.

[illegible] aliquis homo infimae conditionis (etiam nobilis) nulla habens bona, duxerit uxorem, quae talia nomine etiam nihil acceperit, sed uterque conjux aut etiam alteruter [illegible] acquisiverit quicquam, ex propria industria, [illegible] Si [illegible] maritus prius decesserit, [illegible] bona haec propria industria acquisita F (et non a parentibus [illegible]) cuius [illegible] tertiam, [illegible] tertias partes [illegible] quia [illegible] omnia ejusmodi bona uxori cedebant quia [illegible] communi utriusque conjugis industria acquisita erant. In casu autem ubi talis uxor [illegible] prius [illegible] [illegible] [illegible] cap. 5, hac [illegible] aequales partes [illegible] consanguineis uxoris et altera consanguineis mariti secundum regulas successionis cedebat.

F adquisita [illegible] [illegible] inscriptionem [illegible] [illegible] uxoris [illegible] uxori ejus ex ejusmodi propria industria acquisitio [illegible]

Item procepsi valebat, si uxor fuit praemortua
Ostrowski asserit, idem etiam in Sol. prussia in aequitate observatum esse.
Si tot duodecim annos si uxor ad secundas nuptias transiverit, fuit art. 2 Cap. I quod mulieri non licuit post fata mariti sui ante decursum unius mensis a tempore mortis mariti, non licet alterum virum ducere, nisi eius dotem

intra 6 menses: a priori marito inscriptam amittat, quod si vero dotem non haberet reformatam, tunc liberi mariti sui prioris aut alius quidem consanguineis v. naturalibus successoribus poenam 12 marcarum persolvere debeat.
(Magis autem rigorosa erat lex pro illis casibus, si vidua

virum, ideo: nobilis, quae bona avita paterna et materna habebat, sine consensu suorum amicorum virum plebejae conditionis ducerat, tunc enim mulier non solum dotis inscriptionem, sed etiam illa bona avita et materna amittebat, quae ad liberos v. ius dispositionis ad seniores consanguineos devolvebantur, et solutionis liberationi debebant talia dotem pro ipse bonis activam omnium pecuniarum persolvere, et quidem quod bona terrestria tantum 10 sexagenas grossorum, pro quolibet fundo, pro quolibet fundo deserto v. non culto 6 sexagenas grossorum, quod alia bona tantum non vero sedem tantum in Sta tuta Lith. pronotata.

Extra in casibus: Si autem vidua quaedam matrimonium aliud modo contraxerit (ergo neque ante illum terminum nec cum plebejo) tum distinguendum erat, an haec vidua habuerit dotem a priori marito reformatam necne.
ad α In priori casu a posteriori marito nil ea exigere potest nomine dotis aut contradotis nomine, sed cum reformatione prioris dotis se contentare debuit, in posteriori
ad β casu autem secundo marito liberum erat sponte aliquid inscribere.
Si ad(e)us maritus mortuus erit, liberis relictis, tunc lex disponit, quod vidua cum ipse liberis aequalem partem ea mariti fortunis substantiae accipiat, est

non in proprietatem, sed solummodo ad usumfructum ad vitae suae tempus. Si autem 2dus maritus unam tantummodo prolem reliquerit, uxor jure ad non aequalem cum ea portionem sed 1/3 tantum partem obtinuit. Quod si vero maritus 2us suae uxori bona voluntate aliquid inscripserit (quod solebant) tum uxor cum eo se contentare debuit, nec aliquid amplius appetere potuit. Liberi autem 1mi mariti uxorem ejus, ad 2das nuptias transgressam, eximere h.e. dotis summam ei persolvere et possessionem bonorum prioris mariti ad illam uxorem spectantem sibi vindicare poterant. #

III. De jure advitalitio in Lithuania eadem principia ac de advitalitio in Polonia valebant et solummodo juxta notum modum forma inscriptionis diversa erat.

C. Pacta nuptialia secundum Correcturam Prus. Desuper. tit. I. loquitur: „Nec maritus in bona uxoris nec uxor in bona mariti post alterius mortem quidquam juris amplius sibi vindicare aut usurpare possunt, quam quod in acta quaecunque publica et authentica legitime sibi inscriptum et obtinere potuissent. Secundum hanc dispositionem licuit conjugibus: C. n.2 — et dotalit. A*

1o sibi invicem aliquid inscribere

2o Quod si nil inscriptum fuit fuerit nullum jus ad bona sua invicem conjuges post mortem alterutrius habuerunt. Correctura ulterius pergit: „Socia superstes in dimidiam partem bonorum (quae prius aestimata fuerant) uxor bona quae ad maritum adtulerat, ut supellectilem, vestes, gemmas et dotem et contradotem, sibi a marito inscriptam integram habere debet, quas ita inscribere marito liberum sit, ne tamen ampliorem, quam dimidiam bonorum suorum partem inscriberet; dotis quidem proprietas ad eam (: uxorem) haeredesque pertinet, contradote vero autem solummodo ad vitae tempora uti poterit."

3. Jus Advitalitii — Quod jus advitalitii concernit, Tripartitum disponit, quod liberum sit conjugibus sibi mutuo in omnibus bonis suis advitalitium inscribere.

Privatis dispos. — Dispositio autem praesens est: Uxor si nullam dotem sibi inscriptam habuerit (: ubi ergo in Pol. et L. [illegible] habuit) bonorum mariti defuncti quartae [illegible] in usufructum [illegible] fuerit d'amortua, v. ad eas [illegible] transierit vindicare potest. Notandum denique quod ille qui filiam quandam in matrimonium ducturus erat, ante perceptionem dotis scripturam cassare debuit, quod illa dos, si uxor ante maritum decederet, familiae uxoris fine non pariterit su-

M — Quod sponsus post matrimonium illam dotem inscribere vellet. Postquam ergo matrimonium contraxerat maritus hunc [illegible] fieri [illegible] et hanc declarationem ad acta authentica quaecunque porrigere et in ejus fundamento inscriptionem facere debuit.

Leges austriacae — NB. Quia in antiqua Patria leges de jure advitalitatis magno cum praejudicio descendentium conjunctae erant, hinc legislator austriacus in Galicia inscriptiones ejusmodi futuras ad usufructum nonnisi quartae partis substantiae liberae

liberis — conjugis praedefuncti restrinxit. (Patentalis de dto 1ae 1785, 3. Apr 789, 7 [illegible] 1790 et § 1255. Cod. civilis universalis tandem disponit, pro usufructus spectare [illegible]

D. # — tum haereditatem, quae libere in haeredes transferri potest.

d. Jus Magdeburgense de haere sancit, quod si post contractum matrimonium maritus medietatem

d) mari = 1/2, uxori = 1/4 — omnium bonorum uxori suae et uxor 1/4 partem bonorum mariti adquirat. Itaque acquisitio non fiebat in fundamento inscriptionis alicujus, sed ex ipsa lege ipso jure.

e) mari = 1/2, uxori = 1/2 — Secundum jus Culmense uxor non 1/4 partem sed medietatem bonorum mariti post mortem ejus acquirebat. Illae dispositiones praefatae se solum ad ea bona immobilia referebant, quae sive erant circa, sive legibus Magdeburg et Culm: subjecta.

Notandum summum plebiscitum urbis Leopolis, quod longo tempore Jus polonicum ... quod et consuetudine introductum a Casimiro M. confirmatum ... vigore cujus uxor post maritum in ½ parte, maritus vero ... post uxorem in ⅔ partes succedebat. 19

... separatio ... matrimonii in dotalium, contra ... et dotalitium

A. Secundum leges Canonicae principiis de hac plerumque ... praxi fundantur, erant diversa diversis temporibus, quapropter haec doctrina non omnino clara esse, quia diversi auctores sibi saepius contradicunt.

Separatio ... Dupplicem habuit sensum:
1º aut est temporanea i.e. a thoro et mensa tantum, 2. aut ... totalis seu divortium i.e. pro nullo declaratum. Judicia in quibus ejusmodi causae decidebantur erant judicia ecclesiastica, et quidem Consistoria ... Diocesis.
Ast haec judicia desuper tantum jurisdictionem proferebant an separatio s. divortium locum habeat — Controversiae vero quoad de juribus realibus, tum quam de rebus saecularibus non nisi a judiciis terrestribus v. castrensibus dirimebantur. (Statutum 1543 et Stat: Litt. Cap. I art 25) —
His praemissis sequentia valebant:
ad 1. Uxor post factam separationem adquirebat jus ... durante separatione praesentis ... sibi stipulatorum percipiendi. Post mortem mariti autem intrabat in omnia illa jura quae etiam ante separationem a marito erant reformata, dummodo maritus post factam separationem illas inscriptiones non revocaverat.
Ergo talis separatio solummodo ad jura personalia e matrimonio orta, non vero ad jura realia se referebant haec in nimium non tollebantur nisi ... expresse revocata.

De separatione

3.

Et si talis revocatio judicium non subintraverit, uxor sine consensu mariti in judicio comparere et bona aviticalitia alienare, distrahere aut de ipsis contractus quosdam inire non potuit, nam vinculum Matrimonii adhuc subsistebat, propterea maritus administrationem omnium bonorum adhuc retinebat. Aliud autem si conjuges post factam a thoro et mensa separationem a judicio ecclesiastico promulgatam, ~~coram~~ coram seculari judicio pacta nuptialia pro parte auctoritate reparaverint, idque iteratam separationem detulerint ad jura relata atque ea eadem iniverint. In tali casu uxor e potestate mariti dimissa fuit, et sine consensu ejus in judicio comparere et cum consanguineorum etiam de suis bonis receptis disponere potuit.

2. De divortio.

Addam. In divortio tamen secundum ~~regulas~~ leges generales uxor divortiata post enuntiationem de [illegible] judicii de illo divortio statim omnes praerogativas et jura plene amisit quae a divortiato marito antea ipsi fuerunt assignata, ergo non amplius nomen et Nobilitas mariti ei competebant, et omnia jura quae forsan ex aviticalitatis sibi inscripto vel ex alia ex quacunque Inscriptione ei competebat, amisit. — E contrario autem uxor bona sua recipiebat, et liberam dispositionem de iis sibi vindicare potuit.

Haec quidem sunt praescripta generalia a plurimis scriptoribus statuta. Alii scriptores rectius distinguunt casus, an nimirum ex tali matrimonio nec proles adfuit necne. Si nempe proles non adfuit

Si non prolitarunt

tunc maritus uxori suae bona ejus successoralia seu dotalia restituere quidem debuit, attamen etiam uxor sua jura sic reformationem dotis, dotalitii et juris aviticalitii amisit et tantum pro crinali aliquid abs ipso petere. Insuper si nulla bona sua propria seu dotalitia habuerit, sibi aliquam summam titulo alimentorum vindicare potuit, (quae tamen summa (similiter et alimentorum) non erat in legibus definita, sed prudenti judicio arbitrio erat relicta.

Post mortem minus alterius ve hujus con jugis bona ad respectivos consanguineos transibant. Sic Zawadzki et Tołaszewski has relationes exponunt pro casu ubi nullae proles essent procreatae, quos quia praestari juris consulti erant sequi debemus. Si autem proles procreatae essent tunt quidem etiam per divortium pacta nuptialia annihilabantur, sed uxor usumfructum certae bonorum quantitatis sibi vindicare potuit quam judex pro suo rationabili arbitrio assignandam habuit. — Si proles sunt.

B. Statutum de Lithuanicum art 20 Capt I disting uebat quis conjugum divortii culpam ferat et uxor si culpa illa in nomine cadebat non tantum dotalitium petere non potuit, sed etiam dotem suam amisit. Si autem maritus causa divortii fuerit uxori fas erat inscriptam dotis reformationem ita petere ac si revera maritus mortuus esset. De rationibus separationis et divorti matrimonii leges polonae silent, eas dem a judicibus ecclesiasticis e jure canonico haustas fuisse, per se intelligitur. B.

Pars III

De modis, quibus jura obligationesq tolluntur

Dum alia legislationes de modis jura obligationesq tollendi, scilicet 1. de solutione 2 de compensatione 3. de remissione 4 de confusione 5. de interitu 6 de morte partium 7. de temporis lapsu fusius tractavit, leges Polonae tantum pauca vestigia de 1mo et 7o positiones dispersas de ultimo continent, itaq A. de solutione B. de praescriptione (ea sine ulteriora) locuturi sumus.

A. De solutione

Ad id statuimus v. sponte v. ad decretum judicis debitum persolverit, potuit a creditore exposcare, ut ipsi quietantiam exaret, aut chirographum forsan extraditum restituat. Quodsi debitor non

ita sibi non consenterit, et creditor solutionem admiserit, hicce (et non debitor) ad juramentum admittebatur, quia chirographo, nominibus creditoris ad huc existente praesumitur solutionem nondum praestitam esse. In eo casu vero si debitum in fundo phasi fuerit contractum tum non sufficiebat simplex quietantia sed tanta solutio in fundo debebat ...

B.

De praescriptione extinctivo

ad B. De tali hic sermo est praescriptione, cujus ... (personalia v. realia) ob non factam eorum in termino legali usum tollantur.

Ante omnia praemitti debet, quod neque in legibus ... nostris ... regula ... praescriptione ... statuitur, ... praescriptio ... juri dominii ... tantum ... legis ... praescriptio ... terminos a lege statutos ...

A.

et quidem a terminis leges breves:

I praescriptio 3 dierum ... juri ... actio ... contra violationem corporis (vi statut. de 1547 V I f 6)

II praescriptio 2 hebdomadarum ... juri ... damnum ... indemnisationem praetendendi (vi stat. de 1547.)

III praescriptio primi anni ... juri ... repetendi (cf supra, 6) ei, qui ... bona regia ... in illo termino manifestationem ad ... terrestre ...

IV. Praescriptio 1 anni et 6 hebdomadarum ... actum ... suscepit, de damno illato ad judicium citari potuit.

Intra praefatum terminum actio ad judicium criminale debuit institui, servus vero tantum iterum judicialiter repertus potuit haesor conveniri (vi 1874) Ins pe D.

b) si inscriptio eorum actio alieni districtus facta non in illo termino ad actio proprii districtus fuerit transfertur.

c) si divisiones, actiones v. evictiones tantum dictum factae sunt.

d) si processus in illo termino sunt continuati.

V. Praescriptio 2 annorum obstabat juri separationis bonorum impugnandi.

VI. Praescriptio 3 annorum et 3 mensium locum habebat.

a. si proprietarius haereditatis (dominium) contrarium possessorem vindicare intermisit (vi stat 1397.)

b. si praeter divisionem factam non impugnaverat (vi stat 1532) ast verius (1768) cognitum est quod divisio eius facta tam quam libera transactio nunquam invalidari potest.

c) si filia dotem a tutore extradendam non reposcebat (vi stat 1347)

d) si maritus aditu suo non vindicaverit et si juxta decretum per summam illas summas, quae ... in ... judiciali in poenam alterius partis adjudicatis) non recognoscebatur (vi stat 1840 et 1841)

VII. Praescriptio 6 annorum currebat in duabus in casu ubi viris triennalis praescriptio apponi potuit (ut supra)

VIII Praescriptio 10 annorum currebat a. quoad feminas maritatas (ut supra)

b) quoad clericos, qui proventus ecclesiasticos non cognoscebant (vi 1607 VII f 1603)

IX Praescriptio 20 annorum virginibus monialibus nocebat quae bona haereditaria non vindicabant (vi Statuti 1540) Ast quum juxta leges posteriores sese provisionibus ad vitalitiatibus contentare debuerunt, hanc operam praescriptionis videtur vim suam amisisse

X Praescriptio 20 annorum nocebat domino directi et proderat possessori obligatorio, si ille quovis titulo ad omnium minimum omni 40 no anno instrumenta obligatorum renovare intermisisset (vi Stat 1420 V. I. p 75) Ast praxis recentiorum temporum docet, istam legem non fuisse observatam.

XI Praescriptio 60 annorum proderat, qui bona ecclesiastica pacifice possidebat.

B) Terminorum statutum Lithuanicum (vi 1635 V. III p 797)

1. Praescriptio 10 hebdomadum currebat, si cap. domi ... violatorem ad judicium castrense non citaverit, nam post illum terminum haec nomini in judicium castrense acta ... ubi tantum inemnisatio... 2.

2. Praescriptio 2 annorum obstat ei, qui de furto, rapto incendio aut ob violentiam tacuerit (cap XI art 52 et cap. 35.) porro ei, qui contra ... bonorum cum ... Vaspraetensione tacuerit art 7 cap. X)

3. Praescriptio 10 annorum obtinebat: a) si filia a ... rebus dotem non vindicaverit (art 4 cap V)

b) si quis bona immobilia non vindicaverit (art 12 cap XI)

c) si aliquis judicio agere neglexerit intuitu inundationis, molendinarum, agrorum, elevationis aggeris (cap. IV art 91 cap V art 4 cap VII art 40 cap. IX art 28)

5. Tempus praescriptionis determinavit Correctura Prussiae et 5to Terminus jus Saxonicum jam in II^da Parte notavimus

Quaeritur adhuc quaenam fuerint impedimenta praescriptionis?

Haec impedimenta erant aut I generalia aut II specialia:

1. Impedta generl.

ad I. Generalia praescriptionis impedimenta juxta leges sequentes exstiterunt:

1. Tempore belli
2. Tempore interregni et quidem a morte regis ad capitum minimo anni ab electo novo rege computanda:
3. Tempore pestis
4. Tempore publicae alicujus perturbationis (vi 1573 V II f 842 item 1588 V II f. 1234

ad II Specialia impedimenta se aut a. ad personas aut b. ad res referunt — 2. Impedta specialia

ad a. Praescriptio non currebat: 1. minorennibus et 2. iis qui in captivitate hostis versabantur, etenim non valentis agere non currit praescriptio (vi Stat 1347 et Stat Lith. Cap II et III Art 4 Cap IV Art 35)

ad b Praescriptio obvenire non potuit: 1 Decretis ultimae instantiae v. laudo arbitri orcuito e contrario bona condemnati non amittebantur (vi 1576)

2, iis e bonis regalibus agebatur, etenim eadem fiscus tempore quocunque vindicare potuit (vi 1581 V II f 1013 et 1588. V II f 1212.)

3. Bona terrestria super quibus dos fuerat collocata v. ejusmodi dotis reformatio inscripta, praescribi non poterant (vi 1588 Volumine II folio 1212)

Hanc dispositionem praxi etiam ad bona titulo paternitatis possessa extendebatur.

Formulae inscriptionum perpetuarum

"Comparens personaliter coram judicio Nobilis N. haeres de N.
sanus mente et corpore existens, vel aeger et languens corpore
tamen sanus mente et compos rationis existens, publice
ac per expressum recognovit: quia bona sua haereditaria
videlicet villam N. cum totali villae haereditate omni-
bus ad eam pertinentibus et quovismodo spectantibus
et provenientibus, nihil juris, dominii et proprieta-
tis et quorumvis non fructuum praedictus N. in prae-
fatis bonis pro se et suis successoribus reservando seu
excipiendo, ita late et longe circumferentialiter,
prout praefatorum bonorum villae et haereditatis do-
minii sui metis et limitibus extendit, Nobili N.
de N. pro centum mariis puriae monetae et numi-
ri polonicalis, vendidit perpetuo et in aevum,
prout solus habuit, tenuit, possedit, nullis exclu-
sis per praefatum N. et ejus successores cum omni
jure dominio et proprietate ac titulo haereditatis
perpetuo ac in aevum tenendam, possidendam et ad
usus beneplacitos convertendam (: NB. sequentes
commutationes primum post factam intromissionem
adjiciebantur) et jam ex tunc praedictus N. praefato
N. dedit realem intromissionem et actualem possessi-
onem per nuncium terrestrem N. de N. in
praedicta bona videlicet villam et et ejus haereditā-
tem totalem, et debet praedictus N. et ejus successo-
res praefatum N. cum successoribus occasione praemissio-
ne tueri, evincere et liberare, pacificare ab omni impetiti-
one juridica, ab omnibus personis per praescriptiones
tueri, prout ad quamlibet personarum praescriptio per-
tinet, toties quoties sibi N. opus fuerit, sub poena
terrestri [illegible] re exquisita [illegible]evadendo".

Et si talis venditio deberet fieri cum jure reemptionis alias na wyderkaw, tunc in loco competenti addantur duntaxat haec verba, videlicet "jure reemptionis alias na wyderkaw". Et si venditor haberet uxorem cujus reformatio extenderet se ad talia bona vendita, constituitur per maritum ad acta, et una consanguineorum seu amicorum dominus ejusdem ex linea paterna consanguineorum consentiet ad talem inscriptionem, quoad ejus reformationem.

Jus[t]
21.

Inscriptio obligationis de lato.

"Comparens personaliter coram Judicio Nobilis N. de N. haeres, sanus mente et corpore publice et per expressum recognovit, quia Nobilis N. de N. bona sua haereditaria, videlicet villam N. in summa ... pecuniae bonae monetae numeri polonicalis obligavit inscripsit et praesenti inscriptione ... obligat et inscribit ad festum Nativitatis Christi, et sic a termino a dato nunc ... et sequentibus usque ad plenariam et integram praefatae summae ... restitutionem et praedictorum bonorum exemptionem per ipsum N. et praedicta bona tenenda habenda et possidenda cum omni jure dominio et proprietate modo obligatorio nihil juris dominii et quorumvis ... ac utilitatum in praefatis bonis ... sibi ... et ejus successoribus usque ad dictam exemptionem penitus reservando seu ... dedit ita late et longe prout solus praedictus ... dedit et dat ... tum in praefata bona ... intromissionem et ... professionem per ministerialem terrestrem N. de N. etc etc.

Inscriptio debiti ... obligati

"Comparens personaliter coram judicio Nobilis N. de N. sanus mente et corpore publice et per expressum

recognovit quia Nobili N. . N. 100 marcas pecuniae certi et liquidi debiti sive mutuatae pecuniae monetae et numeri polonicalis tenetur, huic prae sentibus obligatur ad Festum Nativitatis Christi proxime venturum solvere et complere. Casu quo non solverit aut solvere neglexerit, extunc in crastino ejusdem Festi Nativitatis Christi proxime venturi debebit tenebitur praesentibusque obligat praefato N. dare realem intromissionem et pacificam possessionem in villam suam haereditariam sive obligatoriam, Dictam N. per ministerialem, quemcunque sibi elegerit praefatus N. etiam sine alicujus adcitione officii;

Et data sibi intromissione et pacifica possessione debet et tenebitur ipsum tueri et defendere et eliberare, ita quod praefata bona pacifice et quiete ab omni impetitione juridica quarumcunque personarum posset tenere et possidere: quae tenebit, habebit, possidebit modo obligatorio in praefatis 100 marcis a praefato Festo Nativitatis Christi vel potius ab acceptione possessionis ad aliud Festum Nativitatis Domini proxime venturum, et a Festo Nativitatis Christi proxime venturo ad aliud annis sequentibus usque ad plenariam solutionem praedictarum 100 marcarum, cum omni jure dominio et proprietate, ac cum omnibus utilitatibus ex iisdem bonis seu villae praedictae provenientibus etc. etc.